

**ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΟΛΟΓΙΑ
ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΑΤΕΡΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΚΑΙ ΙΔΙΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΣΥΜΕΩΝ
ΤΟΝ ΝΕΟΝ ΘΕΟΛΟΓΟΝ**

ΥΠΟ
ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ Δ. ΚΟΝΤΟΣΤΕΡΓΙΟΥ

**ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΟΛΟΓΙΑ
ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΑΤΕΡΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΚΑΙ ΙΔΙΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΣΥΜΕΩΝ
ΤΟΝ ΝΕΟΝ ΘΕΟΛΟΓΟΝ**

**ΥΠΟ
ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ Δ. ΚΟΝΤΟΣΤΕΡΓΙΟΥ**
Δρος Θεολογίας – Ιστορικού

Πρόλογος

Ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος, ὁ ὁποῖος ἔδιδε μεγάλη σημασία στὴ Θεολογία του γιὰ τὴν Ἐκκλησία, δὲν ἀσχολήθηκε ἰδιαιτέρως μὲ αὐτήν, οὔτε ἔγραψεν εἰδικῶς κάποια συστηματικὴν ἐργασίαν ἀναφερομένην στὴν Ἐκκλησίαν. Ὅλα, ὅσα ἀναφέρει γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν, εὐρίσκονται κυρίως στοὺς Ἠθικούς του λόγους, σὲ μερικοὺς ὕμνους του καὶ στὶς ἐπιστολές του, ὅπως ἀναφέρω στὸ οἰκεῖο σημεῖο. Θὰ ἔλεγα ὅτι ἀκολουθεῖ τὴν ὀρθόδοξη ἀγιογραφικὴ καὶ πατερικὴ παράδοσι καὶ διδασκαλία περὶ Ἐκκλησίας ὡς Σώματος τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον ἔλαβε κατὰ τὴν Ἐνσάρκωσί Του ἀπὸ τὴν Παρθένο Μαρίαν. Ἐπομένως, ὑπάρχει στενὸς σύνδεσμος μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Θεοτόκου, ὡς μητέρας τοῦ Χριστοῦ.

Βεβαίως ὁ Ἅγιος Συμεὼν ἀναφέρεται καὶ στὸ ἱερατεῖο. Μάλιστα δὲ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν κληρὸ τῆς ἐποχῆς του καὶ τὸν ἐπικρίνει σκληρῶς, γιὰ τὴ χαλαρότητα τῆς πνευματικῆς του καταστάσεως, στὴν ὁποία εὐρίσκετο, ὅπως θὰ δοῦμε.

Ἀπὸ τὴν πλουσία βιβλιογραφίαν, ἑλληνικὴ καὶ ξένη, τὴν ὁποία παραθέτω, στὴν παρούσαν ἐργασίαν ἀναφέρω ἐπιλεκτικῶς, ὅσα ἔργα κρίνω σκόπιμα, στὰ ὁποῖα καὶ παραπέμπω. Ἀκόμη παραθέτω, ὅπου θεωρῶ ἀναγκαῖον, αὐτούσια ὠρισμένα κείμενα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὸ συ-

γκεκριμένο θέμα. Σε άλλα σημεία δὲ τὰ περιγράφων χωρὶς νὰ ἀλλοιώνεται τὸ περιεχόμενό τους.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ διαιρεῖται στὶς πλὴν κάτω ἐνότητες, μετὰ τὴν λίαν περιληπτικὴν βιογραφίαν τοῦ Ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, ἡ ὁποία προτάσσεται, διότι ἔχει ξαναδημοσιευθῆ¹: 1) Εἰσαγωγή, Περὶ Ἐκκλησίας γενικῶς, σύμφωνα μὲ τὴν Ἁγία Γραφή, τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴ σύγχρονη βιβλιογραφία. 2) Τί εἶναι Ἐκκλησία καὶ ποιὸς εἶναι ὁ σκοπὸς αὐτῆς. 3) Ποιοὶ μετέχουν στὴν Ἐκκλησίαν ἐξ ἐπόψεως τῆς ὀρθοδόξου ἀγιογραφικῆς καὶ πατερικῆς διδασκαλίας. 4) Ἡ Ἐκκλησία στὴν Παλαιὰ Διαθήκη - Ἐνσάρκωσι τοῦ Χριστοῦ). 5) Ἡ Ἐκκλησία στὴν Καινὴ Διαθήκη - Πεντηκοστή, γενέθλιος ἡμέρα τῆς Ἐκκλησίας. 6) Ἡ Ἱεραρχία καὶ ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας κυρίως κατὰ τὸν Ἁγιον Συμεῶν τὸν Νέον Θεολόγον. 7) Ἐπίλογος.

Βιογραφία λίαν περιληπτικῶς τοῦ Ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου²

Σύντομος Βιογραφία.

Ὁ Ἅγιος Συμεῶν ὁ Νέος Θεολόγος ἦτο γόνος εὐγενοῦς οἰκογενείας, γεννηθεὶς στὴ Γαλάτῃ τῆς Παφλαγονίας. Ὁ βιογράφος του Νικήτας Στηθάτος δὲν ἀναφέρει τὴν ἀκριβῆ χρονολογία τῆς γεννήσεώς του, διὰ τοῦτο, ὡς πρὸς τὸ θέμα αὐτό, οἱ γνώμες τῶν εἰδικῶν διίστανται. Εἶναι

1. Δεσποίνης Δ. Κοντοστεργίου, Ἀγάπη καὶ Ἔρως κατὰ τὸν Συμεῶν τὸν Νέον Θεολόγον, στὴ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» τόμ. Ο' (70), τεύχ. Β', Γ', Ἀθήναι, 1999, σελ. 521-564.

2. Migne, PG 120, 288A-710B. Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ Ἀσκητικῶν, ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ», Θεσσαλονίκη, 1983, τόμ. 19Α, σελ. 33 κ.έ. Krivochein Basil, Archbishop. *In the Light of Christ, St. Symeon the New Theologian* (949-1022), Life - Spirituality. Doctrine, trans. from the French by Anthony P. Gytisnel, St. Vladimir's Seminary Press N.Y. 1986. Turner H.J.M. *Symeon the New Theologian and Spiritual Fatherhood*, E.J. Brill, Leiden - New York - København - Köln 1990. Ὁ Π. Χρήστου θεωρεῖ ὡς πιθανώτερον ἔτος γεννήσεως τοῦ Ἁγίου Συμεῶν τὸ ἔτος 956/7 καὶ θανάτου του τὸ ἔτος 1036/37. *ΘΗΕ*, τόμ. 11, σελ. 537 κ. ἐξ. Νομίζω ὅτι ὀρθῶς τοποθετεῖ ὁ Π. Χρήστου τὴν γέννησιν τοῦ Ὁσίου τὸ ἔτος 956 (957 *ΘΗΕ* τόμ. 11ος, σελ. 537 κ. ἐξ.), διότι ἔτσι συμβιβάζονται καὶ τὰ γεγονότα ποὺ ἀναφέρονται στὸ βίο του. Ἐπίσης ὀρθῶς τοποθετεῖ καὶ τὸ θάνατο τοῦ Ὁσίου τὸ ἔτος 1036/37, διὰ τὸν ἴδιον λόγον. Φιλοκαλία τόμ. 19Α', σελ. 268-270, κεφ. 128-129.

ὁμως κοινῶς ἀποδεκτὸν ὅτι ὁ Ἅγιος Συμεὼν ἐγεννήθη τὸ 949. Ὡς ἔτος θανάτου θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους ἐρευνητὰς τὸ ἔτος 1022³. Παρ' ὅτι οἱ γονεῖς του καὶ ὁ θεῖος του πού ἦτο κοντὰ στὸν αὐτοκράτορα τὸν ἐτοιμαζαν, μετὰ τὶς σπουδές του, γιὰ ὑψηλὰ καὶ λαμπρὰ ἀξιώματα, ἐκεῖνος προὔτιμησε τὸν μοναχικὸν βίον, ἀφοῦ ὑπηρετήσε δι' ὀλίγον ὡς εἰδικὸς ὑπασπιστὴς στὰ ἀνάκτορα. Μετὰ τὶς περιπέτειες, τὶς ὁποῖες εἶχε στὰ διάφορα μοναστήρια πού ἔζησε ὡς μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, μονὴ Στουδίου, ἀγίου Μάμαντος καὶ τελικῶς στὸ ἐρημοκλήσιο τῆς Ἁγίας Μαρίνης στὴ Χρυσόπολι, στὸ ὁποῖο ἐξωρίσθη ἀπὸ τὸν Πατριάρχη καὶ τοὺς συνοδικοὺς ἐξ αἰτίας τῶν συκοφαντιῶν τοῦ ἐπισκόπου Νικομηδείας Στεφάνου, ἐτελείωσεν εἰρηνικῶς τὴν πολυκύμαντη ἐπίγειο ζωὴ του στὶς 12 Μαρτίου τοῦ ἔτους 1022, ὅπως προανεφέρθη.

1) Εἰσαγωγή, περὶ Ἐκκλησίας γενικῶς, σύμφωνα μὲ τὴν Ἁγία Γραφή, τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴ σύγχρονη βιβλιογραφία.

Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς θεωροῦμεν ἀναγκαῖο νὰ κάνωμε μίαν ἀναδρομὴ νὰ δοῦμε τί σήμαινε Ἐκκλησία ἀκόμη στὴν ἀρχαιότητα καὶ ἐντεῦθεν.

Καθὼς εἶναι γνωστὸν ἡ λέξις Ἐκκλησία⁴ προέρχεται ἀπὸ τὸ ρῆμα ἐκκαλεῖν-εἶν πού σημαίνει καλεῖν ἔξωθεν, συγκαλεῖν, ποιεῖν συγκέντρωσιν κ.ἄ. καὶ εὐρίσκεται πρῶτα στοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, δηλαδὴ στὸν Πλάτωνα, Ἀριστοτέλη, Θουκυδίδη, Πολύβιο, Πλούταρχο καὶ ἄλλους. Σημαίνει δὲ ὁ ὅρος Ἐκκλησία τὴ συνέλευσι τῶν πολιτῶν, τὴν Ἐκκλησία τοῦ Δήμου, ἡ ὁποία συγκαλεῖται ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες γιὰ πολιτικοὺς σκοποὺς. Ἀκόμη δὲ σημαίνει τὴ συνέλευσι τοῦ λαοῦ, ἡ ὁποία γίνεται γιὰ κάποιο ἐντυπωσιακὸ γεγονός.

Ὁ Ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων, λέγει ὅτι «Ἐκκλησία δὲ καλεῖται φερωνύμως διὰ τὸ πάντας ἐκκαλεῖσθαι καὶ ὁμοῦ συνάγειν...»⁵.

Ἡ λέξις Ἐκκλησία εὐρίσκεται καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη στὴν Ἑλληνικὴ μετάφρασι τῶν Ὁ', ἀπὸ τοὺς ὁποίους μεταφράστηκε ἡ ἑβραϊκὴ λέξι qahal καὶ σημαίνει τὴ συνέλευσι τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, γιὰ θρησκευτικούς, πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς σκοποὺς.

3. Φιλοκαλία, τόμ. 19Α', ὁ.π., σελ. 21 καὶ 346.

4. Ἰω. Καρμίρη, ἄρθρον στὴν Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια, τόμ. 5, σελ. 465-519. Αὐτὸ χρησιμοποιήθηκε ὡς βάσις γενικῶς, ὅπου παρίσταται ἀνάγκη παραπέμψουμε.

5. Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, *Κατήχησις* 18, 23, Migne, P.G. 33, 1044C.

Ἐπεξηγῶν, ὁ Ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων πότε καὶ γιὰ ποιούς λόγους ἐχρησιμοποιήθη ὁ ὄρος Ἐκκλησία, λέγει, σχετικῶς μὲ τὸν ὄρισμό, πὺν ἀναφέραμε προηγουμένως ὅτι ὁ Κύριος, λέγει στὸ Λευϊτικὸ «καὶ πᾶσαν τὴν συναγωγὴν ἐκκλησίασον ἐπὶ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου...»⁶. Συνεχίζων ὁ Ἅγιος Κύριλλος, λέγει ἄς σημειώσουμε ὅτι τὸ «ἐκκλησίασον» ἀρχικῶς ἐλέχθη στὶς Γραφές τώρα, ὅταν ὁ Κύριος καθιστοῦσε τὸν Ἄαρὼν στὴν ἱερωσύνη.

Στὸ Δευτερονόμιο μνημονεύεται ὁ ὄρος Ἐκκλησία, ὅπου ὁ Θεός, λέγει στὸ Μωϋσῆ· «...καὶ συμβιβάσεις τοὺς υἱούς σου καὶ τοὺς υἱούς τῶν υἱῶν σου ἡμέραν, ἦν ἔστητε ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐν Χωρῆβ τῇ ἡμέρᾳ τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι εἶπε Κύριος πρὸς με· Ἐκκλησίασον πρὸς με τὸν λαόν, καὶ ἀκουσάτωσαν τὰ ῥήματά μου, ὅπως μάθωσι φοβεῖσθαι με πάσας τὰς ἡμέρας, ἃς αὐτοὶ ζῶσιν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τοὺς υἱούς αὐτῶν διδάξουσι»⁷. Ἀκόμη μνημονεύεται ὁ ὄρος Ἐκκλησία στὸ σημεῖο, πὺν γίνεται λόγος γιὰ τὶς πλάκες τῆς Διαθήκης στὸ Δευτερονόμιο, ὅπου λέγει συγκεκριμένα ὁ Μωϋσῆς· «... καὶ ἔδωκέ μοι Κύριος τὰς δύο πλάκας τὰς λιθίνας γεγραμμένας ἐν τῷ δακτύλῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπ' αὐταῖς ἐγγεγραπτο πάντες οἱ λόγοι, οὓς ἐλάλησε Κύριος πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ὄρει ἡμέρᾳ Ἐκκλησίας»⁸. Εἰς τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαυὶδ δὲ ἀναφέρεται· «Ἐξομολογήσομαί σοι, Κύριε, ἐν Ἐκκλησίᾳ μεγάλη, ἐν λαῷ βαρεῖ αἰνέσω σε»⁹.

Ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ μετάφρασι τῶν Ο' τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἡ λέξις Ἐκκλησία χρησιμοποιήθηκε καὶ ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη, στὴν ὁποία εὐρίσκεται πάρα πολλὲς φορὲς. Ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Χριστὸ χρησιμοποιεῖται μόνο δύο φορὲς. Τὴ μία φορὰ, ὅταν ὁ Χριστὸς ὀμιλῇ γιὰ τὴν οἰκοδομὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπάνω στὴν πέτρα τῆς πίστεώς του· «κἀγὼ δέ σοι λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾗδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς»¹⁰. Τὴν δὲ ἄλλη φορὰ, ὅταν ὀρίζῃ τοὺς Ἀποστόλους ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας· «ἐάν δὲ πα-

6. Λευϊτικόν, κεφ. η', 3. Κυρίλλου, ὁ.π., P.G. 33, 1044C.

7. Δευτερονόμιον, κεφ. δ', 9-10.

8. Δευτερονόμιον, κεφ. θ', 10.

9. Ψαλμὸς 34, 18.

10. Ματθ. ιστ', 18. Πρβλ. Ἰω. Καραβιδοπούλου, Ὁρθόδοξη Ἑρμηνεία τοῦ Ματθ. 16, 18. Πρακτικὰ ΙΔ', ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ, Η ΜΗΤΗΡ ΗΜΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΙΜΘ, Θεσσαλονίκη 1994, σελ. 206-222.

ρακούση αὐτῶν, εἰπέ τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς Ἐκκλησίας παρακούση, ἔστω σοι ὡσπερ ὁ ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης» καὶ οὕτως μὲν ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους...»¹¹.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, λέγει, ὅτι Ἐκκλησία δὲν εἶναι μόνον ὁ τόπος, ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος. Ἄς δοῦμε πῶς τὴν περιγράφει μὲ τὰ δικά του λόγια ἀκριβῶς· «Ἐκκλησίαν δὲ λέγω, οὐ τόπον μόνον, ἀλλὰ καὶ τρόπον οὐ τοίχους Ἐκκλησίας, ἀλλὰ νόμους Ἐκκλησίας. Ὅταν καταφεύγῃς ἐν Ἐκκλησίᾳ, μὴ τόπων καταφύγῃς, ἀλλὰ γνώμη. Ἐκκλησία γὰρ οὐ τοῖχος καὶ ὄροφος, ἀλλὰ πίστις καὶ βίος»¹².

Στὴ συνέχεια ὁ Ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων, λέγει ὅτι ἐγνώριζεν ὁ Ψαλμωδός, ὅτι τὸ Θεὸ πρέπει νὰ τὸν δοξολογοῦμε καὶ νὰ τὸν λατρεύουμε στὴν Ἐκκλησίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπεβλήθησαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἐστερήθησαν τῆς χάριτος, διὰ τὴν σκληροκαρδία τους καὶ διὰ τὸ ὅτι δὲν ἐδέχθησαν τὸ Χριστὸν ὡς Λυτρωτὴ τους καὶ Σωτῆρα καὶ τὸν ἐσταύρωσαν, ὁπότε αὐτοὶ ποὺ ἦσαν ὁ περιούσιος καὶ ἐκλεκτὸς λαὸς τοῦ Θεοῦ δὲν ἔγιναν μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο ὁ Σωτὴρ οἰκοδόμησε τὴν δευτέραν Ἐκκλησίαν, ἀπὸ τὰ ἔθνη, ἣ ὁποία εἶναι δική μας ἁγία Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν, γιὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ὁ «καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς»¹³.

Τὸ ἴδιον ἀκριβῶς τονίζει καὶ ὁ προμνημονευθεὶς Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγων, ὅτι, ὅσοι ἐπολέμησαν τὴν Ἐκκλησίαν κατεστράφησαν, ἀλλὰ αὐτὴ ἀνέβηκε πάνω ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Καὶ τοῦτο, διότι, ὅταν τὴν πολεμοῦν ἐξέρχεται νικητρία. Ὅταν τὴν ὑβρίζουν γίνεται πῶς λαμπρὴ. Σείεται, ἀλλὰ δὲν καταποντίζεται. Παλεύει, ἀλλὰ δὲν νικᾶται¹⁴. Γιὰ τίς δύο αὐτὲς Ἐκκλησίες προφητεύων ὁ Δαυὶδ ἔλεγε· σχετικῶς μὲ

11. Ματθ. ιη', 17. Α' Κορ. ιβ' 28.

12. Ἁγίου Ἰω. Χρυσοστόμου, Ὁμιλία, Ὅτε τῆς Ἐκκλησίας ἔξω εὐρεθεὶς Εὐτρόπιος ἀπεσπάσθη καὶ περὶ παραδείσου καὶ Γραφῶν, καὶ εἰς τὸ «Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου», Migne, P.G., 52, 397.

13. Ματθ. ιστ', 18.

14. Ἁγίου Ἰω. Χρυσοστόμου, Ὁμιλία, πρὸς Εὐτρόπιον, P.G., 52, 307-308. «Πόσοι ἐπολέμησαν τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ οἱ πολεμήσαντες ἀπώλοντο; αὕτη δὲ ὑπὲρ τῶν οὐρανῶν ἀναβέβηκε. Τοιοῦτον ἔχει μέγεθος ἡ Ἐκκλησία· πολεμουμένη νικᾷ· ἐπιβουλεωμένη περιγίνεται· ὑβριζομένη, λαμπροτέρα καθίσταται· δέχεται τραύματα καὶ οὐ καταπίπτει ὑπὸ τῶν ἐλκῶν· κλυδωνίζεται ἀλλ' οὐ καταποντίζεται· χεμιάζεται, ἀλλὰ ναυάγιον οὐχ ὑπομένει· παλαίει ἀλλ' οὐχ ἠττάται· πυκτεύει, ἀλλ' οὐ νικᾶται».

τήν πρώτη, πού ἀπεβλήθη ὅτι· «ἐμίσησα Ἐκκλησίαν πονηρευομένων και μετὰ ἀσεβῶν οὐ μὴ καθίσω»¹⁵. Γιὰ δὲ τὴ δευτέραν, ἡ ὁποία οἰκοδομήθηκε στὴν πέτρα τῆς πίστεως, λέγει· «Κύριε, ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου και τόπον σκηνώματος δόξης σου»¹⁶. Καί «ἐν Ἐκκλησίαις εὐλόγησω σε, Κύριε»¹⁷.

Ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητῆς¹⁸ τονίζει ὅτι ὁ θαυμασιος ἐκεῖνος γέρων, δηλαδή ὁ Ἅγιος Διονύσιος Ἀρειοπαγίτης εἶχε γίνει μέτοχος τῶν θείων μυστηρίων, πού τελοῦνται στὴν τελετὴ τῆς ἀγίας συνάξεως, ὅπως τὰ περιγράφει στὴν περὶ ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας πραγματεία του, τὰ ὁποία βεβαίως ἐφανερώθηκαν σ' αὐτὸν ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Κι ἔτσι, λέγει ὁ Ἅγιος Μάξιμος, «ἔλεγεν ὁ μακάριος γέρων ἐκεῖνος», ὅτι ἡ ἀγία Ἐκκλησία εἶναι α) τύπος τοῦ Θεοῦ, «ὡς εἰκὼν τοῦ ἀρχετύπου». Διότι ἂν και εἶναι πολλοί και διάφοροι αὐτοὶ πού τὴν ἀποτελοῦν, ἐν τούτοις εἶναι ἐνωμένοι διὰ τῆς πίστεως εἰς μίαν ἐνότητα, ὅπως λέγει και ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι δὲν ὑπάρχει Ἰουδαῖος οὔτε Ἕλλην, δηλαδή εἰδωλολάτρης, δὲν ὑπάρχει δοῦλος οὔτε ἐλεύθερος, δὲν ὑπάρχει ἄρσεν και θῆλυ, δὲν ὑπάρχει βάρβαρος, οὔτε Σκύθης, ἀλλὰ ὅλοι σεῖς εἶστε ἕνας νέος ἄνθρωπος, μὲ τὴν ἐνωσί σας μὲ τὸ Χριστόν¹⁹. β) Ὅτι ὅπως ὁ ὄρατὸς και αἰσθητὸς κόσμος, τὸ σύμπαν, ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορα ὄρατα και ἀόρατα σώματα και οὐσίεις, τὰ ὁποία ἀποτελοῦν μία θαυμασίαν ἐνότητα και ἁρμονία, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο και ἡ Ἐκκλησία ἀποτελεῖ τύπον αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ὅπως πάλι λέγει ὁ θεῖος Ἀπόστολος· «Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται...»²⁰. Ἐξηγεῖ δὲ ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι εἰκὼν τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἔχουσα ὡς οὐρανὸ τὸ ἱερατεῖον και γῆ τὴν εὐπρέπειαν τοῦ ναοῦ. Σὲ ἄλλο σημεῖο τὴ συμβολίζει, ὁ ἴδιος ἅγιος Πατὴρ μὲ τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ νὰ ἔχη ψυχὴ τὸ ἱερατεῖο και νοῦ τὸ θεῖο θυσιαστήριο, σῶμα δὲ τὸ ναόν, «ὡς εἰκόνα και ὁμοίωσιν ὑπάρχουσας τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ και

15. Ψαλμ. 25, 5.

16. Ψαλμ. 25, 8.

17. Ψαλμ. 25, 12.

18. Ἁγίου Μαξίμου, *Μυσταγωγία περὶ τοῦ τινῶν σύμβολα τὰ κατὰ τὴν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν ἐπὶ τῆς συνάξεως τελούμενα καθέστηκε*, Migne, P.G., 91, 664D-665A· 668CD-669A· 672ABCD· 681CD· 684A-D.

19. Γαλάτ. γ', 28. Κολασ. γ', 11.

20. Ρωμ. α', 20. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Μυσταγωγία*, ὁ.π., στ. 669CD.

ὁμοίωσιν γενομένου ἀνθρώπου»²¹. Στὸ Ε΄ κεφ. τῆς Μυσταγωγίας²² ὁ Ἅγιος Μάξιμος περιγράφει λεπτομερῶς καὶ ἀναλύει πῶς καὶ μὲ ποιοὺς τρόπους ἡ ἀγία Ἐκκλησία εἶναι τύπος καὶ εἰκὼν τῆς ψυχῆς, «κατὰ τὴν θεωρίαν εἰκαζομένη τῇ ψυχῇ ἡ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία».

Γι' αὐτή, λοιπόν, τὴν Ἁγία Καθολικὴν Ἐκκλησία, γράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὸν Τιμόθεον· «...ἵνα ἰδῆς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφουσαι, ἣτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, στυλοὶ καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας»²³.

Ἡμποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι στὴν Καινὴ Διαθήκη γενικῶς ἡ λέξις Ἐκκλησία σημαίνει τὴ συνάξι τῶν πιστευόντων στὸ Χριστό, τῶν «συνερχομένων ἐν Ἐκκλησίᾳ»²⁴, εἴτε αὐτὴ ἡ συνάξις ἐγένετο εἰς ἓνα οἶκον, ὅπως π.χ. ἦτο ὁ οἶκος τοῦ Ἀκύλα καὶ τῆς Πρίσκίλλης, «ἀσπάζονται ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν Ἐκκλησίᾳ»²⁵, καθὼς καὶ τοῦ Νυμφᾶ· «ἀσπάσασθε τοὺς ἐν Λαοδικεῖᾳ ἀδελφοὺς καὶ Νυμφᾶν καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτοῦ Ἐκκλησίαν»²⁶, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ οἶκος τοῦ Φιλήμονος· «καὶ Ἀπφία τῇ ἀγαπητῇ καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ, ἡμῶν καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου Ἐκκλησίᾳ»²⁷. εἴτε δὲ ἡ συνάξις αὐτὴ ἐγένετο εἰς τὴν Ἐκκλησία μιᾶς πόλεως, ὅπως τῶν Ἱεροσολύμων· «ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις»²⁸ ἢ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας· «ἦσαν δὲ τινες ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν Ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδάσκαλοι...»²⁹. Ἀκόμη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐφέσου· «...τοῖς ἀγίοις τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»³⁰. Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει ὁ ὄρος Ἐκκλησία, ὑπονοεῖται, μὲ τὸ «τοῖς ἀγίοις... καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ», δηλαδὴ ἡ συνάξις τῶν πιστῶν στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἢ μὲ ἄλλα λόγια ἡ Ἐκκλησία τῆς πόλεως τῆς Ἐφέσου. Ἔχομε ἀκόμη τὴν

21. Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, *Μυσταγωγία*, ὁ.π., κεφ. Δ΄, στ. 272.

22. Ἁγίου Μαξίμου, *Μυσταγωγία*, ὁ.π., κεφ. Ε΄, στ. 672D-684A.

23. Α΄ Τιμ. γ΄, 15.

24. Α΄ Κορ. ια΄, 18.

25. Α΄ Κορ. ιστ΄, 19.

26. Κολασ. δ΄, 15.

27. Φιλήμ. 2.

28. Πράξ. η΄, 1.

29. Πράξ. ιγ΄, 1.

30. Ἐφεσ. α΄, 1.

Ἐκκλησία τῆς Θεσσαλονίκης· «*Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος τῇ Ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων...*»³¹.

Ἀκόμη ὑπάρχει ἡ Ἐκκλησία τῆς Κορίνθου· «*τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ...*»³² καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ῥώμης· «*ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ...*»³³. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ χωρίο δὲν ὑπάρχει ἡ λέξις Ἐκκλησία, ἀλλὰ μὲ τὸ ὅτι αὐτοὶ εἶναι οἱ «*κλητοὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ*», ἐννοεῖται ἡ σύναξις τῶν πιστῶν τῆς πόλεως Ῥώμης, δηλαδὴ μὲ ἀλλὰ λόγια ἡ Ἐκκλησία τῆς Ῥώμης.

Ἐκτὸς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῶν πόλεων, πού προανεφέρθησαν καὶ εἶναι ἡ σύναξις τῶν πιστευόντων στὸ Χριστόν³⁴, ὑπάρχουν καὶ οἱ Ἐκκλησίες τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν ἢ χωρῶν, ὅπως εἶναι τῆς Ἀσίας· «*ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας...*»³⁵, τῆς Γαλατίας· «*...ὡςπερ διέταξα ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας*»³⁶, τῆς Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας· «*αἱ μὲν οὖν Ἐκκλησίαι καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας εἶχον εἰρήνην...*»³⁷, τῆς Ἰουδαίας· «*ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας ταῖς ἐν Χριστῷ*»³⁸, τῆς Μακεδονίας· «*γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δεδομένην ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας*»³⁹.

Γενικῶς οἱ χριστιανοί, ὅταν συγκεντρώνονται διὰ νὰ συνορτάσουν καὶ νὰ τελέσουν τὸ μυστήριό τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ἔχουν τὴ συναισθησιν ὅτι ἀποτελοῦν Ἐκκλησία.

Ἀρχικῶς διὰ τοῦ ὄρου Ἐκκλησία ὠνομάσθη ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων, ἡ ὁποία ἔγινε ἡ μητέρα ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν. Αὐτὴ ἡ πνευματικὴ κοινωνία τῶν πιστῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπίστευαν στὸ Χριστόν ὠνομάσθη ἀπὸ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸν ὄρον Ἐκκλησία, διότι Ἐκεῖνος, πού τὴν ἐκάλεσεν εἶναι ὁ Ἰδιος ὁ Θεός. Αὐτὸ ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Παῦλον, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει τὴν «*Ἐκκλησία τοῦ*

31. Α' Θεσσαλ. α', 1. Β' Θεσσαλ. α', 1.

32. Α' Κορ. α', 1. Β' Θεσσαλ. α', 1.

33. Α' Κορ. α', 1. Β' Κορ. α', 1.

34. Ρωμ. α', 6-7.

35. Πράξ. ε', 11· 22· ιδ', 23· κ', 17. Φιλιπ. α', 1· Κολασ. α', 1· Ἀποκ. α', 11.

36. Α' Κορ. ιστ', 19.

37. Α' Κορ. ιστ', 1.

38. Πράξ. θ', 31.

39. Γαλάτ. α', 22. Πράξ. θ', 31.

39. Β' Κορ. η', 1.

Θεοῦ» ἢ «τοῦ Χριστοῦ»⁴⁰. Μὲ τὰ ἴδια ὀνόματα ἀποκαλοῦν τὴν Ἐκκλησία καὶ οἱ Ἀποστολικοὶ Πατέρες. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὁμῶς δίδει τὴν πραγματικὴ διάστασι τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὸ ὅτι ὁμιλεῖ περὶ αὐτῆς ὡς Σώματος τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ Ἐκκλησία, ἔχουσα κεφαλὴ τὸν Ἴδιο τὸ Χριστό· «...καὶ ἀναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὃ ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία»⁴¹. Μὲ αὐτὴ τὴν ἔννοια ἡ Ἐκκλησία, ὡς Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, προϋπήρχεν αἰώνως, ἐπειδὴ ἦτο ἐνωμένη μὲ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ. Προϋπήρχε κατὰ τὸν Ἑρμᾶν «ἐν τῇ σοφίᾳ καὶ τῇ προνοίᾳ» τοῦ Θεοῦ, ὡς «πνευματικὴ» Ἐκκλησία⁴². Διότι ὁ Θεὸς προαιωνίως συνέλαβε τὸ σχέδιο περὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία γίνεται μέσα στὴν Ἐκκλησία μὲ τὰ ἁγιαστικὰ μυστήρια. Διότι, ὅπως λέγει ὁ Νικόλαος Καβάσιλας⁴³, «διὰ τῶν ἱερῶν μυστηρίων», διαπερνᾷ καὶ «εἰσέρχεται» στὸν κόσμον «ὡσπερ διὰ θυρίδων», ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ὁ ὁποῖος φωτίζει τὸν κόσμον καὶ θανατώνει αὐτὴν ταύτην τὴν ζωὴν τῆς ἁμαρτίας μὲ τὴ συνεργία καὶ συνεργασία τοῦ ἐκπεσότος ἁμαρτωλοῦ, προσφέρει δὲ εἰς αὐτὸν τὴν ὑπερκόσμιον καὶ ὑπερφυσικὴν καὶ αἰώνιον ζωὴν. Κι ἔτσι ὁ Σωτὴρ ἀπελευθερώνει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τὸν «καταλάσσει», τὸν συμφιλιώνει πάλι μὲ τὸν Θεόν-Πατέρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀπομακρυνθῆ, τοῦ δίδει δὲ τὴν δύναμι καὶ τὴν «ἐξουσία» νὰ γίνῃ πάλι «τέκνον τοῦ Θεοῦ»⁴⁴. Συνεπῶς τὰ ἱερὰ ταῦτα μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας εὐλόγως ἠμποροῦν νὰ ὀνομαστοῦν «πύλαι τῆς δικαιοσύνης», διότι μὲ αὐτὰ ἡ ἄκρα φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ, ἡ ὁποία, εἶναι «ἡ θεία ἀρετὴ καὶ ἡ δικαιοσύνη» ἠνοιξε «τὰς εἰσόδους τοῦ οὐρανοῦ»⁴⁵ διὰ τὸν πεπτωκότα ἄνθρωπον. Ὅπως ἀναφέραμε καὶ προηγουμένως ἡ Ἐκκλησία ὡς Σῶμα Χριστοῦ⁴⁶, εἶναι αὐτὸ τό «ἀπο-

40. Ρωμ. ιστ', 16. Α' Κορ. α', 2· ι', 32· ια', 16· 22· ιε', 9· Β' Κορ. α', 1. Γαλάτ. α', 13· 22· Β' Θεσσ. α', 4. Α' Τιμ. 5, 15. Πράξ. κ', 28. Προβλ. Ἀρχ. Εὐθυμίου Ἐλευθεριδου, *Ἡ περὶ Ἐκκλησίας διδασκαλία τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων*, Πρακτικὰ ἸΔ' ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ, ὁ.π., σελ. 111-178.

41. Κολασ. α', 24.

42. Ἰω. Καρμίση, ὁ.π. σελ. 467.

43. Νικολάου Καβάσιλα, *Ἐρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας*, κεφ. λη', Migne P.G. 150, 504B.

44. Νικολάου Καβάσιλα, ὁ.π., P.G. 150, 508C.

45. Νικολάου Καβάσιλα, ὁ.π., P.G. 150, 508A.

46. Ἐφεσ. α', 23.

κεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ μυστήριον»⁴⁷, τὸ ὁποῖον ἔγινε γνωστό «ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς Ἐκκλησίας»⁴⁸, γιὰ νὰ γνωρίσουν τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀρχὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὑπερφυσικὴ καὶ ὑπερκόσμιος, ἀλλὰ μὲ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου ἔγινε γνωστὴ στὴν ἀνθρωπότητα καὶ κατὰ τὴν Καινὴ Διαθήκην ἐτελειώθη καὶ ἀπεκαλύφθη ὡς «σῶμα Χριστοῦ» τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, πού εἶναι καὶ ἡ γενέθλιος ἡμέρα τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία, ὅπως ἐτονίσθη πολλὰ φορὲς, τὸ μυστικὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ «*corpus Christi mysticum*», ζῶσα, μυστικὴ, προσωπικὴ, θεανθρωπινὴ κοινωνία, ἡ ὁποία περιλαμβάνει ὅλους τοὺς ἐν Χριστῷ πιστούς, χωρὶς τοπικὰ ἢ χρονικὰ ὄρια, δηλαδὴ τόσο τοὺς ἐν τῷ ἐπέκεινα ἀοράτους, ὅσο καὶ τοὺς ἐν τῷ ἐνθάδε ὄρατους. Ἡ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησία εἶναι ἀδιασπᾶστος ἐνωμένη μὲ τὴν ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησία τῶν ἀγγελικῶν χορῶν καὶ δικαίων τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης⁴⁹, καὶ τῶν εὐσεβῶν ἀπὸ τοὺς Ἐθνικούς, πού πίστευσαν στὸν Χριστό.

Τὴν πραγματικότητα τῆς Ἐκκλησίας ὡς σώματος τοῦ Χριστοῦ ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν ἀντιληφθῆ, ὅταν μελετήσῃ καὶ προσέξῃ τὰ κεφάλαια τῆς Α΄ Κορινθίους 12-15, ὅπου περιγράφεται λεπτομερῶς ἡ ἐνότης τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὰ τὰ κεφάλαια εἶναι ἓνα μοναδικὸ παράθυρο, διὰ τοῦ ὁποῖου ἡμπορεῖ κάποιος νὰ θεωρήσῃ τὴν πραγματικότητα τῆς Ἐκκλησίας, ὡς σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπως προαναφέρθη. Ἀφοῦ δὲ πρῶτον περιγράφει ὁ Ἀπ. Παῦλος στὸ κεφ. 12, 1-11 ποιά εἶναι τὰ πνευματικὰ χαρίσματα πού παρέχει τὸ «ἐν καὶ αὐτὸ Πνεῦμα», τὸ ὁποῖο διατηρεῖ τὴν ἐνότητα τῶν μελῶν μεταξύ τους καὶ μὲ τὸν Θεό, τονίζει ὅτι ὅλα αὐτὰ ἐνεργεῖ τὸ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο τὰ διανέμει εἰς τὸν καθένα ἰδιαίτερος, ὅπως αὐτὸ θέλει. Στὴ συνέχεια τῆς Α΄ Κορ., κεφ. 12, 12-28, χρησιμοποιεῖ ὡς παράδειγμα τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, λέγων ὅτι ὅπως ἀκριβῶς τὸ σῶμα εἶναι ἓνα, ἀλλὰ ἔχει πολλὰ μέλη, ὅλα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος, ἃν καὶ εἶναι πολλὰ, ἀποτελοῦν ἓνα σῶμα, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς μὲ τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν εἶναι ἓνα σῶμα πνευματικόν. Διότι ὅλοι ἐμεῖς ἐβαπτισθήκαμε εἰς ἓνα Πνεῦμα καὶ ἐγίναμε ἓνα σῶμα, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι καὶ ὅλοι μὲ ἓνα Πνεῦμα

47. Ἐφεσ. γ', 9.

48. Ἐφεσ. γ', 10.

49. Εὐαγγελίου Θεοδώρου, Ἡ Ἐκκλησία ὡς «Κοινωνία Ἀγίων», Πρακτικὰ ἸΔ' ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ, ὅ.π., σελ. 179-206.

ἐποτισθήκαμε⁵⁰. Ὅλα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος εὐρίσκονται σὲ μία ἄρμονία μεταξύ τους καὶ δὲν ἀντιδρῶν τὰ κατώτερα πρὸς τὰ ἀνώτερα, π.χ. τὸ πόδι ἔναντι τῆς κεφαλῆς κ.λπ. ἀλλὰ συνεργάζονται ἄρμονικὰ καὶ ὅταν πάσχη ἓνα μέλος συμπάσχουν ὅλα τὰ μέλη, ὅταν δὲ τιμᾶται ἓνα μέλος χαίρουν μαζὶ ὅλα τὰ μέλη. Καταλήγει δὲ ὁ Ἄπ. Παῦλος λέγων ὅτι «ἐσεῖς εἴσθε σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ καθένας εἶναι μέλος τοῦ σώματος». Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἐρμηνεύων τὸ μέγα μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας, δηλαδὴ τῆς θείας τοῦ Χριστοῦ Ἐνσαρκώσεως, λέγει ὅτι αὐτὸ τὸ ὁποῖο ἐφανερώθη εἰς ἡμᾶς διὰ τῆς σαρκός, αὐτὸ ἠμπορεῖ κάπως νὰ τὸ γνωρίσουμε, διότι «τὸ μὲν ἄκτιστον αὐτοῦ, καὶ προαιώνιον, καὶ αἰῶδιον, ἄληπτον μὲν καθ' ὅλου πάσῃ φύσει καὶ ἀνεκφώνητον»⁵¹. Μὲ τὸ μέγα αὐτὸ μυστήριον τῆς εὐσεβείας, συνεχίζει ὁ Ἅγιος Πατὴρ, «ὁ Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί». Αὐτός, ὁ ὁποῖος ἦτο Θεὸς κατὰ τὴ μορφὴ, συναναστρέφει μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἀφοῦ ἔλαβε «διὰ τῆς σαρκός τὸ δουλικὸν προσωπεῖον». Καὶ ἔτσι ὅσοι ἐνώνονται μὲ αὐτὸν καὶ γίνονται μέλη Του, «κατὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ μυστηρίου», δηλαδὴ μὲ τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ὁ Χριστὸς τρέφει τὸ δικό του Σῶμα, δηλαδὴ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ «καταλλήλως τὰ ἐκφυόμενα διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ μέλη τῷ κοινῷ σώματι ἐναρμόζων»⁵².

Στὸ 12, 28, Α΄ Κορ. ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὀρίζει ἀκριβῶς τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας. «Καὶ οὖς μὲν ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δευτέρον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν». Τὸ ἴδιο μὲ μικρὴ διαφορὰ ἀναφέρεται καὶ στὴν Ἐφεσίους 4,11: «Καὶ αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς εἰς αὐτόν». Ὁ Θεός, λέγει, ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, ἔβαλε ὅλους αὐτοὺς στὴν Ἐκκλησίαν «πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς διακονίαν», γιὰ τὴν οἰκοδομὴ τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὥσπου νὰ ἐνωθοῦμε διὰ τῆς πίστεως ὅλοι καὶ νὰ γίνωμε ἓνα σῶμα, τὸ ὁποῖο θὰ εἶναι ἐνωμένο μὲ τὴν ἀγάπη. Διότι ὅποιος βλέπει καὶ ἀντικρύζει τὴν Ἐκκλησίαν, βλέπει καὶ ἀντικρύζει τὸν ἴδιο τὸ Χριστὸ καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι

50. Α΄ Κορ. ιβ΄, 11 κ.έ., *Ἡ Καινὴ Διαθήκη, τὸ πρωτότυπο κείμενο μὲ νεοελληνικὴ μετάφραση*, Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι, 1981.

51. Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, *Ὁμιλία 13*, εἰς τὰ ἄσματα τῶν ἁσμάτων, Migne P.G. 44,1047D.

52. Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, *Ὁμιλία 13*, ὁ.π., P.G. 1048A.

ένωμένος μαζί Του, μαζί με όλους τους άλλους, «*τούς σωζομένους*», οι οποίοι θα αποτελέσουν το πλήρωμα της Ἐκκλησίας. Ὁ συνδετικός κρίκος πού θα ένώνη τὰ μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ θα εἶναι ἡ ἀγάπη, ὅπως περιγράφει ὁ Ἄπ. Παῦλος στό κεφ. 13 τῆς Α΄ Κορ. καί ἡ ὁποία εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀπό ὅλες τίς ἀρετές. Ἄπ' αὐτή τήν ἀγάπη εἶναι «*τετρωμένη*» καί ἡ νεάνις εἰς τὸ ἄσμα ἀσμάτων, ἡ ὁποία βλέπει «*τὸ κάλλος*», τὴν ὠραιότητα «*τοῦ νυμφίου*».

Στὸ κεφ. 14 τῆς Α΄ Κορ. ὁ Ἄπ. Παῦλος, λέγει, πῶς πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦν κάθε μέλος τὸ χάρισμα, πού τοῦ ἐδόθη, μὲ μοναδικὸ τὴν πνευματικὴν οἰκοδομὴ τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδὴ τῶν ἄλλων μελῶν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, μάλιστα τονίζει ὅτι ὁποῖος ἔχει τὸ χάρισμα τῆς γλωσσολαλίας οἰκοδομεῖ μόνο τὸν ἑαυτό του, ἐνῶ ὁποῖος ἔχει τὸ χάρισμα τῆς προφητείας οἰκοδομεῖ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀκόμη σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο ὀρίζει ποιά πρέπει νὰ εἶναι ἡ θέσις τῶν γυναικῶν εἰς τὴν Ἐκκλησία, χωρὶς φυσικὰ νὰ θέλῃ νὰ τίς ὑποβιάσῃ. Σχετικὰ μὲ αὐτό, λέγει, χαρακτηριστικῶς ὅτι, ὅπως σὲ ὅλες τίς ἐκκλησίες τῶν ἀγίων, οἱ γυναῖκες σας πρέπει νὰ σιωποῦν εἰς τίς ἐκκλησίες, διότι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μιλοῦν, ἀλλὰ νὰ ὑποτάσσωνται, ὅπως, λέγει, ὁ νόμος. Αὐτὸ, νομίζω, τὸ λέγει, διὰ νὰ μὴ γίνεταί ἀταξία καὶ φασαρία. Διότι παρακάτω, λέγει, ὅτι ἐὰν θέλουν νὰ μάθουν κάτι, ἄς ἐρωτοῦν εἰς τὸ σπίτι τοὺς ἄνδρας τους, διότι εἶναι ἐντροπὴ διὰ τίς γυναῖκες νὰ μιλοῦν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ὅπως τονίζει στὴν κατάληξι αὐτοῦ τοῦ κεφαλαίου καὶ ὁ ἐν λόγῳ ἀπόστολος· «*πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω*», δηλαδὴ ὅλα νὰ γίνωνται μὲ εὐπρέπεια καὶ τάξι.

Στὸ κεφ. 15 τῆς Α΄ Κορ. ἀναφέρει ὁ Ἄπ. Παῦλος ὅτι τὸ εὐαγγέλιο τὸ ὁποῖο τοὺς ἐδίδαξε εἶναι ἡ διδασκαλία γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε σύμφωνα μὲ τίς Γραφές καὶ ἐτάφη καὶ τὴν τρίτη ἡμέρα ἀνεστήθη. Ἀφιερώνει δὲ τὸ μεγαλύτερο μέρος αὐτοῦ τοῦ κεφαλαίου εἰς τὴν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν, τὸ ὁποῖο εἶναι ἡ ἐσχάτη ἐλπίδα τῶν πιστῶν, οἱ ὁποῖοι θα ἀποτελέσουν τὴν ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησίαν, τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, μαζί μὲ τοὺς ἀγίους καὶ τοὺς ἀγγέλους.

Βέβαια ὁ Ἄπ. Παῦλος διὰ νὰ γίνῃ πιὸ πειστικός, ἀναφέρει λεπτομερῶς τίς ἐμφανίσεις τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, εἰς τὸν Πέτρον (Κηφᾶ) καὶ μετὰ στοὺς δώδεκα μαθητὲς καὶ πάλι ἐπάνω σὲ πεντακοσίους ἀδελφοὺς· ἔπειτα στὸν Ἰάκωβο καὶ σὲ ὅλους τοὺς ἀποστόλους καὶ τελευταῖα στὸν ἴδιο, ὡς «*τὸν ἐλάχιστο τῶν ἀποστόλων*». Ὅλοι αὐτοὶ βλέποντας τὸν ἀναστημένο Χριστὸ εἶχαν μίαν ἐμπειρία τῆς θεοφανείας,

δηλαδή τῆς θεώσεως. Μὲ ἄλλα λόγια, μέλος τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ ναὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ἐκεῖνος πού φθάνει στὸ φωτισμὸ καὶ προχωρεῖ πρὸς τὴ θέωσι, ἢ ὁποῖα εἶναι ἡ θεοπτία ἐκείνων πού βλέπουν στὴν ἄκτιστο δόξα τῆς Ἁγίας Τριάδος τὸν ἀναστάντα Χριστό⁵³. Οἱ μετέχοντες στὴν Ἐκκλησία, δηλαδή τὰ μέλη αὐτῆς, ἐντάσσονται σὲ δύο ομάδες, ὡς πρὸς τὸ βαθμὸ τῆς θεραπείας καὶ τῆς τελειώσεως, τοὺς φωτισμένους καὶ τοὺς δοξασμένους δηλαδή τοὺς θεουμένους⁵⁴.

Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος ἔλεγε ὅτι «ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐνηθρώπησεν, ἵνα ἡμεῖς θεοποιηθῶμεν»⁵⁵. Μὲ τὸ νὰ γίνῃ κανεὶς μέλος τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδή μέλος τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, συναισθάνεται τὴ μηδαμινότητά του καὶ τὴν ἁμαρτωλότητά του καὶ φροντίζει νὰ τελειοποιηθῆ, δηλαδή νὰ φθάσῃ διὰ τῆς καθάρσεως στὸ φωτισμὸ καὶ στὴ θέωσι. Τοῦτο βεβαίως ἢμπορεῖ νὰ ἐπιτευχθῆ διὰ τῆς συνεχοῦς ἀσκήσεως, τῆς ἀδιαλείπτου προσευχῆς καὶ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

2) Τί εἶναι Ἐκκλησία καὶ ποιός εἶναι ὁ σκοπὸς αὐτῆς.

Στὸ Σύμβολο τῆς Νικαίας – Κωνσταντινουπόλεως ἢ ἄλλως Σύμβολο τῆς Πίστεως ὁμολογοῦμε πίστιν «*Εἰς Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν*»⁵⁶. Σ' αὐτὸ τὸ ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως ὑπάρχουν ἅφ' ἑνὸς ὁ ὀρισμὸς εἰδικῶς γιὰ τὸ τί εἶναι Ἐκκλησία καὶ ἅφ' ἑτέρου τὰ ἰδιαιτέρα χαρακτηριστικὰ αὐτῆς. Ἀλλὰ ἀρχικῶς ἢμποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ ζωτικὸς κόμβος τοῦ μυστηρίου τῆς σωτηρίας, ἢ ζωσα σύνοψις τοῦ λυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι ὁ τόπος καὶ ὁ τρόπος τῆς συνεχιζομένης παρουσίας Του στὸν κόσμον μέχρι τῆς συντελείας τῶν αἰώνων. Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ὁλόκληρος ὁ Χριστός⁵⁷.

53. Ἰω. Σ. Ρωμανίδου-Δεσπ. Δ. Κοντοστεργίου, *Ῥωμαῖοι ἢ Ῥωμηοὶ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας*, ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη, 1991, σελ. 6 κ.έ.

54. John S. Romanides, *Church, Synods and Civilization*, reprinted from «THEOLOGIA» vol. 63, July - September 1992, Athens, 1992, pp. 430-437.

55. Μ. Ἀθανασίου, *Περὶ Σαρκώσεως τοῦ Λόγου* 54, P.G. 25, 192B.

56. Ἰω. Καρμίρη, *Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. Α', Ἀθήναι, 1960, σελ. 77 καὶ σελ. 131. Δεσπ. Κοντοστεργίου, Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, Ἐκδόσεις Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ, Θεσσαλονίκη, 1997, σελ. 50.

57. Γεωργίου Φλωρόφσκυ, *Τὸ Σῶμα τοῦ ζώντος Χριστοῦ*, ΠΙΠΜ, Θεσσαλονίκη, 1981, σελ. 20-21 κ.έ.

Με τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἐπιβεβαιώνεται τὸ ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, τὸ ὁποῖον ἀναφέραμε στὴν ἀρχὴ καὶ στὸ ὁποῖον ἐπανερχόμεθα, δηλαδή πιστεύομεν «εἰς Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν»⁵⁸, ὅλα αὐτὰ ποὺ ἀναφέρονται στὴν Ἐκκλησία, δηλαδή τὸ ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολική, δὲν εἶναι ἀνεξάρτητα μεταξὺ τους. Εἶναι ἀρρήκτως ἑνωμένα καὶ ὑπάρχει μεταξὺ τους ἓνας ὀργανικὸς καὶ βαθὺς δεσμός. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι Μία διὰ τῆς ἀγιότητός της, δηλαδή διὰ τῆς ἀγιαστικῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Εἶναι Ἁγία, διότι εἶναι Ἀποστολική, δηλαδή εἶναι συνδεδεμένη μετὰ τῶν Ἀποστόλων διὰ τῆς ζώσης συνεχείας τῶν χαρισμάτων. Εἶναι Καθολικὴ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖο τὴν κάμνει τὸ μόνον σῶμα τοῦ μοναδικοῦ Κυρίου⁵⁹. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι Μία, διότι ἔχει μόνον μία κεφαλὴν, ἓν Πνεῦμα ἐμψυχοῦν, αὐτὴν, ἓν σῶμα Χριστοῦ, μία πίστιν, ἓν βάπτισμα, μίαν ἀρχὴν καὶ ἓνα σκοπόν⁶⁰. «Καὶ γὰρ ἐν ἐνὶ Πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν»⁶¹. Ἀκόμη ἡ Ἐκκλησία εἶναι Ἁγία, διότι εἶναι ἅγιον Σῶμα θείας ἀρχῆς καὶ προελεύσεως, με κεφαλὴ τὸ Χριστὸ καὶ ψυχὴ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα⁶². Ἐνα πολὺν ὥραϊο καὶ χαρακτηριστικὸ παράδειγμα δίδει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὸ Ἐφεσ. ε', 22-27, ὅπου νοθετεῖ καὶ προτρέπει τοὺς συζύγους νὰ ἐκδηλώνουν τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη καὶ μάλιστα οἱ γυναῖκες νὰ ὑποτάσσωνται στοὺς ἄνδρες τους, ὅπως ὑποτάσσεται ἡ Ἐκκλησία στὸ Χριστό, διότι «ὁ ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας...»⁶³. Ἐδῶ θέλει νὰ τονίσῃ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὅτι ἡ οἰκογένεια εἶναι κατ' οἶκον Ἐκκλησία, ὅποτε τὰ μέλη της ὀφείλουν νὰ ἔχουν ἀμοιβαίαν ἀγάπη, σεβασμὸ καὶ ὑποταγὴ στὴν κεφαλὴ της, ὄχι φυσικὰ δουλικὴ, ἀλλὰ με ἀγάπην. Αὐτὴ βέβαια ἡ ἀγάπη ἀπορρέει καὶ στηρίζεται στὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως φαίνεται στὴ συνέχεια «καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἀγιάσῃ καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι, ἵνα πα-

58. Ὁ.π., στὸ ἴδιο κεφάλαιο.

59. Γεωργίου Φλωρόφσκυ, ὁ.π., σελ. 63.

60. Ἰω. Καρμίση, ὁ.π., σ. 481.

61. Α' Κορ. ιβ', 13.

62. Ἰω. Καρμίση, ὁ.π., σ. 482.

63. Ἐφεσ. ε', 23.

ρασήση αὐτὴν ἐαυτῷ ἔνδοξον τὴν Ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσα σπίλον ἢ ὀντίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾗ ἁγία καὶ ἄμωμος»⁶⁴.

Σκοπὸς βεβαίως τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ ἁγιασμὸς τῶν μελῶν της, δηλαδὴ τῶν πιστῶν, ὁ ὁποῖος ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων μυστηρίων. Μὲ αὐτὰ ἐξαγιαζονται οἱ ἄνθρωποι καὶ θεραπεύονται, διότι ἡ Ἐκκλησία εἶναι θεραπευτήριον καὶ ἰατρεῖο ὅπως λέγει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος «*ἰατρεῖον γὰρ ὁ οἶκος ἔστηκε πνευματικόν, ἵνα ἅπερ ἂν λάβωμεν ἔξωθεν τραύματα, ἐντεῦθεν θεραπεύσωμεν*»⁶⁵. Ἐντὸς λοιπὸν τῆς Ἐκκλησίας συντελεῖται ἡ σωτηρία τῶν πιστῶν, ἡ ὁποία εἶναι ἔνωσις καὶ κοινωνία μὲ τὸ Χριστό, ἡ δὲ κοινωνία αὕτη πραγματοποιεῖται μόνο στὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ποῦ εἶναι ἡ Ἐκκλησία καὶ συγκεκριμμένα στὴν εὐχαριστιακὴ κοινωνία, τῶν ὀρθῶς πιστευόντων στὸ Χριστό καὶ εἰλικρινῶς ἐνωμένων μὲ τοὺς ἐπισκόπους, σὲ κάθε τοπικὴ Ἐκκλησία, ποῦ εἶναι οἱ φορεῖς τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς στὶς Ἐκκλησίαις⁶⁶. Ὅσον ἀφορᾷ στὸν ὄρο Καθολικὴ, αὐτὸς ἀπαντᾷ γιὰ πρώτη φορὰ στὸν Ἅγιο Ἰγνάτιο Ἀντιοχείας: «*ὅπου ἂν φανῇ ὁ ἐπίσκοπος, ἐκεῖ τὸ πλῆθος ἔστω, ὡςπερ ὅπου ἂν ᾗ Χριστὸς Ἰησοῦς ἐκεῖ ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία*»⁶⁷. Μάλιστα ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος τονίζει ὅτι ὅλοι πρέπει νὰ ἀκολουθοῦν, νὰ ὑπακούουν εἰς τὸν ἐπίσκοπον, ὅπως ὑπήκουον ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα. Ἀκόμη πρέπει νὰ ὑπακούουν εἰς τοὺς πρεσβυτέρους (ιερεῖς), ὅπως εἰς τοὺς ἀποστόλους, ἐπίσης δὲ νὰ σέβωνται τοὺς διακόνους, ὡς ἐντολὴ Θεοῦ. Κανεὶς δὲ νὰ μὴν πράττη τίποτε στὴν Ἐκκλησία, χωρὶς τὴν ἄδειαν-εὐλογία τοῦ ἐπισκόπου⁶⁸. Σὲ ἄλλο δὲ σημεῖο ὁ Ἅγιος πατὴρ, λέγει, ὅτι ὁποῖος τιμᾷ τὸν ἐπίσκοπον θὰ τιμηθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν. Ὅποιος δὲ κάμει κάτι κρυφίως τοῦ ἐπισκόπου λα-

64. Ἐφεσ. ε', 25· 27.

65. Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλία Β', Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, Migne, P.G., 59, 36 ε'. Πρβλ. John S. Romanides, ὁ.π. σελ. 431 κ.έ.

66. Ἀθανασίου Γιέβτις, ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ, Κληρονομία, τόμ. 3, τεύχ. β', Θεσσαλονίκη, Ἰούλιος 1971, σελ. 246.

67. Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, Σμυρναίους 8,2, Migne, P.G. 5,713B.

68. Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, ὁ.π.: «*Πάντες τῷ ἐπισκόπῳ ἀκολουθεῖτε, ὡς Ἰησοῦς Χριστὸς τῷ Πατρί· καὶ τῷ πρεσβυτέρῳ, ὡς τοῖς ἀποστόλοις· τοὺς δὲ διακόνους ἐντρέπεσθε, ὡς Θεοῦ ἐντολήν. Μηδεὶς χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου τι πρᾶστέτω τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐκεῖνη βεβαία εὐχαριστία ἡγείσθω, ἡ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον οὔσα, ἡ ᾧ ἂν αὐτὸς ἐπιτρέψῃ... Οὐκ ἔξόν ἐστιν χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου οὔτε βαπτίζειν, οὔτε ἀγάπην ποιεῖν· ἀλλ' ὃ ἂν ἐκεῖνος δοκιμάσῃ, τοῦτο καὶ τῷ Θεῷ εὐάρεστον, ἵνα ἀσφαλές, ἢ καὶ βέβαιον πᾶν ὃ, πράσσεται».*

τρεύει τὸν διάβολον⁶⁹. Μὲ ἄλλα λόγια ὁ ἐπίσκοπος εἶναι ἡ ζῶσα εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ. Ὅταν λειτουργῇ ὁ ἐπίσκοπος, ὁ διάκονος θυμιᾷ πρῶτα αὐτὸν καὶ μετὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Μὲ τὸν ὄρον αὐτὸ δηλώνει τὴν ἐνότητα, τὴν οἰκουμενικότητα καὶ τὴν πιστότητα στὴν Ἀποστολικὴ Παράδοσι⁷⁰.

Ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ⁷¹, παρατηρεῖ ὅτι ἡ λέξις «καθολικὴ», ἡ ὁποία εὐρίσκεται στὰ ἀρχαῖα σύμβολα ἔχει διαφόρους ἐννοίας, ὅχι σαφεῖς. Τονίζει δὲ ὅτι ἀναφερόταν μᾶλλον στὴν ἀκεραιότητα τῆς πίστεως ἢ τῆς διδασκαλίας, στὴν πιστότητα τῆς «Μεγάλης Ἐκκλησίας» πρὸς τὴν πλήρη καὶ ἀρχέγονο παράδοσι, σὲ ἀντίθεσι μὲ τὶς ὁμαδικὲς τάσεις τῶν αἰρετικῶν, οἱ ὁποῖοι ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ πληρότητα αὐτῆς καὶ ἀκολούθησαν καθένας δική του γραμμὴ. Ὅποτε κατὰ τὸν π. Γεώργιο, Καθολικὴ ἐσήμαινε μᾶλλον «Ὁρθόδοξη» παρὰ «οἰκουμενικὴ». Καὶ ἴσως μ' αὐτὴ τὴν ἐννοια, λέγει, χρησιμοποιήθηκε ὁ ὄρος διὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸν Ἅγιο Ἰγνάτιο Ἀντιοχείας καὶ ἔπειτα στὸ μαρτύριο τοῦ Ἁγίου Πολυκάρπου «καὶ ἀπάσης τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην καθολικῆς Ἐκκλησίας»⁷². Θεωρήσαμε σκόπιμο νὰ ἀναφέρουμε ὁλόκληρο τὸ ἀνωτέρω κείμενο γιὰ τὸ λόγο ὅτι θέλαμε νὰ τονίσουμε ὅτι ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ δὲν συμφωνεῖ λέγων ὅτι ὁ Ἅγιος Κύριλλος δίδει στὶς Κατηχήσεις του μίαν ἐρμηνεῖα τοῦ ὄρου πολὺ συνθετικὴ, δηλαδή, ἡ Ἐκκλησία ὀνομάζεται Καθολικὴ, σύμφωνα μὲ τὸν Ἅγιο Κύριλλο Ἱεροσολύμων, διότι ὑπάρχει σὲ ὅλη «τὴν οἰκουμένην», σὲ ὅλη τὴ γῆ, ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἀκόμη, διότι διδάσκει «καθολικῶς καὶ ἀνελλιπῶς» ὅλα τὰ δόγματα, τὰ ὁποῖα πρέπει οἱ ἄνθρωποι νὰ γνωρίζουν, σχετικῶς μὲ τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια. Ἀκόμη, διότι ὑποτάσσει ὑπὸ τὴν ἀληθῆ λατρείαν ὅλες τὶς κατηγορίες τῶν ἀνθρώπων καὶ διότι ἐπιμελεῖται καὶ θεραπεύει «καθολικῶς» κάθε εἶδος ἁμαρτίας, τόσο τοῦ σώματος ὅσο καὶ τῆς ψυχῆς⁷³.

69. Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, ὁ.π., 713C.

70. Παναγ. Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ.κ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ Β', Ἡ περὶ Ἐκκλησίας διδασκαλία τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου, Πρακτικὰ ἸΔ' ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ὁ.π., σελ. 36.

71. Γ. Φλωρόφσκυ, ὁ.π., σελ. 40 κ.έ.

72. Μαρτύριον Ἁγίου Πολυκάρπου 8,1. Γ. Φλωρόφσκυ, ὁ.π., σελ. 41.

73. Γ. Φλωρόφσκυ, ὁ.π., σελ. 41.

Σὲ ἄλλο σημεῖο ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ τονίζει ὅτι ἡ ἀληθῆς καθολικότης εἶναι ἡ ἐσωκαθολικότης, ἡ δὲ Ἐκκλησία εἶναι καθολικὴ ἐν τοῖς μυστηρίοις αὐτῆς, διότι στὸ Χριστὸ καὶ στὴν κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἡ καθολικότης τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἤδη δεδομένη⁷⁴.

Ὅλοι ὅμως οἱ Μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας θεωροῦσαν ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι Καθολικὴ καὶ οἰκουμενικὴ, ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος γιὰ τὸν Πέτρο, τὸν ὁποῖον ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν τριπλῆ ἄρνησι καὶ τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας τὸν ἀποκατέστησε καὶ τοῦ ἀπέδωσε τὴν προηγουμένη τιμὴ· «ἀλλ' ὅμως μετὰ τοσοῦτον κακὸν πάλιν αὐτὸν πρὸς τὴν προτέραν ἐπανήγαγε τιμὴν, καὶ τὴν ἐπιστασίαν τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας ἐνεχείρησε»⁷⁵. Σὲ ἄλλο σημεῖο δὲ ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἁγίου Πατρός· «εἰ γὰρ τὰς εὐχὰς ποιεῖσθαι δεῖ, φησίν, ὑπὲρ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης, πολλῶ μᾶλλον καὶ τὴν πρόνοιαν ὑπὲρ ἀπάσης αὐτῆς ἐπιδεικνυσθαι δεῖ, καὶ ὁμοίως ἀπασῶν κήδεσθαι, καὶ μεριμνᾶν πάσας»⁷⁶.

Ἐπομένως, συμπερασματικῶς, ἐννοεῖται ἡ Καθολικότης τῆς Ἐκκλησίας χωρὶς τοπικούς καὶ χρονικούς περιορισμούς καὶ περιλαμβάνει ὅλους, ὅσους ἀνήκουν στὸ μυστικὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς ζῶντας καὶ τοὺς τεθνεῶτας.

Ἀκόμη ὀνομάζεται Καθολικὴ μὲ τὴν ἔννοια τῆς Ὁρθόδοξου, ὅπως εἶδαμε στὸ ἀνωτέρω κείμενο τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, ὡς διδάσκουσα «καθολικῶς καὶ ἀνελλιπῶς ἅπαντα τὰ εἰς γινῶσιν ἀνθρώπων ἐλθεῖν ὀφείλοντα δόγματα»⁷⁷.

Τέλος ἡ Καθολικότης σημαίνει καὶ τὴν ἐνότητα καὶ ὁλότητα καὶ τὴν ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας, ὡς τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ πληρώματος «τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου»⁷⁸. Κι αὐτὸ ἐξηγεῖται ἀπὸ τὴν ἐνότητα ὅλων τῶν μετεχόντων πιστῶν στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ζώ-

74. Γ. Φλωρόφσκυ, ὁ.π., σελ. 43-51.

75. Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλία 5, Περὶ νηστείας κ.λπ., Migne, P.G. 49, 308.

76. Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλία πρὸς Εὐστάθιον ἀρχιεπίσκοπον Ἀντιοχείας, Migne P.G. 50, 602. Πρβλ. καὶ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Migne P.G. 35, 588, 1121.

77. Ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Κατηχ. ὁ.π. P.G. 33, 1044AB.

78. Ἐφεσ. α', 22-23· «... καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου».

ντων τε και τεθνεώτων, σε μία όλότητα, στο καθ' όλου, όπου, «τά πάντα εν πασι Χριστός», ώστε τα μέλη της Καθολικής Έκκλησίας έθεωρούντο ότι αποτελούν μίαν «άμωμον ένότητα»⁷⁹, ως μέλη Χριστού. Αυτή δέ ή ένότης και όλότης κινείται στην «κοινωνία των άγιων» και συμπεριλαμβάνει και συνενώνει όλα τα μέλη, ζώντα και τεθνεώτα του ένός σώματος του Χριστού⁸⁰.

Όσον άφορᾷ στην Άποστολικότητα της Έκκλησίας, αυτή λέγεται Άποστολική πρώτον, διότι ίδρυτής της είναι ο ίδιος ο Χριστός, ο πρώτος και των Άποστόλων: «κατανόησατε τον άπόστολον και άρχιερέα της όμολογίας ήμών Ίησοῦν Χριστόν»⁸¹ και δεύτερον, διότι οίκοδομήθηκε πάνω στο θεμέλιο των άποστόλων, όπως είδαμε: «σὺ εἶ Πέτρος και ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Έκκλησίαν...»⁸². Σε άλλο δέ σημείο άπευθυνόμενος ο Χριστός στους Έφεσίους, λέγει, ότι δέν είναι ξένοι και πάροικοι, «ἀλλὰ συμπολιταί των άγιων και οἰκείοι του Θεου, εποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ των άποστόλων και προφητῶν, ὄντος άκρογωνιαίου, αὐτοῦ Ίησοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ πᾶσα ή οἰκοδομή συναρμολογουμένη αὔξει εἰς ναὸν άγιον ἐν Κυρίῳ...»⁸³. Έπομένως ή Έκκλησία, ή οποία οίκοδομήθηκε από τον Χριστό πάνω στο θεμέλιο των Άποστόλων συνεχίζει την άποστολική της διδασκαλία και παράδοσι, δηλαδή το κοσμοσωτήριο έργο της δια μέσου των αιώνων, όπως το έθέσπισεν ο Ίδρυτής της, που δέν είναι άλλος κανείς, παρά ο Ίδιος ο Θεός. Τους Άποστόλους ώρισε ο Χριστός ευαγγελιστές και διδασκάλους της οίκουμένης και συνεχιστές του έργου του, όταν τους εἶπε: «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τα έθνη, βαπτίζοντες αὐτούς εἰς τὸ ὄνομα του Πατρὸς και του Υἱοῦ και του Αγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτούς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετείλάμην ὑμῖν»⁸⁴. Αυτή ή άποστολική διαδοχή, ή οποία είναι ο σύνδεσμος της Έκκλησίας και συνεχίζεται άδιαλείπτως μέχρι σήμερα, με συνεχιστάς του έργου των άποστόλων τους επισκόπους, πρέπει να μένη άδιάσπαστη, δια να είναι άληθής ή Έκκλησία και έγκυρα τα μυστή-

79. Άγιος Ίγνάτιος Άντιοχείας, Migne, P.G. 5, 648, 736.

80. Ίω. Καρμίρη, ό.π., σ. 483.

81. Έβρ. γ', 1.

82. Ματθ. ιστ', 18.

83. Έφεσ. β', 19-21.

84. Ματθ. κη', 19-20.

ρια. Χωρὶς τὴν ἀποστολικὴ διαδοχὴ δὲν ἴμπορεῖ νὰ νοηθῆ οὔτε ἀποστολικότης καθόλου τῆς Ἐκκλησίας, οὐδ' αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία⁸⁵.

Ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ⁸⁶ συγκεκριμένα λέγει, ὅτι ἡ ἀποστολικότης τῆς Ἐκκλησίας εἶναι διπλή. Ἀφ' ἑνὸς ἡ ἀποστολικὴ διαδοχὴ ἀποκαλύπτει καὶ ἀντιπροσωπεύει τὴν ἀντικειμενικὴν ἢ θεϊαν ὄψιν αὐτῆς, τὴ συνέχεια τῆς χάριτος, τὸ ἀδιάκοπο τῆς Πεντηκοστῆς. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀποστολικὴ παράδοσις ἐκφράζει τὴν ὑποκειμενικὴ ἢ ἀνθρωπίνην ὄψιν αὐτῆς, τὴ συνέχεια τῆς συνειδήσεως καὶ τὴν ταυτότητα τοῦ μηνύματος, τὸ ὁποῖον ἔγινε δεκτὸ καὶ διεφυλάχθη. Καὶ τὰ δύο συνδέονται ἀχώριστα, δηλαδὴ τὸ ὑπόρρημα τῶν μυστηρίων καὶ ἡ διδακτικὴ ἐξουσία.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ τὸ χωρίο τοῦ Ἁγίου Εἰρηναίου, ποῦ ἀναφέρεται στὴν Παράδοσι καὶ λέγει μεταξὺ ἄλλων «Καὶ γὰρ οἱ κατὰ κόσμον διάλεκτοι ἀνόμοιοι, ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως μία καὶ ἡ αὐτή... Καὶ οὔτε ὁ πάνυ δυνατὸς ἐν λόγῳ τῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις προεστώτων, ἕτερα τούτων ἐρεῖ (οὐδεὶς γὰρ ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον), οὔτε ὁ ἀσθενὴς ἐν τῷ λόγῳ ἐλαττώσει τὴν παράδοσιν. Μιᾶς γὰρ καὶ τῆς αὐτῆς πίστεως οὔσης, οὔτε ὁ πολὺ περὶ αὐτῆς δυνάμενος εἰπεῖν, ἐπλεόνασεν, οὔτε ὁ τὸ ὀλίγον, ἠλαττόνησε»⁸⁷.

Συνεπῶς, ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία διδάσκει περὶ Θεοῦ ἀλαθήτως, διότι εἶναι ὁ Χριστός, ὁ Ὁποῖος βασιλεύει μὲ τοὺς συμβασιλεύοντας μὲ Αὐτὸν φίλους Του καὶ μεταδίδει Ἐαυτὸν μετὰ τῶν φίλων Αὐτοῦ στοὺς πιστοὺς, ὡς Παρακαταθήκη, μέσῳ τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ στὰ μυστήρια. Ἡ Παρακαταθήκη αὐτὴ καὶ ἡ Ἱερὰ Παράδοσις εἶναι ταυτὸν καὶ ἐκφράζονται στὴν Ἁγία Γραφή καὶ στὴν καθ' ὅλου ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ζωὴ, ὀλόκληρος λέγεται Ἱερὰ Παράδοσις. Ἔτσι τὸ ἀλάθητο δὲν περιορίζεται οὔτε κατὰ τόπο οὔτε κατὰ χρόνο. Εἶναι γνώρισμα τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Παρακαταθήκης καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως καὶ ἐμπεριέχεται στὴν Ἁγία Γραφή, μόνον, ὅταν ἀποτελεῖ μέρος τῆς μυστηριακῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς τῶν θεουμένων καὶ τῶν πιστῶν⁸⁸.

85. Ἰω. Καρμίρη, ὁ.π., σ. 484.

86. Γ. Φλωρόφσκυ, ὁ.π., σελ. 66 κ.έ.

87. Εἰρηναίου, ἹΕλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως 1, 10, 2. Γ. Φλωρόφσκυ, ὁ.π., σελ. 66-67 κ.έ..

88. Πρωτοπρ. Ἰω. Ρωμανίδου, Δογματικὴ καὶ Συμβολικὴ Θεολογία τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τόμ. Α', Θεσσαλονίκη, 1981, σελ. 107 καὶ 126-127.

Δηλαδή ή ἐν Χριστῷ κοινωνία τῶν προφητῶν, ἀποστόλων καὶ ἁγίων εἶναι τὸ θεμέλιον τοῦ ἀλαθήτου τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Αὐτοὶ ὅμως οἱ ὅποιοι ἀποκόπτονται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, δηλαδή ἀπὸ τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, πὺ εἶναι ἡ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, ὅπως μέχρι τώρα ἐτονίσθη, γιὰ δογματικὴ διάστασιν εἶναι οἱ αἰρετικοί. Οἱ ἄλλοι πὺ ἀποκόπτονται ἀπ' αὐτή, γιὰ διοικητικὴ διάστασιν εἶναι οἱ σχισματικοί⁸⁹. Ὅλους αὐτοὺς τοὺς αἰρετικούς, ἡ Ἐκκλησία προσπάθησε νὰ τοὺς ἐπαναφέρῃ στὴν ἀληθῆ διδασκαλία μὲ τις Οἰκουμενικὲς Συνόδους⁹⁰, πὺ κατὰ καιροὺς συνεκάλεσεν. Ὅσους δὲ ἐνέμειναν στὴν πλάνη τους, τοὺς κατεδίκασε, τοὺς ἀφώρισε καὶ τοὺς ἀνεθεμάτισεν. Ἐπομένως μὲ τὴν Ἀποστολικότητα τῆς Ἐκκλησίας συνδέεται καὶ τὸ ἀλάθητον αὐτῆς, ὅπως ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, τὸ ὅποιο ἐκφράζεται μὲ τις Οἰκουμενικὲς Συνόδους. Ἐκεῖνο ὅμως, πὺ συγκροτεῖ καὶ κατευθύνει τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τὸ ἐμψυχοῦν αὐτὴν Ἅγιο Πνεῦμα, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τῆς Πεντηκοστῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία γίνεται Σῶμα Χριστοῦ· «*Πάντα χορηγεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, βρῦει προφητείας, ἱερέας τελειοῖ... ὅλον συγκροτεῖ τὸν θεσμὸν τῆς Ἐκκλησίας*»⁹¹.

Συνεπῶς ἡ Ἐκκλησία εἶναι μυστήριον, διότι εἶναι τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐν δόξῃ.

Καὶ ὁ Ἅγιος Συμεὼν, ὁ Νέος Θεολόγος, στοὺς Ἠθικοὺς κυρίως λόγους του, παρουσιάζει τὴν Ἐκκλησίαν ὡς Σῶμα Χριστοῦ, ὅπου τὰ μέλη αὐτῆς, πὺ εἶναι οἱ ἅγιοι, εἶναι ἐνωμένοι «*καὶ συνημμένοι ὀφείλουσι τῷ σώματι αὐτοῦ, ἵνα ἐκεῖνος μὲν ᾗ ἐν αὐτοῖς κεφαλὴ, οἱ ἀπ' αἰῶνος δὲ καὶ μέχρις ἐσχάτης ἡμέρας ἅγιοι ὡς μέλη αὐτοῦ, ὅπως γένωνται οἱ πολλοὶ ἐν σώμα Χριστοῦ, οἷα ἄνθρωπος εἷς...*»⁹². Καὶ συνεχίζει ὁ Ἅγιος Συμεὼν στὸν ἴδιον Ἠθικὸν λόγον Α' ἀναφέρων τὰ ἐπὶ μέρους διάφορα μέλη τοῦ σώματος, τὰ ὅποια ἔχουν καὶ ἐκπληρώνουν ἓνα συγκεκριμένον ἔργον

89. Ἀρχ. Εὐθ. Ἐλευθεριάδου, ὀ.π., σελ. 168.

90. Δεσποίνης Δ. Κοντοστεργίου, *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι*, ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 1997, σελ. 360.

91. Πεντηκοστάριον, Μέγας Ἐσπερινὸς τῆς Πεντηκοστῆς, Στιχηρὰ ἤχος α'.

92. Ἁγίου Συμεὼν Νέου Θεολόγου, Ἠθικὸς Λόγος 1,6, 1-4. *Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ Ἀσκητικῶν*, ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ», Θεσσαλονίκη, 1988, τόμ. 19Β', σελ. 148 ἔ.

καὶ μίαν ἀποστολήν, ὅπως καὶ τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα συμβάλλουν στὴ ζωὴ καὶ στὴν ἐνότητα αὐτῆς⁹³.

Γιὰ τὸν Ἅγιο Συμεὼν ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ, ἓνας κόσμος «ὠραϊσμένους» ποὺ πρέπει νὰ πληρωθῆ καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος ὁλόκληρος, στὸν ὁποῖο λέγεται ὅτι κατοικεῖ καὶ «ἐμπεριπατεῖ» ὁ Θεὸς καὶ «καταπέμπει» παιδρὲς τὶς ἀκτίνες τῶν χαρισμάτων του, ἀφοῦ εἶναι «ἥλιος τῆς δικαιοσύνης». Αὐτὴ, λοιπόν, ἡ Ἐκκλησία γνωρίζομεν ὅτι ὀνομάζεται καὶ σῶμα Χριστοῦ καὶ νύμφη⁹⁴, ὅπως λέγει, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρί, παρθένον ἀγνήν παραστήσαι τῷ Χριστῷ»⁹⁵ καὶ πολὺ πρὶν ἀπ' αὐτὸν ὁ ψαλμωδὸς Δαυΐδ, λέγων· «παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ περιβεβλημένη, πεποικιλιμένη»⁹⁶. Οἱ ὄροι «βασίλισσα», «παρθένος ἀγνή», μὲ τοὺς ὁποῖους ὑπονοεῖται ἡ Ἐκκλησία, ἀναφέρονται στὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο, τὴν Ἁγνὴ Παρθένον, ἡ ὁποία ἔγινε ναὸς τοῦ Θεοῦ καὶ κατοικητήριον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς, λέγει καὶ ὁ Ἅγιος Συμεὼν, δηλαδή, ὅπως ἡ Θεοτόκος εἶναι ἡ βασίλισσα καὶ ἡ νύμφη τοῦ Χριστοῦ, ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τὴν Ἐκκλησία, ποὺ εἶναι ὁ ναὸς καὶ ἡ νύμφη τοῦ Υἱοῦ τῆς καὶ Θεοῦ. Αὐτὸς ὁμοῦς ὁ ναὸς δὲν εἶναι κανεὶς ἄλλος ἀπ' αὐτὸν τὸν ἴδιο τό «βασιλέα», δηλαδή τὸ Χριστὸ καὶ Θεό⁹⁷. Ἐδῶ, νομίζω, ὅτι ἐννοεῖ ὁ Ἅγιος Συμεὼν, ὅτι οἱ ἅγιοι, δηλαδή οἱ θεούμενοι εὐρίσκονται τώρα μαζὶ μὲ τὸ βασιλέα Χριστὸ καὶ Θεό, ποὺ γίνεται γι' αὐτοὺς ναὸς. Μὲ ἄλλα λόγια περιβάλλονται μὲ τὴν ἀκτιστο δόξα τοῦ Θεοῦ, ὡς μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ φαίνεται καὶ στὸ ἐπόμενο κείμενο· «Ὡσπερ ἐστὶ καὶ Θεός, οὕτω καὶ ναὸς αὐτὸς ταύτη γίνεται, καθὰ δὴ πάλιν καὶ ἡ Ἐκκλησία αὐτὴ ναὸς καὶ κόσμος ὠραῖος κατέστηκεν...»⁹⁸.

93. Ἀρχιεπ. Βασιλείου Κριβοσέιν, *Μέσα στὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ*, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ, Θεσσαλονίκη, 1983, σελ. 414 ἔ.

94. Ἁγίου Συμεὼν, Ἠθικὸς Λόγος 1,7, 3-8, σελ. 160: «Ἐμοὶ δοκεῖ κόσμον ὠραϊσμένον εἶναι τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ καὶ αὐτὸν ὄλον τὸν ἄνθρωπον, ἐν ᾧ κατοικεῖν λέγεται καὶ ἐμπεριπατεῖν τὸν Θεὸν καὶ τὰς ἀκτίνας τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ παιδράς, ὡς ἥλιος δικαιοσύνης ὢν, καταπέμπειν ἡν καὶ σῶμα οἶδαμεν καλεῖσθαι Χριστοῦ καὶ νύμφην...». Ἀρχιεπ. Βασιλείου Κριβοσέιν, ὁ.π., σελ 416.

95. Β' Κορ. 11,2.

96. Ψαλμ. 44,10.

97. Ἁγίου Συμεὼν Νέου Θεολόγου, Ἠθικὸς λόγος 1,7, 8-15. *Φιλοκαλία* ὁ.π., τόμ. 19B', σελ. 162.

98. Ἁγίου Συμεὼν, Νέου Θεολόγου, Ἠθικὸς Λόγος 1,7, 19-24, *Φιλοκαλία*, ὁ.π., σελ. 160, 162.

Γιὰ νὰ τονίση περισσότερο καὶ νὰ ἀποδείξη αὐτά, πὺν λέγει, σχετικὰ μὲ τὴν Ἐκκλησίαν, ἀναφέρει τὰ ἴδια λόγια τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πατέρα Του, ὅταν προσηύχεται πρὸ τοῦ πάθους, γιὰ τοὺς πιστοὺς καὶ τοὺς ἀποστόλους, τὸν Ὅποιο παρακαλοῦσε νὰ τοὺς προστατεύσῃ καὶ νὰ τοὺς φυλάξῃ ἀπὸ τὸν πονηρό, «ἵνα ὥσιν ἐν, καθὼς σὺ, πάτερ, ἐν ἐμοὶ καὶ γὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν»⁹⁹. Διότι, λέγει, ὁ Ἅγιος Συμεὼν, Αὐτὸς ὁ Ἰδιος ἔγινε καὶ βασιλεὺς καὶ ναὸς ὅλων τῶν σωζομένων. Ἔτσι δὲ καὶ ἡ βασιλίςσα Ἐκκλησία καὶ ὅσοι θὰ ἀκολουθήσουν πίσω της, θὰ γίνουν ναὸς καὶ κόσμος τοῦ Θεοῦ καὶ βασιλέως. Αὐτὸ δὲ μᾶς τὸ λέγει πάλι ὁ Ἰδιος ὁ βασιλεὺς Χριστός, καθὼς, λέγει· «...ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὡς τετελειωμένοι εἰς ἐν...»¹⁰⁰. Ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, λέγει· «οὐκ οἶδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἔστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;»¹⁰¹. Καταλήγει δὲ ὁ Ἅγιος Συμεὼν συμπρασματικῶς λέγων ὅτι συμφωνοῦν «τοῖς δεσποτικῶς ῥήμασι μετὰ ἀκριβείας ἀπάσης τὰ τοῦ Ἀποστόλου ῥητά»¹⁰² καὶ ἀποδεικνύουν τὴν Ἐκκλησίαν ναὸ καὶ πόλι καὶ κόσμος τοῦ βασιλέως τοῦ Θεοῦ. Βεβαίως, λέγει, πάλι ὁ Ἅγιος Συμεὼν, ὁ Ἰδιος ὁ Θεὸς ἦτο Ἐκεῖνος, πὺν μίλησε προηγουμένως στοὺς προφήτας, μετὰ στοὺς Ἀποστόλους, ἀλλὰ Αὐτὸς ὁ Ἰδιος εἶναι, πὺν ὀμιλεῖ τώρα¹⁰³.

3) Ποιοὶ μετέχουν στὴν Ἐκκλησίαν ἐξ ἐπόψεως τῆς ὀρθοδόξου ἀγιογραφικῆς καὶ πατερικῆς διδασκαλίας.

Συμφώνως πρὸς τὸν Ἅγιο Συμεὼν, τὸ Νέο Θεολόγο καὶ ὅλη τὴν ἀγιοπατερικὴ παράδοσι καὶ ὅσα μέχρι ἐδῶ εἴπαμε, γίνεται φανερόν ὅτι αὐτοὶ πὺν μετέχουν στὴ δόξα τοῦ Θεοῦ εἶναι ὅλα τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ. Δηλαδή ὅλη ἡ φύσις ἔχει μέθεξι Θεοῦ. Μὲ ἄλλα λόγια κάθε τι πὺν ὑπάρχει στὸν κόσμος μετέχει καὶ στὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, πὺν εἶναι μία δημιουργικὴ ἄκτιστος ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν ὁποία κυβερνᾷ τὸν κόσμος.

99. Ἰω. 17, 20-21.

100. Ἰω. 17, 23-24.

101. Α΄ Κορ. 3, 16-17.

102. Ἀγίου Συμεὼν, Ἠθικὸς Λόγος 1, 7,2, 15-20, *Φιλοκαλία* τόμ. 19B', ὀ.π., σελ. 162.

103. Ἀγίου Συμεὼν, Ἠθικὸς Λόγος, 1, 7,2, *Φιλοκαλία*, τόμ. 19B', ὀ.π., σελ. 162.

Ἄλλες ἄκτιστες ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ θεωπικὴ, ἡ φωτιστικὴ, ἡ προνοητικὴ, ἡ δημιουργικὴ, πού ἀναφέραμε ἀνωτέρω, ἡ συντηρητικὴ, ἡ κολαστικὴ κ.λπ. Βεβαίως αὐτοὶ πού μετέχουν στὴ δόξα τοῦ Θεοῦ εἶναι τριῶν κατηγοριῶν· α) αὐτοὶ πού μετέχουν θετικὰ καὶ εἶναι οἱ θεοούμενοι ἢ ὅσοι τουλάχιστον ἔφθασαν στοὺς φωτισμό. Σ' αὐτὴ τὴν πρώτη κατηγορία ἀνήκουν οἱ ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, ἅγιοι καὶ ὅλοι, ὅσοι ἔφθασαν στὴ θέωσιν.

β) Οἱ ἀρνητικὰ μετέχοντες, διότι δὲν μετέχουν οὔτε στὴ θέωσιν οὔτε στοὺς φωτισμό. Σ' αὐτὴ τὴν κατηγορίαν ἀνήκουν αὐτοὶ, πού δὲν κάνουν κανένα ἀγῶνα νὰ φθάσουν στοὺς φωτισμό. Συνήθως εἶναι αὐτοὶ πού ἀγνοοῦν ὅτι ὑπάρχει φωτισμός καὶ θέωσις. Μεταξὺ αὐτῶν, πού μετέχουν ἀρνητικὰ, πού δὲν ἔχουν φθάσει στοὺς φωτισμό, εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού ζοῦν κάποια ἠθικὴ ζωὴ, κάνουν καλὰ ἔργα, βοηθοῦν τοὺς συνανθρώπους τους. Αὐτοὶ ἠμπορεῖ καὶ νὰ φωτίζονται χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζουν. Ἀκόμη οἱ ἀρνητικὰ μετέχοντες εἶναι αὐτοὶ πού δὲν εἶναι σταθεροί. Αὐτοὶ εὐκολὰ ἠμποροῦν νὰ γίνουν θύματα τῶν δαιμόνων καὶ νὰ γίνουν καὶ δαιμονισμένοι. Ἐπίσης σ' αὐτὴ τὴν κατηγορίαν ἀνήκουν οἱ κακοὶ ἄγγελοι, ὁ διάβολος - Βεελζεβούλ, ὁ ὁποῖος ἔχει πάρα πολλοὺς ὄπαδους καὶ μάλιστα φανατικούς. Αὐτοὶ ἔχουν πάθει πώρωσι καὶ δὲν ἀλλάζουν μὲ τίποτε. Μόνο ἂν βρεθῆ κάποιος πνευματικός, ὁ ὁποῖος ἔχει τὸ χάρισμα τῆς διακρίσεως τῶν πνευμάτων, ὅποτε ἠμπορεῖ μὲ τοὺς ἐξορκισμοὺς νὰ σώσῃ μερικούς.

γ) Στὴν τρίτη κατηγορίαν ἀνήκουν οἱ οὐδέτεροι, δηλαδή εἶναι αὐτοὶ, πού δὲν τοὺς ἐνδιαφέρει οὔτε τὸ καλὸν οὔτε τὸ κακό. Κάνουν τὸ ἠθικὸ καλό, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα δὲν τοὺς ἐνδιαφέρει τίποτε ἄλλο, εἶναι μὲ ἄλλα λόγια οἱ ἀδιάφοροι¹⁰⁴.

Ἐπειδὴ ὁμως, λέγει, ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος ἡ Ἐκκλησία εἶναι Σῶμα καὶ νύμφη Χριστοῦ καὶ ὁ ἄνω κόσμος καὶ ναὸς τοῦ Θεοῦ, μέλη δὲ αὐτοῦ ἔχουν γίνῃ ὅλοι οἱ ἅγιοι καὶ ἀκόμη, ἐπειδὴ δὲν παρήχθησαν οὔτε εὐηρέστησαν ὅλοι, εἶναι φανερό ὅτι οὔτε τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ ὀλοκληρώθηκε οὔτε ὁ ἄνω κόσμος ἔχει πληρωθῆ, δηλαδή αὐτὸς ὁ ἴδιος κόσμος τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτό, τονίζει ὁ Ἅγιος Συμεὼν θὰ γίνῃ μελλο-

104. Τὰ σημεῖα α, β, γ, δ ἀποτελοῦν ἀπόψεις τοῦ ἀειμνήστου Πρωτοπρ. Καθηγητοῦ Ἰω. Ῥωμανίδου, τὰ ὁποῖα ἀνεφέρθησαν στὴν γράφουσα σὲ προφορικὴ τηλεφωνικὴ ἐπικοινωνία.

ντικῶς, ἀφοῦ ὑπάρχουν πολλοὶ ἄπιστοι στὸν κόσμον, οἱ ὁποῖοι θὰ πιστεύσουν στὸ Χριστό, πολλοὶ ἄσωτοι καὶ ἁμαρτωλοὶ, οἱ ὁποῖοι θὰ μεταμεληθοῦν καὶ θὰ μετανοήσουν, πολλοὶ ἀπειθεῖς ποὺ θὰ πεισθοῦν. Ἀκόμη, λέγει, ὅτι πολλοὶ θὰ γεννηθοῦν καὶ θὰ εὐαρεστήσουν στὸ Θεὸ μέχρι «τῆς ἐσχάτης σάλπιγγος» κι ἔτσι θὰ πληρωθῇ ὁ ὑπεράνω κόσμος κόσμος τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρωτοτόκων, ἡ ἐπουράνιος Ἱερουσαλήμ¹⁰⁵. Τότε, λέγει, ὁ Ἅγιος Συμεών, θὰ γίνῃ καὶ τὸ τέλος καὶ θὰ ὀλοκληρωθῇ τὸ πᾶν ῥωμα τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τοὺς προορισμένους ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ γίνουν σύμμορφοι μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ Του¹⁰⁶. Αὐτοὶ δὲ εἶναι οἱ Υἱοὶ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἡμέρας Αὐτοῦ¹⁰⁷.

Αὐτὸ φαίνεται καὶ μὲ αὐτὸ ποὺ λέγει, ὅτι ὅλοι οἱ ἅγιοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι «προεγνωσμένοι» ἀπὸ τὸ Θεὸ, προορισμένοι συγχρόνως καὶ ἀριθμημένοι, καθὼς καὶ ἀπογεγραμμένοι στοὺς οὐρανοὺς, ἀφοῦ αὐτοὶ εἶναι μέλη μαζὶ τοῦ Χριστοῦ, ὀφείλουν δὲ νὰ γίνουν καὶ νὰ ἀποτελέσουν ἓνα Σῶμα Αὐτοῦ, ἔχει ἀποδειχθῆ φανερῶς διὰ τοῦ λόγου ὅτι «ὀπόταν οὗτοι πάντες εἰς ἓν σῶμα ἀποσυναχθέντες γένωνται τοῦ Χριστοῦ, τότε καὶ ὁ ἄνω κόσμος, αὐτὴ ἡ ἐπουράνιος Ἱερουσαλήμ¹⁰⁸, ἥτις καὶ Ἐκκλησία τῶν πρωτοτόκων ἐστὶ, πληρωθήσεται, ἡγουν ὀλόκληρον τὸ σῶμα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ὃ ἐστὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, γενήσεται»¹⁰⁹. Κι ἐδῶ τονίζεται αὐτό, ποὺ εἶπαμε προηγουμένως, ὅτι ἡ Ἐκκλησία θὰ φθάσῃ στὴν πληρότητα στὸ μέλλοντα αἰῶνα, ὁπότε σὰ μέλη της, δηλαδή στοὺς ἁγίους θὰ ἀποδώσῃ ὁ Θεὸς κατὰ τὰ ἔργα τους¹¹⁰.

δ) Γιὰ νὰ φθάσουν ὁμοῦ τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας στὴν ἀγιότητα, δηλαδή στὴ θέωσι, πρέπει νὰ περάσουν ἀπὸ διάφορα στάδια τελειώσεως. Αὐτὰ εἶναι ἡ κάθαρσις, ὁ φωτισμὸς καὶ ἡ θεοπτία ἢ θέωσις. Στὴν κάθαρσι, ποὺ εἶναι τὸ πρῶτο στάδιο καὶ ποὺ ἀρχίζει μὲ τὴ μελέτη τῶν Γραφῶν καὶ τῶν κειμένων τῆς Ἐκκλησίας, εὐρίσκονται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μετέχουν μὲν τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία εἶναι, ὅπως προελέχθη, ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ, δηλαδή ἡ δημιουργικὴ ἄκτιστος ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ποὺ κυβερνᾷ τὸν κόσμον. Μόλις φθάσουν στὸ φωτισμὸ, δηλαδή μόλις

105. Ἐβρ. 12, 22-23.

106. Ῥωμ. 8, 29.

107. Α' Θεσσ. 5,5.

108. Ἅγιου Συμεών, Ἡθικὸς Λόγος 1.8, 1-15 καὶ 2. 16-23, ὁ.π., σελ. 162-164.

109. Ἅγιου Συμεών, Ἡθικὸς Λόγος 1.8. 2, 11-16, σελ. 166.

110. Ἅγιου Συμεών, Ἡθικὸς Λόγος 1, ὁ.π., σελ. 168.

ἀποκτήσουν τὴ νοερὰ προσευχὴ φωτίζεται ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιά τους, ὅποτε ἤμποροῦν νὰ ἔχουν καὶ θέα τοῦ Θεοῦ ἢ διαρκῆ θέα, δηλαδή θεοπτία. Μὲ ἄλλα λόγια φθάνουν στὴ θέωσι, πού εἶναι τὸ ἀνώτερο στάδιο τελειώσεως. Γιὰ ὅσους εὐρίσκονται σ' αὐτὸ τὸ στάδιο τῆς θεώσεως, ὅλες οἱ λειτουργίες τοῦ σώματος ἀναστέλλονται, ὅσο διαρκεῖ αὐτὴ ἡ κατάστασις καὶ μετὰ ἐπανέρχονται στὴ φυσικὴ τους κατάστασιν, ὅπως λέγει, ὁ Ἅγιος Συμεών, ὅτι μόλις ἡ καρδιά του ἐπλημμύρισε ἀπὸ τὸ φῶς τῆς θείας ἀγάπης «ἀπώλεσε τὰς ἕξωθεν αἰσθήσεις ἕκκνους ὅλως τῷ βίῳ γινόμενος...»¹¹¹, ἔχασε τὶς σωματικὰς του αἰσθήσεις καὶ συμμαζεύσε τὸ νοῦ του ἀπὸ τὶς βιωτικὰς του μέριμνες.

Εἶναι ἀκριβῶς αὐτό, τὸ ὁποῖο περιγράφει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «Καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον· εἶτε ἐν σώματι εἶτε ἐκτὸς τοῦ σώματος οὐκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν· ὅτι ἠρπάγη εἰς τὸν παράδεισον καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἔξδὸν ἀνθρώπῳ λαλήσαι»¹¹². Ἡ ἄρπαγὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰς τρίτον οὐρανὸν εἶναι ἡ θέωσις αὐτοῦ. Ἀλλά, διὰ νὰ φθάσουν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὸ Θεό, καὶ νὰ γίνουν γνήσια μέλη τοῦ Χριστοῦ, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ δικὴ τους προαίρεσι καὶ θέλησι. Διότι ὁ Θεὸς ἀφήνει τὸν ἄνθρωπο ἐλεύθερο νὰ ἀποφασίσῃ μόνος του. Τὸ μέσο, πού θὰ βοηθήσῃ τὸν ἄνθρωπο νὰ ἐνωθῆ μὲ τὸ Θεὸ εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ τήρησις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Ἄλλα μέσα εἶναι ἡ μετάνοια, ἡ ἀλλαγὴ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀπόφασις νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὰ πάθη του καὶ τὴν ἁμαρτία καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ δρόμο τοῦ Χριστοῦ. Ὅταν ὁ Χριστὸς ἀναλάβῃ τὸν ἄνθρωπο, τὸν δοξάζει μὲ τὴν ἰδική Του δόξα καὶ μὲ τὸ ἰδικό Του φῶς τῆς θεότητος, ἀφοῦ ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματός του γίνονται μέλη τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἔτσι οἱ ἄνθρωποι γίνονται κατὰ χάρι θεοί. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὴ Δαμασκὸ ἐγίνε κατὰ χάρι Θεός.

Τὸ ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι Σῶμα Χριστοῦ τονίζεται πολὺ καθαρὰ ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο· «ὕμεῖς δὲ ἐστε σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μερῶν»¹¹³. Ἀκόμη ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρει ἀκριβῶς ποιοὶ μετέχουν στὴν Ἐκκλησία, δηλαδή ποιά εἶναι τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Συγκεκριμμένα, λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐτοποθέτησε στὴν Ἐκκλησία πρῶτον

111. Ἁγίου Συμεών, Λόγος Α' Κατηχητικός, ὁ.π., σελ. 304.

112. Β' Κορ. 12, 1-5.

113. Α' Κορ. 12, 27.

ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα ἔρχονται αἱ θαυματουργικαὶ δυνάμεις, ἔπειτα τὰ θεραπευτικὰ χαρίσματα, παροχαὶ βοηθείας, διοικητικαὶ ἰκανότητες, διάφορα εἶδη γλωσσολαλιῶν¹¹⁴. Μὲ ἄλλα λόγια ἐδῶ γίνεται φανερό ὅτι ὑπάρχει ὁ καταμερισμὸς τῶν ἰδιαιτέρων χαρισμάτων, ποὺ ἔχουν τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα χαρίσματα τοὺς τὰ ἔχει δώσει ὁ Θεός.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐπεξηγῶν αὐτὰ, ποὺ εἶπε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἀπευθυνόμενος στὴν Ἐκκλησία τῆς Κορίνθου, τονίζει ὅτι αὐτὰ ἀναφέρονται ὄχι μόνο στὴν Ἐκκλησία τῆς Κορίνθου, ἀλλὰ στὴν «πανταχοῦ Ἐκκλησία τῆς Οἰκουμένης», γι' αὐτὸ ἐξ ἄλλου εἶπεν ὅτι «εἶστε μέλη ἐκ μέρους». Διότι ἡ Ἐκκλησία τῶν Κορινθίων εἶναι μέρος τῆς «πανταχοῦ κειμένης Ἐκκλησίας, καὶ τοῦ σώματος τοῦ διὰ πασῶν συνισταμένου τῶν Ἐκκλησιῶν»¹¹⁵.

Χρησιμοποιεῖ, λέγει, ὁ Ἅγιος Πατὴρ, ὁ Ἀπόστολος, ὡς παράδειγμα τὸ ἀνθρώπινο σῶμα, γιὰ νὰ δείξῃ ὅτι, ὅπως τὰ μέλη τοῦ φυσικοῦ σώματος συνυπάρχουν ἀρμονικὰ καὶ δὲν ἐπαναστατοῦν μεταξύ τους, ἐκτελῶντας τὸ καθένα τὴ λειτουργία, γιὰ τὴν ὁποία προορίσθηκε, ἔτσι πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ ἔχουν ἀρμονία καὶ εἰρήνη καὶ νὰ συνεργάζονται ἀρμονικὰ τὰ μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ δὲ πρέπει νὰ γίνεται, διότι στὴν Ἐκκλησία ὑπάρχει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία εἶναι πιὸ ἰσχυρὴ καὶ δυνατὴ ἀπὸ τὴ φύση¹¹⁶. Ἐπομένως τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ ἔχουν ὁμόνοια, διότι ἡ κάθε τους ἐνέργεια γίνεται «ἐκ προαιρέσεως» καὶ βάσει τῆς λογικῆς, ἐνῶ τὰ μέλη τοῦ σώματος ἂν καὶ δουλεύουν ἐκ φύσεως ἐν τούτοις δὲν κάνει τὸ καθένα ὅ,τι θέλει. Ἀκόμη τονίζει ὅτι τὸ σῶμα δὲν εἶναι μόνο του, ἀλλὰ ἔχει καὶ τὰ ἐπὶ μέρους μέλη. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι μόνο Σῶμα Χριστοῦ, ἀλλὰ ἔχει καὶ τὰ μέλη του, ὅπως προελέχθη, διότι «...

114. Α' Κορινθ. 12,28: «καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ Θεός ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν».

115. Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλία ΑΒ', Ὑμεῖς δὲ εἶστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους, Migne, P.G. 61, 263-264.

116. Ἁγίου Ἰω. Χρυσοστόμου, Ὁ.π., σ. 263: «Εἰ δὲ τὸ ἡμέτερον οὐ δεῖ στασιάζειν σῶμα, πολλῶ μᾶλλον τὸ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ φύσεως χάρις δυνατωτέρω».

τοὺς πολλοὺς εἰς ἓν συνάγων, καὶ δεικνὺς ἅπαντας ἓν τι κατὰ τὴν τοῦ σώματος εἰκόνα γινομένου...»¹¹⁷.

Αὐτό, λοιπὸν τὸ ἓν Σῶμα συνίσταται ἀπὸ πολλὰ καὶ ὑπάρχει εἰς τὰ πολλὰ, τὰ ὁποῖα εἶναι οἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες ὅλες μαζὶ ἐνωμένες ἀποτελοῦν τὴν Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ἐκκλησία τῆς Οἰκουμένης «τὴν κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαν», ἡ ὁποία πρέπει νὰ συνεργάζεται ἀρμονικά, μὲ ὁμόνοια καὶ εἰρήνη μὲ τὶς τοπικὲς Ἐκκλησίες, πού εἶναι τὰ «ἐκ μέρους» μέλη τῆς.

Συνεχίζων ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος νὰ ἐρμηνεύη καὶ νὰ ἐπεξηγή τὸ Α΄ Κορινθ. 12,28, λέγει, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρει πρῶτα τοὺς ἀποστόλους καὶ τελευταῖα τὸ «γένη γλωσσῶν». Αὐτὸ δὲ τὸ κάνει παντοῦ, γιὰ νὰ δείξη ποιὸ εἶναι τὸ «προτιμότερον» καὶ ποιὸ εἶναι ἐκεῖνο, πὺν χρειάζεται τελευταῖα, δηλαδή «τὸ καταδεέστερον», διότι οἱ ἀπόστολοι εἶχαν ὅλα τὰ χαρίσματα ἐπάνω τους, ἐπειδὴ αὐτοὺς πρῶτους ὤρισεν ὁ Χριστὸς νὰ γίνουν οἱ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου Του εἰς τὰ πέ- ρατα τῆς Οἰκουμένης καὶ νὰ γίνουν οἱ διδάσκαλοι αὐτῆς. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἐτοποθέτησε πρῶτα τοὺς ἀποστόλους. Δὲν εἶπε δὲ ἀπλῶς ὅτι «οὐς μὲν ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀποστόλους, ἢ προφήτας...» κ.λπ., ἀλλὰ ἔβαλε τὸ «πρῶτον» καὶ «δεύτερον» καὶ «τρίτον», γιὰ νὰ δείξη τὴ σπουδαιότητα καὶ ἀναγκαιότητα τοῦ πράγματος, ὅπως προελέχθη. Τοποθετεῖ δὲ «δεύτερον» τὸ «προφήτας», διότι προφήται ἦσαν πολλοί, οἱ ὁποῖοι προφήτευσαν, ὅπως ὁ Ἄγαβος καὶ οἱ θυγατέρες Φιλίππου καὶ αὐτοὶ πὺν ἦσαν μεταξὺ τῶν Κορινθίων¹¹⁸, γιὰ τοὺς ὁποίους, λέγει, ὅτι ἔπρεπε νὰ ὁμιλοῦν στὴ σὺνάξι τῶν πιστῶν δύο ἢ τρεῖς καὶ οἱ ἄλλοι νὰ ἀκούουν, γιὰ νὰ μὴ ὁμιλοῦν ὅλοι καὶ γίνεται ἀκαταστασία καὶ ταραχὴ. Αὐτὸ πὺν λέγει ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δείχνει ὅτι τὸ χάρισμα τῆς προφητείας τὸ εἶχαν πάρα πολλοί. Ὅταν δὲ ἔγραφε στὸν Τιμόθεο, τοῦ τόνιζε, νὰ μὴ ἀμελήσῃ τοῦ χαρίσματος, τὸ ὁποῖο τοῦ ἐδόθη «διὰ τῆς προ- φητείας»¹¹⁹.

Στὴ συνέχεια, λέγει, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, στὴν ἴδια πά- ντα ὁμιλία του, τὴν ὁποία ἀναφέραμε προηγουμένως, ὅτι οἱ προφήται ἦσαν πολλοὶ περισσότεροι κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν Ἀποστόλων παρὰ κατὰ

117. Ἁγίου Ἰω. Χρυσοστόμου, ὁ.π., σ. 263-264.

118. Α΄ Κορινθ. 14, 29-32.

119. Α΄ Τιμόθ. 4, 14.

την εποχή της Παλαιᾶς Διαθήκης. Βεβαίως και οἱ Προφῆτες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἦσαν μέλη τῆς Ἐκκλησίας, διότι ἦσαν θεούμενοι, ἀλλὰ ὄχι τοῦ Σώματος, διότι δὲν ὑπῆρχε ἀκόμη ἡ Ἐκκλησία ὡς Σῶμα Χριστοῦ. Τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἔγινε ἡ Ἐκκλησία Σῶμα Χριστοῦ, γι' αὐτὸ ἡ Πεντηκοστή θεωρεῖται ἡ γενέθλιος ἡμέρα τῆς.

Ὅπως ἐλέχθη προηγουμένως οἱ προφῆται ἦσαν πάρα πολλοὶ καὶ κάθε Ἐκκλησία εἶχε πολλούς, πού προφήτευαν, διότι «*ἐξεχεῖτο δαυριλῶς ἡ χάρις αὐτή*». Ἐπεξηγῶν ὁ Ἅγιος Πατὴρ αὐτὸ πού εἶπεν ὁ Χριστὸς ὅτι ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἐπροφήτευσαν ἕως τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ¹²⁰, ἐννοοῦσε αὐτοὺς τοὺς προφήτας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, οἱ ὁποῖοι προεῖπαν τὴ δική Του ἔλευσι καὶ παρουσία. Ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως δὲ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐντεῦθεν ἀρχίζει ἡ ἐκπλήρωσις τῶν προφητειῶν καὶ ἐπαγγελιῶν ἐκείνων, ἀρχίζει ἡ ἐποχή τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Μετὰ ἀπὸ τοὺς προφήτας, λέγει, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐτοποθέτησε τοὺς διδασκάλους, διότι, ἐνῶ οἱ προφῆται, ἔχουν τὸ χάρισμα τῆς προφητείας ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ὁμιλοῦν ἀπὸ τὴ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οἱ διδάσκαλοι διδάσκουν χρησιμοποιοῦντες τὴ δική τους λογική. Αὐτὸ δὲ πού κάνουν ἀπαιτεῖ ἀνθρώπινο κόπο. Ἀντιθέτως ὁ προφήτης δὲν κοιτᾷ, διότι πάντα ἔχει τὴν ἔμπνευσι καὶ τὸ φωτισμὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐπειτα ἐτοποθέτησε τὶς δυνάμεις καὶ μετὰ τὰ «*χαρίσματα ἰαμάτων*», δηλαδὴ τὰ θεραπευτικὰ χαρίσματα. Κι ἐδῶ πάλι διαχωρίζει τὶς δυνάμεις ἀπὸ τὶς θεραπείες, διότι ὅποιος ἔχει τὴ δύναμι καὶ τιμωρεῖ καὶ θεραπεύει, ἐνῶ, ὅποιος ἔχει μόνον τὸ θεραπευτικὸ χάρισμα, μόνον θεραπεύει.

Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἐτοποθέτησε τὶς ἀντιλήψεις, δηλαδὴ τὶς παροχές βοήθειας σ' αὐτούς, πού ἔχουν ἀνάγκη, καὶ στὴν προστασία τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, καθὼς καὶ τὰ χαρίσματα τῆς χρηστῆς διοικήσεως. Τέλος δὲ ἔδωσε τὸ χάρισμα τῶν γλωσσολαλιῶν, τὰ «*γένη γλωσσῶν*», ὄχι, διότι αὐτὸ εἶναι τὸ κατώτερο τῶν ἄλλων χαρισμάτων, ἀλλὰ κι αὐτὸ εἶναι ἀναγκαῖο, ὡς μέλος τοῦ αὐτοῦ σώματος. Διότι τὸ σῶμα δὲν εἶναι ἓν μέλος, ἀλλὰ πολλά. Καὶ τὰ ἀσθενέστερα ἀκόμη καὶ αὐτὰ εἶναι ἀναγκαῖα. Σὲ κάθε μέλος δὲ ἐνεργεῖ ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διότι σὲ ὅλα τὰ μέλη ἐνεργεῖ τὸ Ἴδιο Ἅγιο Πνεῦμα. Ὁ Θεός, λοιπόν, ἐτοποθέτησε τὰ ἐπὶ μέρους μέλη στὸ σῶμα καὶ ἔκαμε τὸ διαχωρισμὸ, ὅπως Ἐκεῖνος ἤθελε.

120. Ματθ. 11,13.

Λόγω αὐτῆς τῆς ποικιλίας τὰ χαρίσματα συμπληρώνουν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο καὶ ἱκανοποιοῦν κάθε πνευματικὴ ἀνάγκη τῶν πιστῶν καὶ ὁλόκληρης τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ εἶναι ποὺ κάνει τὴν Ἐκκλησία ἓνα εὐρυθμὸ σύνολο. «Ὅλοι οἱ πιστοὶ ποὺ ἔχουν λάβει δωρεές, καὶ συνεπῶς λειτουργήματα, μέσα στὴν Ἐκκλησία ὑποτάσσονται στὸ ὅλο σῶμα καὶ τὸ διακονοῦν. Μέσα σὲ κάθε μέλος βλέπομε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ποὺ εἶναι παρὸν σ' ὁλόκληρη τὴν Ἐκκλησία καὶ ποὺ ἐπιθυμεῖ νὰ ἱκανοποιοῦνται οἱ ἀνάγκες ὁλόκληρης τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἀδιάκοπης δραστηριότητος κάθε πιστοῦ. Διότι, ὅπως λέγει, ὁ Μέγας Βασίλειος ἡ τάξις τῆς Ἐκκλησίας, διατηρεῖται διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διότι, ἔδωσε στὴν Ἐκκλησία *«πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων...»* (Α' Κορινθ. 12,28). Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα δημιουργεῖ τις γεμάτες χάρι δομὲς τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἀκριβῶς ὡς δομὲς τῆς Ἐκκλησίας, ὡς μέλη τοῦ Σώματος, ὑποταγμένες στὸ Σῶμα καὶ μὲ τις ὁποῖες ἐκφράζεται ἡ ζωὴ τοῦ Σώματος. Τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι καθόλου χωρὶς δομὲς, ἀλλὰ καὶ αὐτὲς οἱ δομὲς δὲν εἶναι ἀνεξάρτητες ἀπὸ τὸ Σῶμα οὔτε ὑπάρχει καμμία δομὴ ἀνώτερη ἀπὸ τὸ Σῶμα. Οἱ πιστοὶ ἢμποροῦν νὰ παραμένουν ἐνωμένοι λόγῳ τῆς δυνάμεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εὐρίσκεται *«πλήρως»*, ὅλο σὲ κάθε μέλος μ' ἓνα διαφορετικὸ χάρισμα, ἢ μὲ ἀμοιβαίως ἀνεξάρτητες δωρεές ποῦ, οὔτε ἐξομοιώνουν ὅλα τὰ μέλη οὔτε τοὺς ἐπιτρέπουν νὰ ἐργάζωνται ἀπομονωμένα τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, διότι οὔτε ἓνα μέλος δὲν μένει ἀνεξάρτητο ἀπὸ τὰ ἄλλα¹²¹.

Σκοπὸς ἐπομένως ὄλων αὐτῶν τῶν χαρισμάτων καὶ τοῦ ἔργου τῶν Ἀποστόλων, προφητῶν, διδασκάλων εἶναι ἡ ἐνότης καὶ ἡ ὁμόνοια τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, μὲ μία λέξι εἶναι ἡ ἀγάπη, ὅπως ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο· *«διώκετε τὴν ἀγάπη»*¹²². Κυρίως δὲ αὐτὴ τὴν ἀγάπη, ἡ ὁποία εἶναι ἡ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή, ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν *«ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου»* καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον *«ὡς ἑαυτὸν»*, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ *«ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου»*¹²³. Αὐτὸ δὲ εἶναι τὸ ἀποκορύφωμα καὶ ἡ ὑψίστη ἐπιθυμία, ποὺ ὀφείλει νὰ ἔχη κάθε μέλος

121. π. Δημητρίου Στανιλοάε, *Θεολογία καὶ Ἐκκλησία*, ΕΚΔ. ΤΗΝΟΣ, Ἀθήνα, 1989, σελ. 53 ἔξ.

122. Α' Κορινθ. 14, 1.

123. Ἁγίου Ἰω. Χρυσοστόμου, *ὁμιλία 32*, Πρὸς τὴν Α' Κορ., Migne, P.G. 61, 272.

τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τονίζει πάλι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδοῦ ὑμῖν δεικνυμι»¹²⁴, δηλαδή μὲ αὐτὸ πὸν λέγει, «ἀπαιτεῖ» ἀπὸ τοὺς πιστοὺς νὰ ἔχουν μεγάλην «ἐπιθυμία περὶ τὰ πνευματικά». Καὶ δὲν λέγει τὰ «μείζονα», ἀλλὰ «τὰ κρείττονα», δηλαδή «τὰ χρησιμώτερα, τὰ συμφέροντα»¹²⁵. Μ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπο κρατάει τὰ μέλη τῆς ἐκκλησίας σὲ μιὰ ἐγρήγορσι καὶ «σπουδῇ» καὶ ἐνότητα μὲ τὸ Σῶμα, δηλαδή τὸ Χριστὸ καὶ μεταξὺ τους. Αὐτὴ δὲ ἡ ἐνότης ἐπιτυγχάνεται μὲ τὰ ἰδιαίτερα χαρίσματα πὸν ἔχει κάθε μέλος καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι δωρεὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καθὼς καὶ μὲ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ὁ πιστὸς πρῶτον ἀναγεννᾶται διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ διὰ τοῦ χρίσματος καθίσταται μέλος τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Σκοπὸς δὲ εἶναι νὰ διατηρηθῇ ἡ χάρις τοῦ βαπτίσματος καὶ ἡ ἤδη ὑπάρχουσα συμμετοχὴ τοῦ πιστοῦ στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Τὸ μυστήριο δὲ τῆς μετανοίας μαζί δὲ καὶ μὲ τὸ μυστήριο τῆς ἐξομολογήσεως λέγεται δεύτερο βάπτισμα, διότι ἀπαλάσσει, ὡς διὰ λουτροῦ, τὸν πιστὸν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν ἐπανασυνδέει μετὰ τοῦ Χριστοῦ. Τὸ μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἶναι ἡ Κοινωνία τοῦ πιστοῦ, «ἡ βρωσις καὶ ἡ πόσις» τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι αὐτὴ ἡ μία θυσία, ἡ ὁποία προσφέρθηκε «εἰς τὸ διηνεκές» καὶ ἐξήλειψε τὶς ἁμαρτίες τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἡ μία προσφορά, ἡ ὁποία «τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκές τοὺς ἁγιαζομένους»¹²⁶. Ὁ Θεὸς παραθέτει γεῦμα καὶ οἱ πιστοί, τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας «γεύονται τοῦ δείπνου», τρώγουν καὶ εὐρίσκονται σὲ κοινωνία μετὰ τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ μεταξὺ τους. Ὁ Χριστὸς παραθέτει γεῦμα τὸν Ἐαυτὸ Του καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος καὶ διαδιδόμενος κ.ο.κ. Συνεπῶς τὰ μυστήρια εἶναι Σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, ὅπως, λέγει, ὁ Νικόλαος Καβάσιλας¹²⁷, ὁ ὁποῖος συνεχίζει, ὅτι στὴν Ἐκκλησία αὐτὰ εἶναι «ἀληθινὴ βρωσις καὶ πόσις». Καὶ «τούτων μετέχουσα οὐ πρὸς ἀνθρώπινον αὐτὰ μεταβάλλει σῶμα καθάπερ ἄλλο τι σίτιον, ἀλλ' αὐτὴ μεταβάλλεται εἰς ἐκεῖνα, τῶ κρείττωνων ὑπερνικόντων»¹²⁸. Κι ἔτσι οἱ πι-

124. Ἁγίου Ἰω. Χρυσοστόμου, *ὁμιλία* 32, ὁ.π. σελ. 267.

125. Α' Κορινθ. 12, 31.

126. Ἐβρ. ι', 12· 14.

127. Νικολάου Καβάσιλα, ὁ.π., P.G. 150, 452C.

128. Νικολάου Καβάσιλα, ὁ.π., P.G. 150, 452D.

στοὶ εἶναι ἐνωμένοι, «οὐχ ὡς συμβόλοις»¹²⁹, ἀλλ' ὅπως εἶναι τὰ μέλη τοῦ σώματος συνδεδεμένα μετὰ τὴν καρδίαν καὶ οἱ κλάδοι τοῦ φυτοῦ μετὰ τὸ δένδρον, ὅπως εἶναι τὰ κλήματα στὴν ἄμπελο, ποὺ ἀναφέρει ὁ ἴδιος ὁ Χριστός: «ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα»¹³⁰. Αὐτὴ ἡ μυστικὴ συνάντησις, ἡ ὁποία γίνεται στὴν Εὐχαριστιακῇ Κοινωνίᾳ, δηλαδὴ στὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, στὴ σταυρικὴ θυσία τοῦ Θεανθρώπου, μεταμορφώνει τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος παθαίνει «τὴν ἀλλοίωσιν τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, καθιστᾷ δὲ αὐτὸν ὑπεύθυνον ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν πλησίον». Κι ἔτσι καταλαγιάζουν τὰ πάθη, αἴρονται οἱ ἀδικίες, ἀπαλείφονται τὰ μίση, ἀμβλύνονται οἱ ἀντιθέσεις, ἀποκαθίσταται ἡ ἐνότης, οὕτως ὥστε νὰ δοξάζεται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Γιὰ νὰ φέρῃ ὅμως καρπὸν ὁ πιστός, δηλαδὴ διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν θέωσιν, ποὺ εἶναι τὸ μέγιστον στάδιον τῆς τελειώσεως αὐτοῦ, πρέπει νὰ μείνῃ «στὴν ἄμπελο»¹³¹, δηλαδὴ ἐνωμένος μετὰ τὸ Σῶμα, μετὰ ἄλλα λόγια νὰ εἶναι ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, διότι ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας δὲν ὑπάρχει σωτηρία. Τὸ κατώτερον στάδιον τῆς θεώσεως εἶναι τὸ στάδιον τοῦ δούλου, ἐὰν ἐξέλθῃ ὁ πιστός, ἐκτὸς τοῦ σταδίου τοῦ δούλου τότε βρίσκεται ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν κοινωνεῖ μετὰ τὸν Χριστό, διότι ἀποκόπτεται ἀπὸ τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ βρίσκεται ἐκτὸς αὐτοῦ.

Ὅταν ὁ κληρικὸς τελῇ τὰ μυστήρια στὴν ἐνορία ἐν Χριστῷ, δὲν τελεῖ αὐτὰ ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὡς εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ, ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἱερουργῶν τὰ μυστήρια καὶ συμπαρίσταται ὁλόκληρος ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία. Ὁ ἄνθρωπος ἢ εἶναι κοινωνὸς τοῦ Χριστοῦ ἢ δὲν εἶναι. Ὅταν οἱ πατέρες εἰς τὰ πατερικὰ κείμενα ὁμιλοῦν διὰ τὸν ἱερέα ἐννοοῦν τὸν ἐπίσκοπον καὶ ὄχι τὸν πρεσβύτερον. Ὁ ἐπίσκοπος εἰκονίζει τὸ Χριστό, οἱ πρεσβύτεροι τοὺς Ἀποστόλους¹³². Ὅλα τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας ὁδηγοῦν εἰς τὴν θεοφάνειαν, εἰς τὰ ἔσχατα¹³³. Οἱ θεοῦμενοι θὰ ἴδουν τὸ Χριστό, ὅπως τὸν εἶδαν οἱ Ἀπόστολοι εἰς τὸ Θαβώρ κατὰ τὴν Μεταμόρφωσιν. Αὐτὸ εἶναι μία πρόγευσις τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως. Ὅλα τὰ μυσ-

129. Νικολάου Καβάσιλα, *δ.π.*, P.G. 150, 452D.

130. Ἰω. ιε', 5.

131. Ἰω. ιε', 4007.

132. Ἀπὸ τῆς προφορικῆς παραδόσεως τοῦ μαθήματος τῆς Δογματικῆς ἀπὸ τὸν ἀειμνηστο Καθηγητῆ, Πρωτ/ρο Ἰω. Σ. Ῥωμανίδη.

133. Ἀπὸ τῆς προφορικῆς παραδόσεως τοῦ μαθήματος τῆς Δογματικῆς, *δ.π.*

στήρια τῆς Ἐκκλησίας ἔχουν ὡς βάσι τὴν πρόγευσι τῆς κρίσεως, δηλαδή τὸ φαινόμενο τῶν θεοφανειῶν.

Ἄσπονδον ἀφορᾷ στὸ μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης αὐτὸ εἶναι γάμος, διότι ὁ χειροτονούμενος νυμφεύεται τὴν Ἐκκλησία καὶ ἡ Ἐκκλησία τὸν χειροτονούμενον.

Ὁ κατ' ἔξοχὴν γάμος εἶναι τὸ βάπτισμα, τὸ μυστήριον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπο μέτοχο τῆς θείας χάριτος, δηλαδή εἶναι ὁ γάμος τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν θεουμένων. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὁ Θεὸς εἶναι Νυμφίος καὶ ὁ Ἰσραὴλ εἶναι ἡ νύμφη καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Νυμφίος καὶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ νύμφη.

Ὁ τρίτος γάμος εἶναι ὁ φυσικὸς γάμος, διὰ τοῦ ὁποῖου γίνεται ἡ ἔνωσις τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς καὶ εἶναι, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ, «τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν»¹³⁴.

Στὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας¹³⁵ περὶ τῶν ἐσχάτων ἔχομε τὴν μερικὴ κρίσι. Στὴ μερικὴ κρίσι ἔχομε:

α) τοὺς θεουμένους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν γεῦσι τῆς θεώσεως, δηλαδή βλέπουν τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ,

β) τοὺς πιστοὺς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν μία πρόγευσι τῆς θεώσεως, δηλαδή βλέπουν καὶ αὐτοὶ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ.

γ) τοὺς κολασμένους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν μία πρόγευσι τῆς κολάσεως, δηλαδή αὐτοὶ βλέπουν τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ ὡς μορφὴ πυρός, ὡς «πῦρ καταναλίσκον».

δ) Ἔχομε τὴ μεγάλη θεοφάνεια, κατὰ τὴν ὁποία ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ θὰ φανῆ ὡς ἀστραπή καὶ κανεὶς δὲν θὰ μείνῃ ἀμέτοχος, θὰ γίνῃ αἰσθητὴ ἀπὸ ὅλους:

α) ὡς δόξα

β) ὡς πῦρ καταναλίσκον

γ) ὡς πῦρ, κριτῆς φοβερὸς

δ) ὡς ἀστραπή (ἅπαντες).

Συνεπῶς ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐν δόξῃ καὶ φανεροῦται ἐν τοῖς μυστηρίοις. Κατὰ τὰ ἐγκαίνια τῆς Ἐκκλη-

134. Ἐφεσ. ε', 20-33.

135. Ὅλα αὐτὰ μέχρι «καὶ παράδοσι» εἶναι ἀπὸ τὶς προφορικῆς παραδόσεις τοῦ μαθήματος τῆς Δογματικῆς, ὁ.π.

σίας ἢ Ἐκκλησία βαπτίζεται, μυρώνεται, ἀγιάζεται κ.λπ. καὶ ὅλα τὰ κτιστὰ σύμβολα μᾶς φέρουν σὲ ἐπικοινωνία μετὰ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς.

Ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ λέγεται τόπος, μονή, δόξα, φῶς, χάρις. Εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ κατοικεῖ ὁ Θεὸς καὶ οἱ πιστοὶ συγκατοικοῦν μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ἡ καθιδρυματικὴ διδασκαλία τῆς φραγκολατινικῆς παραδόσεως δὲν ἔχει καμμιά θέσι στὴν Ὁρθόδοξο χριστιανικὴ πατερικὴ διδασκαλία καὶ παράδοσιν.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς¹³⁶ ἀναφερόμενος στὸ ἴδιο θέμα, πὺν ἀνεφέρθη προηγουμένως ἀπὸ τὸν Ἅγιο Ἰωάννη Χρυσόστομο, λέγει, ὅτι στὴν Ἐκκλησία δὲν νομοθετοῦν οἱ βασιλεῖς καὶ κατ' ἐπέκτασιν οἱ πολιτικοὶ ἄρχηγοί, διότι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐτοποθέτησε στὴν Ἐκκλησία πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας· τρίτον ποιμένας καὶ διδασκάλους, διὰ τὸν καταρτισμὸν τῆς Ἐκκλησίας. Δὲν εἶπε, «*βασιλεῖς*», οὔτε πολιτικοὶ ἄρχοντες. Ἀλλὰ τοὺς εἶπε νὰ ὑποτάσσωνται καὶ νὰ ὑπακούουν στοὺς πνευματικὸς προΐσταμένους τους, διότι αὐτοὶ ἀγρυπνοῦν γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ψυχῶν τους, ἐπειδὴ οἱ ἴδιοι θὰ ἀποδώσουν λόγο στὸ Θεό. Σὲ ἄλλο δὲ σημεῖο προτρῆπει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος νὰ ἐνθυμοῦνται οἱ πιστοὶ τοὺς πνευματικὸς τους προΐσταμένους, οἱ ὅποιοι τοὺς ἐκήρυξαν τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ ἀφοῦ ἐξετάζουν τὴ ζωὴ τους νὰ τοὺς μιμοῦνται στὴν πίστιν. «*Οἱ ἀπόστολοι, οἱ προφῆται καὶ οἱ διδάσκαλοι μᾶς ἐκήρυξαν τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες*». Ἔργο «*τῶν βασιλέων*» καὶ τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων εἶναι ἡ πολιτικὴ τάξις καὶ «*εὐπραξία*», ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ τάξις εἶναι ἔργο τῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων, δηλαδὴ τοῦ ἱεροῦ κλήρου. Συνεχίζων ὁ Ἅγιος Ἰωάννης Δαμασκηνὸς καὶ μὲ ἄλλα παραδείγματα καταλήγει ὅτι δὲν πρέπει νὰ μετακινῶμε καὶ νὰ ἀλλάζουμε τὰ «*αἰῶνια ὄρια*» πὺν ἐτοποθέτησαν οἱ ἅγιοι πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ νὰ κρατοῦμε τίς παραδόσεις, ὅπως μᾶς τίς παρέδωσαν¹³⁷. Διὰ τὰ πράγματα τῆς ζωῆς, δηλαδὴ διὰ τοὺς φόρους, τὰ τέλη καὶ τίς ἄλλες δοσοληψίες ὑπακούουν οἱ πιστοὶ στοὺς «*βασιλεῖς*», δηλαδὴ στὴν Πολιτεία, ἀλλὰ γιὰ τὰ

136. Ἅγιου Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ὁμιλία 2, Πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἀγίας εἰκόνας, Migne, P.G. 44 1296CD-1297AB.

137. Ἅγιου Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, ὁ.π. Migne, P.G. 1297B «*Οὐ μεταίρομεν ὄρια αἰῶνια, ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες ἡμῶν, ἀλλὰ κατέχομεν τὰς παραδόσεις, καθὼς παρελάβομεν*».

ἐκκλησιαστικά πράγματα, ἔχουν τοὺς ποιμένας, δηλαδή τοὺς ἁγίους πατέρας, οἱ ὅποιοι ἐκήρυξαν σ' αὐτοὺς τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ ἐτύπωσαν τὴν «ἐκκλησιαστικὴν θεσμοθεσίαν», δηλαδή τὸ Ἐκκλησιαστικὸ καὶ Κανονικὸ Δίκαιο, μὲ ἄλλα λόγια τοὺς Ἱερῶς Κανόνες. Διότι ἂν θὰ ἀρχίσουμε νὰ ἀλλάξουμε εἰς τὸ ἐλάχιστο «τὴν οἰκοδομήν», δηλαδή τὴν τάξι καὶ εὐπραξία τῆς Ἐκκλησίας, τότε μ' αὐτὸ τὸ ἐλάχιστο θὰ διαλυθῇ ὁλόκληρη ἢ τάξις τῆς Ἐκκλησίας καὶ θὰ ἀνατραπῇ.

Αὐτὴ τὴν ἀρχὴ ἐξέφρασε καὶ ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, τονίζοντας ὅτι, ὁ αὐτοκράτορας σὰν λαϊκὸς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀναμιγνύεται στὰ θέματα τῆς πίστεως, διότι αὐτὰ εἶναι καθαρὰ θέματα τοῦ κλήρου. Ἀναγνωρίζοντας γιὰ τὰ δογματικὰ θέματα ἀρμοδιότητα μόνον στὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν, ἀρνοῦνταν στὸν κοσμικὸ ἄρχοντα τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνη ἀποφάσεις γι' αὐτά. Αὐτὸ ἀποτελοῦσε οὐσιώδη διαφοροποίησι τῆς κρατούσης πολιτικῆς θεωρίας στὸ εὐαίσθητο σημεῖο τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Αὐτὸ βέβαια ἀφορᾶ στὴ δογματικὴ ἔριδα γύρω ἀπὸ τὸ Μονοθελητισμὸ, ἡ ὁποία εἶχε σοβαρὲς συνέπειες στὴν ἐκκλησιαστικὴν πολιτικὴν. Ἐξ αἰτίας τῆς αὐτοκρατορικῆς πίεσεως ἐκδηλώθηκε στὴν Ἐκκλησίαν ἐξέγερσις ἐναντίον τῆς ὑποδουλώσεως αὐτῆς στὴν αὐτοκρατορικὴν ἐξουσία. Χαρακτηριστικῶς τονίζει ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὅτι «... Ἱερῶν ἐστὶ τὸ ζητεῖν καὶ ὀρίζεσθαι περὶ τῶν σωτηρίων δογμάτων τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας»¹³⁸. Στὴν ἐρώτησι δὲ τοῦ Γρηγορίου, υἱοῦ τοῦ Φωτεινοῦ, κατὰ τὴν ἐξέτασί του ἀπὸ τὸν ἑπαρχο (σακελλάριο), ὅτι, ἂν εἶναι «πᾶς βασιλεὺς Χριστιανὸς καὶ ἱερεὺς», ὁ Ἅγιος Μάξιμος ἀπήντησεν, ὅτι δὲν εἶναι. Διότι δὲν παρίσταται στὸ Ἅγιο θυσιαστήριον καὶ «μετὰ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ ἄρτου», δὲν τὸν ὑψώνει λέγων «Τὰ ἅγια τῆς ἀγίους»¹³⁹. Στὴ συνέχεια, λέγει, ὅτι δὲν βαπτίζει, δὲν κάμνει τὴν τελετὴν τοῦ μύρου, δὲν χειροθετεῖ καὶ δὲν χειροτονεῖ ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους καὶ διακόνους· οὔτε ναοὺς καθαγιάζει (χρῆει), οὔτε φέρει τὰ σύμβολα τῆς ἱερωσύνης, δηλαδή τὸ ὠμοφόριον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον (ἐδῶ ἐννοεῖται ὁ ἐπίσκοπος), ὅπως φέρει τὰ σύμβολα τῆς βασιλείας, δηλαδή «τὸν στέφανον καὶ τὴν ἀλουργίδα». Στὴν ἐρώτησι δὲ, τότε πῶς ἡ Γραφὴ λέγει ὅτι ὁ Μελχισεδὲκ εἶναι καὶ βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς, ὁ Ἅγιος Μάξιμος ἀπήντησεν ὅτι ὁ Μελχισεδὲκ εἶναι τύπος τοῦ ἑνὸς φύ-

138. Ἁγίου Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, Ἐξήγησις τῆς κινήσεως ἐπὶ σεκρέτου, (γνωστὴ ὡς *Relatio Motionis*), Migne, P.G., 90, 117B.

139. Ἁγίου Μαξίμου, Ἐξήγησις, ὁ.π.

σει Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἔγινε φύσει ἀρχιερεὺς, μετὰ τὴν ἐνανθρώπησί Του, διὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Τέλος, δέ, λέγει, ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὅτι στὴν ἀγίαν ἀναφοράν, δηλαδή κατὰ τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης «οἱ βασιλεῖς» μνημονεύονται ἔπειτα ἀπὸ πᾶν ἱερατικὸν τάγμα μαζὶ μὲ τοὺς λαϊκοὺς.

Στὴ συνέχεια τῆς συζητήσεως, ὅταν αὐτοὶ ποὺ ἐξήταζαν τὸν Ἅγιο Μάξιμο τοῦ εἶπαν ὅτι καὶ αὐτοὶ γνωρίζουν ὅτι ὅλα αὐτὰ πράγματι ἔτσι εἶναι στὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ σιωποῦν διὰ νὰ μὴ λυπήσουν τὸν αὐτοκράτορα καὶ ὅτι ἔπρεπε καὶ αὐτὸς νὰ κάμῃ τὸ ἴδιο, ἔδειξε τὴν τελεία ταπεινώσι του, ἀφοῦ ἔπεσε κάτω στὴ γῆ καὶ μὲ δάκρυα στὰ μάτια τοὺς λέγει, ὅτι «ὁ εὐσεβῆς δεσπότης», δηλαδή ὁ αὐτοκράτορας δὲν ἔπρεπε νὰ λυπηθῇ ἀπὸ τὴ δική του (Μαξίμου) ταπεινότητα. Διότι, ἐὰν σιωπήσῃ, θὰ λυπηθῇ τὸ Θεό, πράγμα ποὺ δὲν ἔμπορεῖ νὰ κάμῃ, διότι ὁ Θεὸς ἐτοποθέτησε στὴν Ἐκκλησία, σύμφωνα μὲ τὸν ἅγιο Ἀπόστολο Παῦλο, «πρῶτον ἀποστόλους· δεύτερον προφήτας· τρίτον διδασκάλους»· εἶναι δὲ φανερόν ὅτι ὁ Θεὸς ὁμιλεῖ μέσφ αὐτῶν, διότι αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κηρύττουν τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς σ' αὐτοὺς ὀφείλουν οἱ πιστοὶ νὰ ὑπακούουν καὶ νὰ ὑποτάσσωνται, ὅπως ἐτονίσθη καὶ προηγουμένως.

4) Ἡ Ἐκκλησία στὴν Παλαιὰ Διαθήκη – Ἐνσάρκωσις τοῦ Χριστοῦ.

Ἀναφέραμε προηγουμένως ὅτι οἱ Προφῆτες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι μέλη τῆς Ἐκκλησίας, ἐπειδὴ εἶναι θεούμενοι, δηλαδή εἶχαν φθάσει στὴ θέωσι. Μὲ ἄλλα λόγια εἶχαν θεά τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ¹⁴⁰, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ ὄραμα τοῦ προφήτου Ἡσαΐου¹⁴¹ καὶ ἀπὸ τῆς ἄλλης Θεοφάνειας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Μὲ τὴ μόνη διαφορὰ ὅτι οἱ προφῆτες δὲν ἦσαν μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, διότι ἡ Ἐκκλησία δὲν ὑπῆρχε ἀκόμη, ὡς Σῶμα Χριστοῦ. Ἡ γενέθλιος ἡμέρα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ Πεντηκοστή¹⁴².

140. Πρωτοπρ. Ἰω. Σ. Ρωμανίδου, *Δογματικὴ Α'*, ὁ.π., σελ. 190.

141. Ἡσαΐας, κεφ. στ', 1-3.

142. Πράξ. 2, 1-13. Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Ὁμιλίαι Β'*, Εἰς τὴν Ἁγίαν Πεντηκοστήν, Migne, P.G. 50, 467. Ἀρχιμ. Γεωργίου Χρυσοστόμου, Πεντηκοστή', *Γενέθλια ἡμέρα τῆς Ἐκκλησίας*, Πρακτικὰ ἸΔ' ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ, ὁ.π., σελ. 549 ἔ.

Τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐπέθαιναν, ἐνῶ τὴν Πεντηκοστὴ ἀνίσταντο. Δηλαδή, ἐνῶ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη εἶχε μέθεξι καὶ πρόγευσι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἐν τούτοις κυριαρχοῦσε ὁ διάβολος μὲ τὸ θάνατο. Γι' αὐτὸ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ θανάτου στὸν Ἄδη εὐρίσκοντο ὄχι μόνο οἱ ἄδικοι, ἀλλὰ καὶ οἱ δίκαιοι φίλοι τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὸν Ἐνσαρκωθέντα Λόγο καταργήθηκε ὁ θάνατος καὶ αὐτός, πού ἀσκοῦσε τὴν κυριαρχία αὐτοῦ ἀδίκως πάνω στοὺς δικαίους καὶ εἶχε τὸ κράτος τοῦ θανάτου, τὴν ἔχασε. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη αἱ πύλαι τοῦ Ἄδου ἢ τοῦ θανάτου κατίσχυον τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐν Χριστῶ πρώτη ἀνάστασι τῶν ἁγίων καὶ τὴν κατάργησι τοῦ πρώτου θανάτου ἔπαυσαν νὰ κατισχύσουν, ὅπως τοῦτο ἐπεβεβαίωσεν ὁ Χριστὸς στὸν Πέτρο «... καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς»¹⁴³.

Τὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἦτο μακριὰ ἀπὸ τὸ Θεόν, ὡς ἐξόριστος ἀπὸ τὸν παράδεισον, ἀφοῦ μὲ τὴν παρακοὴ διέσπασε τὸ δεσμὸ τῆς ἀγάπης, φαίνεται καθαρὰ καὶ στὴν ὁμιλία τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ἢ ὁποία ἀναφέρεται «εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν Σταυρόν»¹⁴⁴ καὶ στὴν ὁποία, λέγει, χαρακτηριστικῶς ὅτι κανεὶς ποτὲ δὲν κατηλλάγη, δὲν συνεφιλιώθη μὲ τὸ Θεό, χωρὶς τὴ δύναμι τοῦ Σταυροῦ. Διότι «μετὰ τὴν προγονικὴν ἐκείνην ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ ξύλου παράβασιν ἢ μὲν ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἡμεῖς δὲ ἀπεθάνομεν καὶ πρὸ τοῦ σωματικοῦ θανάτου τὸν τῆς ψυχῆς ὑποστάντες θάνατον, ὃς ἐστὶν ὁ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ταύτης χωρισμός...»¹⁴⁵.

Πῶς ὅμως ἐγίνεν ἡ καταλλαγὴ αὐτὴ καὶ ἡ συμφιλιώσις τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦ Σταυροῦ πρὸ τῆς Σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ; Τὴν ἀπάντησι στὸ ἐρώτημα αὐτὸ τὴ δίδει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς στὴ συνέχεια τῆς ὁμιλίας του φέρων, ὡς παράδειγμα τὸν προπάτορα Ἀβραάμ, στὸν ὁποῖον εἶπεν ὁ Θεός, νὰ φύγη ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του καὶ νὰ πάη στὴ γῆ, τὴν ὁποῖαν ὁ Ἰδιος ὁ Θεὸς θὰ τοῦ δείξη. Αὐτὴ ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, λέγει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος, φέρει τὸ μυστήριον τοῦ Σταυροῦ. Εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἴδιον μὲ ἐκεῖνο, πού εἶπεν ὁ Ἀπόστολος

143. Ματθ. 16, 18.

144. Ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, Ὁμιλία ΙΑ', Εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν Σταυρόν, Migne, P.G., 151, 124D-125AB κ. ἔ.

145. Ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, ὁ.π., 125Α. Πρὸβλ. Ἰω. Σ. Ρωμανίδου, *Τὸ Προπατορικὸν ἁμάρτημα*, Ἀθήναι, 1957, σελ. 25έ., 86 έ., 145 κ.έ. Ἐπίσης, τοῦ ἰδίου *Δογματικὴ Α'*, ὁ.π., σελ. 132-133, 143 έ.

Παῦλος, ὅταν ἐκανχᾶτο γιὰ τὸ Σταυρὸ καὶ ἔλεγε· «ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται κἀγὼ τῷ κόσμῳ»¹⁴⁶. Διότι, σύμφωνα μὲ αὐτὸν ποὺ ἔφυγε ἀπὸ τὴν πατρίδα του ἢ ἀπὸ τὸν κόσμον, ὅπως, λέγει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, «ἀμεταστρεπτί, ἢ κατὰ σάρκα πατρίς καὶ ὁ κόσμος ἐνεκρώθη καὶ κατήργηται· καὶ τοῦτο ἐστὶν ὁ σταυρός»¹⁴⁷. Δηλαδή ἡ θέωσις εἶναι ὁ Σταυρός, ἢ ἡ σταύρωσις στὴν Παλαιὰ Διαθήκη.

Ὁ Χριστὸς εἶναι Ἐκεῖνος, ὁ Ὅποιος κατὰ τὴν εἰς Ἄδου Κάθοδον ἀνέστησε τοὺς προπάτορας Ἀδὰμ¹⁴⁸ καὶ Εὐὰ καὶ ὄλους, ὅσους εὕρισκοντο εἰς τὸν Ἄδην «καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος»¹⁴⁹. Πολλὰ τροπάρια καὶ ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας μας ἐπιβεβαιώνουν τὴν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ Τιμίου του Σταυροῦ κατάργησιν τοῦ θανάτου. Δὲν εἶναι βεβαίως σκόπιμο καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ἀναφέρωμεν ὅλα αὐτά. Σημειώνομεν δύο ἀκόμη ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα, διὰ νὰ τονίσωμε τὴ μεγάλη σημασία, ποὺ ἔχει ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, γιὰ τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τοῦ ὁποίου συνετρίβησαν οἱ πύλες τοῦ θανάτου καὶ ἐξῆλθεν ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ σκότος καὶ τὴ σκιά τοῦ θανάτου.

Γιὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Σωτὴρ τῶν ἀνθρώπων, ὁ Ὅποιος ἐξήλειψε τὸ χειρόγραφο τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν μὲ τὴ Σταυρικὴ Του θυσία, δηλαδή μὲ τὸν Τιμιο Σταυρὸ Του «καὶ τοῦ θανάτου τὸ κράτος κατήργησε»¹⁵⁰. Δηλαδή ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ ἐγένινεν ἡ λύτρωσις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, ἢ κατάργησις τῆς κατάρρας τοῦ ξύλου¹⁵¹ καὶ ἡ νέκρωσις τοῦ θανάτου· «ἐν τῷ Σταυρῷ σου κατήργησας τὴν τοῦ ξύλου κατάρραν ἐν τῇ ταφῇ σου ἐνέκρωσας τοῦ θανάτου τὸ κράτος· ἐν δὲ τῇ ἐγέρσει σου ἐφώτισας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων...»¹⁵², ψάλλει ἡ Ἐκκλησία μας.

146. Γαλάτ. 6, 14.

147. Ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, ὁ.π., 127Α.

148. «... συνανέστησας παγγενῆ τὸν Ἀδὰμ, ἀναστάς ἐκ τοῦ τάφου», Τροπάριον, Κυριακὴ τοῦ Πάσχα. «... Ἀδὰμ ἐγείρας ἐκ φθορᾶς...», Ἐξαποστειλᾶριον, Κυριακὴ τοῦ Πάσχα. Ἰω. Σ. Ρωμανίδου, ὁ.π., σελ. 125.

149. Τροπάριον, Κυριακὴ τοῦ Πάσχα.

150. Στιχηρὰ, Κυριακὴ τοῦ Πάσχα.

151. Δευτερ. 21, 23 «... ὅτι κατηραμένος ὑπὸ Θεοῦ πᾶς κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου...». Γαλάτ. 3, 13.

152. Ἀρχιεπ. Βασιλείου Κριβοσεΐν, ὁ.π., σελ. 418.

Ἀπὸ ὅσα εἶπαμε μέχρι ἐδῶ, γίνεται φανερόν ὅτι ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ λυτρωτικός της χαρακτήρας ἔχει τὴν ἀρχὴ της στὴν Παλαιὰ Διαθήκη¹⁵³. Διότι, σύμφωνα μὲ τὸ ἔργο τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης περὶ τοῦ βίου Μωϋσέως¹⁵⁴, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴ γενικὴ διδασκαλία τῶν Πατέρων, φαίνεται σαφῶς ὅτι ἡ τελείωσις κατὰ Χριστὸν ὑπάρχει στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἡ ὁποία μαρτυρεῖ σαφῶς, γιὰ τὴν ὑπαρξί δικαίων φίλων τοῦ Θεοῦ πρὸ τοῦ νόμου καὶ μετὰ τὸν νόμο, καθὼς καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη πρὸ τῆς ἐν Γολγοθᾶ σταυρικῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ. Διότι τὸ μυστήριον τοῦ Σταυροῦ, τὸ ὁποῖο ἐνεργεῖ τὴν καταλλαγὴ, δηλαδὴ τὴ συμφιλίωσι τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ Θεὸ καὶ τὸν κάμνει φίλον τοῦ Θεοῦ, ταυτίζεται βεβαίως μὲ τὴν ἐν Γολγοθᾶ σταυρικὴ θυσία τοῦ Χριστοῦ, συνεπεία τῆς ὑποστατικῆς ἐνώσεως καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς ἀντιδόσεως τῶν ιδιωμάτων, ἀλλὰ καὶ διακρίνεται ἀπὸ αὐτὴ τῆ θυσία τοῦ Γολγοθᾶ, διότι προϋπάρχει αὐτῆς καὶ ἐνεργεῖ τὴν καταλλαγὴ πρὶν ἀπὸ αὐτὴ καὶ ἀκόμη πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνσάρκωσιν, ὅπως εἶπαμε καὶ ἀνωτέρω καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ νόμον τοῦ Μωϋσέως¹⁵⁵.

Αὐτὸς ὁ σταυρός, τὸν ὁποῖον «αἶρει», σηκώνει, ὁ κάθε θεούμενος καὶ πιστός, δὲν εἶναι τὰ τυχόν προβλήματα, πού συναντᾶ καθέννας στὴ ζωὴ του, ἀλλὰ εἶναι ὁ ἐκούσιος ἀγώνας, τὸν ὁποῖον ἀναλαμβάνει ὁ πιστός, γιὰ νὰ ἀπελευθερωθῆ ἀπὸ τὴ δουλεία τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἁμαρτίας, ἀφοῦ κάμη μέχρι θανάτου ὑπακοὴ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Μὲ αὐτὴ τὴν ὑπακοὴ γίνεται ὁ ἄνθρωπος κοινωνὸς τῆς θείας χάριτος, καὶ ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ μέσῳ τῆς καθάρσεως στὸ φωτισμὸ καὶ στὴ θέωσι. Ἐπομένως κάθε πιστός πρέπει καὶ αὐτὸς νὰ σταυρωθῆ ἐκουσίως, μὲ τὴ δικὴ του θέλησι, ὅπως ἐσταυρώθη ὁ Χριστός, διότι μόνο μὲ αὐτὴ τὴν ἐκουσία σταύρωσι γίνεται ἡ μέθεξι στὸ μυστήριον τοῦ Σταυροῦ, ἡ ὁποία μεταμορφώνει τὸ φίλαντρο ἄνθρωπο σὲ φίλον τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸ κατὰ χάριν¹⁵⁶.

Αὐτὴ βεβαίως εἶναι πρωτίστως ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἔλεγε στοὺς ἀποστόλους καὶ κατ' ἐπέκτασι σὲ ὅλους τοὺς πιστούς¹⁵⁷, νὰ ἔχουν ἀγάπη μεταξὺ τους καὶ νὰ φέρουν καρπὸν πολύν. Ὁ δὲ καρπὸς αὐτὸς εἶναι ἡ «οὐ ζητοῦσα τὰ ἑαυτῆς» ἀγάπη τῶν θεουμένων, ἡ ὁποία

153. Ἀρχιεπ. Βασιλείου Κριβοσέιν, *ὁ.π.*, σελ. 418.

154. Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, *Περὶ τοῦ βίου Μωϋσέως, ἡ περὶ τῆς κατ' ἀρετὴν τελειότητος*, Migne, P.G. 44, 297 κ.έ.

155. Πρωτοπρ. Ἰωάννου Σ. Ῥωμανίδου, *Δογματικὴ Α'*, ὁ.π., σελ. 143.

156. Πρωτοπρ. Ἰω. Σ. Ῥωμανίδου, *Δογματικὴ Α'*, ὁ.π., σελ. 144 έ.

157. Ἰω. 15, 12-17.

σταυρώνεται, ὅπως ὁ Χριστός, διὰ τὸν πλησίον. Μὲ τὴν θέωσιν ἢ ἔλλαμψιν ἢ θεοπτίαν ὁ φίλος τοῦ Θεοῦ φθάνει στὴν κατάστασι τῆς ἀναμαρτησίας συγχρόνως μὲ τὴ νέκρωσι τῆς σαρκός του καὶ τὸ θάνατο τοῦ σώματός του καὶ ἀνεβαίνει τὰ ἄνω στάδια τῆς τελειότητος. Ἔτσι πολὺν καρπὸν φέρει καὶ ὁ καρπὸς μένει¹⁵⁸.

Ἐπομένως, τὸ ἀπαραίτητο μέσο, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς γεωργεῖ τὰ κλήματα τῆς Ἀμπέλου καὶ δίδει εἰς αὐτὰ αὔξεισι καὶ καρποφορίαν εἶναι ἢ θέωσις μὲ τὴ συνεργία τῶν θεουμένων, οἱ ὅποιοι, ἀφοῦ γίνουσι φίλοι τοῦ Θεοῦ καὶ χριστοὶ καὶ θεοὶ κατὰ χάριν, ὀδηγοῦν τὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ, ὡς οἱ κατ' ἐξοχὴν φορεῖς τῆς Παρακαταθήκης καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως.

Ἡ Παρακαταθήκη, ἢ ὁποία ταυτίζεται μὲ τὴν Ἐκκλησίαν εἶναι, ὅπως ἐλέχθη καὶ ἀλλαχοῦ, τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ Ἀμπελος, ὅπου καρποφοροῦν τὰ κλήματα. Ὁ Χριστός, δηλαδή ὁ Ἄσαρκος Λόγος, στὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ ὁ Σεσαρκωμένος Λόγος στὴν Καινὴ Διαθήκη εἶναι ἐκεῖνος, πὺν ἀποκαλύπτει ἐν Ἐαυτῷ τὸν Θεὸν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, δηλαδή ἀποκαλύπτει τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ ὄχι μόνο στοὺς ἀποστόλους, ἀλλὰ καὶ στοὺς προφήτες¹⁵⁹. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὁ Χριστὸς λέγεται Κύριος τῆς Δόξης, Κύριος, Ἄγγελος τοῦ Κυρίου, Ἄγγελος τῆς Δόξης, Σαββαῶθ, ὁ Ὄν, Θεὸς Ἀβραάμ, Θεὸς Ἰσαάκ, Θεὸς Ἰακώβ, Μεγάλῃς Βουλῆς Ἄγγελος καὶ μὲ πολλὰ ἄλλα ὀνόματα¹⁶⁰. Εἶναι ὁ Ἰδιος, γιὰ τὸν Ὅποιο, γράφει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὸν Τιμόθεο καὶ τοῦ παραγγέλλει πῶς νὰ συμπεριφέρεται στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ, ἢ ὁποία εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ζώντος Θεοῦ, ὁ στῦλος καὶ τὸ θεμέλιο τῆς ἀληθείας¹⁶¹. Γιὰ τὸν Ἅγιο Συμεὼν τὸ Νέο Θεολόγον, αὐτὸς ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ἦτο ὁ ἐπίγειος παράδεισος, ὁ ὁποῖος ἦτο τύπος τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ¹⁶², δηλαδή τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Σ' αὐτὸν τὸν ἐπίγειο παράδεισον ὁ Θεὸς ἔβαλε τὸν ἄνθρωπο, διὰ νὰ φθάσῃ ἀπὸ τὸν τύπο καὶ τὴ σκιά μὲ προκοπὴ στὴν ἀλή-

158. Ἰω. Σ. Ῥωμανίδου, *Δογματικὴ Α'*, ὁ.π., σελ. 145 ἔ.

159. Ἰωάννου Σ. Ῥωμανίδου, *Δογματικὴ Α'*, ὁ.π. σελ. 141. Βλ. γενικῶς ὀλόκληρο τὸ κεφάλαιο Η', Ἡ Ἀποκάλυψις, ἢ Ἱερὰ Παράδοσις, ἢ Ἁγία Γραφή καὶ τὸ Ἀλάθητον, *Δογματικὴ Α'*, σελ. 109-161.

160. Ἡσαΐας, κεφ. 9, 6. Ματθ. 1, 23. Δεσπ. Δ. Κονιοστεργίου, *Ἡ ΣΤ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ ἡ Θεολογία τῆς, ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ, Θεσσαλονίκη, 1992, σελ. 10.*

161. Α' Τιμόθ. 3, 15.

162. Γαλ. 4, 26.

θεια. Τὸ δένδρο τῆς ζωῆς, πού ἦτο στό μέσο τοῦ Παραδείσου, ἦτο εἰκὼν τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἡ ὁποία εἶναι ὁ Θεός. Ἐνῶ ἡ πλευρὰ τοῦ Ἀδάμ, πού οἰκοδομήθηκε σέ γυναῖκα, ἦτο τύπος τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖο κι αὐτὸ πάλι εἶναι ἄλλο μυστήριον οἰκονομίας. Δηλαδή, ὅταν ἐκπέση, ἀπὸ τὴν εἰκόνα, πού ἔγινε, ὡς τύπος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς, νὰ ἐνωθῆ διὰ τῆς πλευρᾶς μὲ τὸ Χριστὸ καὶ Θεὸ καὶ νὰ φθάσῃ πάλι σ' ἐκεῖνο τὸ ἴδιο ἀρχαῖο καὶ πρῶτο κάλλος¹⁶³.

Τὸ κεφ. ζ' τοῦ Β' Ἑθικοῦ λόγου τοῦ Ἁγίου Συμεῶν ἀναφέρεται στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποία ὀνομάζει νέο κόσμος, μὲ νέο Παράδεισο τὴν πρὸς τὸ Χριστὸ πίστι.

Σ' αὐτὸ τὸ λόγο ἀναφέρει ὅτι ὅλοι οἱ προπάτορες ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ κι ἐντεῦθεν ἦσαν θνητοί, ἀλλὰ αὐτὸς πού ἔλαβε τὴ μερίδα τοῦ σπέρματος τοῦ Ἀβραάμ κι ἔγινε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ υἱὸς αὐτοῦ τοῦ Ἀδάμ, ἐννοεῖται ἄνθρωπος, εἶναι ἄφθαρτος καὶ ἀθάνατος δὲν γεννᾶ σαρκικῶς, ἀλλὰ ἀναπλάθει πνευματικῶς. Αὐτὴ δὲ ἡ ἀνάπλασις γίνεται μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο. Στὸν παράδεισον ἔγινεν ἡ γυναῖκα ἀπὸ τὸν ἄνδρα, ἡ ὁποία εἶναι ἡ μητέρα ὄλων, ὅσων γεννήθηκαν ἀπὸ τὴ γῆ. Στὴν Ἐκκλησία τῶν πιστῶν γεννήθηκε ἀπὸ τὴ γυναῖκα ἄνδρας, ὁ Χριστὸς ὁ Θεός, ὁ Ὅποιος εἶναι ἡ ἀπαρχὴ καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἀναγεννωμένων πνευματικῶς ἀπὸ τὴν πίστι σ' Αὐτόν¹⁶⁴.

Ὅπως ἀνεφέρθη καὶ προηγουμένως σ' ὄλον αὐτὸ τὸ λόγο, γίνεται μία συνεχῆς ἀναφορὰ στὸν Ἀδάμ καὶ Εὔα, καθὼς καὶ στό Χριστό, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν Παρθένο Μαρία, τὴν ὁποία παρομοιάζει ὁ Ἅγιος Συμεῶν μὲ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀδάμ. Ὅλες αὐτὲς οἱ εἰκόνες πού ἀναφέρονται στὴ Μητέρα τοῦ Θεοῦ, χρησιμοποιοῦνται καὶ γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Ὅπως δηλαδή ἡ Θεοτόκος ἔγινε τὸ κατοικητήριο τοῦ Θεοῦ καὶ συνήρρησε στὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ Ἐκκλησία γίνεται τὸ κατοικητήριο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ συντελεῖ κι αὐτὴ στὴ σωτηρία τῶν πιστῶν. Αὐτὸ βεβαίως προϋποθέτει πίστι στό Χριστό, ὁ Ὅποιος μὲ τὴν Ἐνσάρκωσί Του ἔγινε ὁ Μεσίτης τοῦ ἐκπεσόν-

163. Ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Ἑθικός Λόγος Β', Φιλοκαλία, τόμ. 19Β', ὁ.π., γ', 19-25.

164. Ἁγίου Συμεῶν, Ἑθικός Λόγος Β', ζ, 1. 26.30 «Ἐν τῷ Παραδείσῳ ἀπὸ ἀνδρὸς γυνὴ γέγονε, μήτηρ οὔσα πάντων τῶν ἀπὸ γῆς γεννηθέντων· ἐν δὲ τῇ τῶν πιστῶν Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ γυναικὸς ἀνὴρ Χριστὸς ὁ Θεός ἐγεννήθη, ἀπαρχὴ καὶ ζωὴ πάντων τῶν ἀναγεννωμένων πνευματικῶς ἐκ τῆς εἰς αὐτόν πίστεως».

τος ἀνθρώπου, γιὰ τὴν καταλλαγὴ καὶ τὴ συμφιλίωσι αὐτοῦ μὲ τὸ Θεό, ὅπως τονίσαμε καὶ ἀνωτέρω. Αὐτὴ ἡ πίστις εἶναι, κατὰ τὸν Ἅγιο Συμεῶν «ὁ νέος παράδεισος»¹⁶⁵. Γι' αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ προγνώρισεν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ὅλους τοὺς πιστοὺς, κι αὐτοὺς ποὺ ὀφείλουν νὰ πιστεύσουν σ' Αὐτόν. Αὐτοὺς ὅλους τοὺς ἐκάλεσε καὶ δὲν θὰ παύσῃ νὰ τοὺς καλῆ μέχρι τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου καὶ τοὺς ἐδόξασε καὶ πάλι θὰ τοὺς δοξάσῃ. Ἀκόμη τοὺς ἐδικαιώσε καὶ θὰ τοὺς δικαιοῦσῃ, κάνοντάς τους μὲ τὸ Ἅγιο Βάπτισμα καὶ μὲ τὴ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος συμμόρφους τῆς δόξης τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ Του. Ἔτσι ὅλους αὐτοὺς, τοὺς πρώην θνητούς, τοὺς καλλιεργεῖ πνευματικῶς μὲ ἓνα μυστικὸ τρόπον, ὥστε νὰ γίνουν πάλι ἀθάνατοι¹⁶⁶, τέκνα Θεοῦ καὶ μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ.

Ἀπὸ ὅλα, ὅσα εἶπαμε μέχρι ἐδῶ καταλήγομε στὸ συμπέρασμα ὅτι στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὁ Χριστὸς ἀπεκάλυπτε ἑαυτὸν ἀσάρκως καὶ ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα διὰ Πνεύματος Ἁγίου στοὺς προφῆτες φίλους Αὐτοῦ, μετὰ δὲ τὴν ἐνανθρώπησί Του ἐν σαρκί στοὺς φίλους Αὐτοῦ, ἀποστόλους καὶ ἁγίους¹⁶⁷.

Καὶ στὶς δύο Διαθήκες ὁ Χριστὸς, ἀποκαλύπτει τὸν Θεόν, ὀδηγεῖ καὶ σώζει τὸ λαό του, δηλαδή «τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκος ἐσμεν ἡμεῖς»¹⁶⁸.

5) Ἡ Ἐκκλησία στὴν Καινὴ Διαθήκη – Πεντηκοστὴ γενέθλιος ἡμέρα τῆς Ἐκκλησίας, κυρίως κατὰ τὸν Ἅγιο Συμεῶν τὸν Νέον Θεολόγον.

Στὴν Καινὴ Διαθήκη ἡ Ἐκκλησία ἀρχίζει μὲ τὴν Ἐνσάρκωσι τοῦ Λόγου, διότι μὲ τὴν Ἐνσάρκωσι ἡ Ἐκκλησία θὰ γίνῃ τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ τὴν Πεντηκοστὴ, ἀφοῦ βεβαίως προηγηθῶν ὅλα αὐτὰ τὰ συμβάντα τῆς Καινῆς Διαθήκης, δηλαδή ὅλη ἡ ἐπίγειος ζωὴ τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς μὲ τὴν Ἐνσάρκωσί Του ἔκαμε τὴν Ἐκκλησία δικό Του Σῶμα καὶ «διὰ τῆς προσθήκης τῶν σωζομένων οἰκοδομεῖ ἑαυτὸν ἐν ἀγάπῃ μέχρις ἂν καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ»¹⁶⁹.

165. Ἁγίου Συμεῶν Νέου Θεολόγου, Ἡθικὸς Λόγος Β', 7,12. Φιλοκαλία, τόμ. 19B', ὁ.π., σελ. 300.

166. Ὅπως ἡ ὑποσ. 119.

167. Ἰω. Σ. Ῥωμανίδου, Δογματικὴ Α', ὁ.π., σελ. 109.

168. Ἐβρ. 3, 6.

169. Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, Ἐξήγησις ἀκριβῆς εἰς τὰ ἄσματα τῶν ἀσμάτων, Ὁμιλ. 8, Migne, P.G. 44, 949B.

Ἀναφέραμε προηγουμένως ὅτι ὁ Ἅγιος Συμεὼν τὶς εἰκόνες ποὺ χρησιμοποιεῖ γιὰ τὴν Παναγία, τὴ Μητέρα τοῦ Θεοῦ, τὶς χρησιμοποιεῖ καὶ γιὰ τὴν Ἐκκλησία. Ἀκόμη ὁ Ἅγιος Συμεὼν παραλληλίζει τὴν Ἐκκλησία μὲ τὴν ψυχὴ κάθε πιστοῦ καὶ τὶς ὀνομάζει καὶ τὶς δύο νύμφες τοῦ Χριστοῦ καὶ τονίζει τὸν ἀτελῆ χαρακτήρα τους σ' αὐτὸ τὸν κόσμ¹⁷⁰. Συγκεκριμμένα, λέγει, ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὅτι, ὅπως ἡ νύμφη λαμβάνει μόνο τὸν ἄρραβῶνα ἀπὸ τὸ νυμφίο πρὸ τοῦ γάμου καὶ ὅλες τὶς ἄλλες δωρεές, ποὺ ὑπεσχέθη καὶ τὴν προῖκα, τὶς λαμβάνει μετὰ τὸ γάμο, ἔτσι καὶ «ἡ νύμφη τῶν πιστῶν Ἐκκλησία καὶ ἡ ψυχὴ ἑνὸς ἐκάστου ἡμῶν πρῶτον ὑπὸ τοῦ νυμφίου Χριστοῦ τὸν ἄρραβῶνα μόνον λαμβάνει τοῦ Πνεύματος, τὰ δὲ αἰώνια ἀγαθὰ καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀποδημίαν λαβεῖν ἀπεκδέχεται, πληροφορουμένη διὰ τοῦ ἄρραβῶνος, ὡς ἀδιάψευστα τὰ συμπεφωνημένα αὐτῇ ἔσσονται»¹⁷¹. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ὁ θεμέλιος λίθος, ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος πάνω στὸν ὁποῖο οἰκοδομήθηκε ἡ Ἐκκλησία καὶ αὐξάνει εἰς ναὸν ἅγιον¹⁷². Αὐτὸ φαίνεται καὶ στὴν ἐπιστολὴ τοῦ Ἁγίου Συμεὼν, ποὺ ἔστειλε στὸ μητροπολίτη Νικομηδείας Στέφανο καὶ μετὰ τῶν ἄλλων τοῦ ἔγραφε ὅτι στὰ θεμέλια πρῶτα μπαίνει ὁ θεμέλιος λίθος, γιὰ τὴν ἀέρα δὲν στέκεται τὸ οἰκοδόμημα. «Τὰς ἐντολάς ποιήσον Χριστοῦ, τῆς πέτρας, τοῦ δομητοῦ τῆς θείας Ἐκκλησίας, τοῦ νέου λαοῦ τῶν λογικῶν προβάτων!»¹⁷³.

Τὰ λογικὰ πρόβατα τῆς ποιμένης τοῦ Χριστοῦ εἶναι οἱ πιστοὶ ὅλων τῶν αἰώνων, Αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ Ποιμὴν καὶ ὁ ἀρχιτέκτων καὶ ὁ θεμέλιος τῆς ζωῆς τῶν πιστῶν, ὁ ὁποῖος θὰ τοὺς ὀδηγήσῃ εἰς «ἀναψυχήν»¹⁷⁴, δηλαδή στὴν Ἐκκλησία, διότι ἐκτὸς αὐτῆς δὲν ὑπάρχει τόπος ἀναπαύσεως καὶ σωτηρίας. Μέσα σ' αὐτὴ τὴν Ἐκκλησία, λέγει, ὁ Ἅγιος Συμεὼν, σώζονται αὐτοὶ ποὺ γίνονται μέτοχοι τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή τῆς θείας δόξης. Ὅπως δὲ ὁ Χριστὸς ἔκανε τὴν ἀνθρώπινη φύσι Σῶμα δικό Του καὶ τὴν ἁγίασεν, ἔτσι θὰ γίνῃ καὶ ἡ Ἐκκλησία, ὅπως λέγει, ὁ Ἀπόστολος

170. Ἀρχιεπ. Βασιλείου Κριβοσεῖν, ὁ.π., σελ. 419.

171. Ἁγίου Συμεὼν Νέου Θεολόγου, Κεφάλαια Θεολογικὰ καὶ πρακτικὰ 3,50, Φιλοκαλία, τόμ. 19Α, σελ. 504.

172. Ἐφεσ. 2, 20.

173. Ἁγίου Συμεὼν Νέου Θεολόγου, ὕμνος ΚΑ', Φιλοκαλία, ὁ.π., τόμ. 19Ε, σελ. 286.

174. Ψαλμ. 65, 12.

Παῦλος, ἓνα Σῶμα, δεσποτικὸ καὶ θεῖο, κατὰ τὸν Ἅγιο Συμεών, ἄσπιλο καὶ ἄμωμο, αὐτὸ δὲ θὰ εἶναι οἱ πιστοὶ καὶ θὰ ἔχουν κεφαλή τὸ Χριστό¹⁷⁵, οἱ ὅποιοι μένοντας μέσα στὴν Ἐκκλησία θὰ κατορθώσουν μὲ τὴ συμμετοχὴ τους στὰ Ἅγια Μυστήρια νὰ ἐξαγιασθοῦν καὶ νὰ φθάσουν στὴ θέωσι. «*Πάντως γὰρ καὶ παράδεισος, ὁ Ἄβραάμ τε κόλπος καὶ πᾶς τόπος ἀνέσεως τῶν σωζομένων ἔστιν*»¹⁷⁶. Αὐτοὶ δὲ πού θὰ ἀποκοποῦν καὶ θὰ χωρισθοῦν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ θὰ μείνουν «*σπιλωμένοι*», λέγει, ὁ Ἅγιος Συμεών, θὰ μείνουν καὶ χωρισμένοι ἀπὸ τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή τὴν Ἐκκλησία.

Βεβαίως ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν παράβασι τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ στὸν παράδεισον ἐγκατέλειπε τὸ Θεὸ καὶ διέκοψε τὴν κοινωνία μὲ Αὐτόν. Ὁ Θεὸς ὅμως δὲν ἐγκατέλειπε τὸν ἄνθρωπο, τὸ ἐξαιρετικὸ δημιούργημά Του. Μὲ τὸ σχέδιο τῆς Θείας Οἰκονομίας, γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδή μὲ τὴν Ἐνανθρώπησι τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν προσφορὰ τοῦ Ἐαυτοῦ Του κατὰ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο, μὲ τὸν ἐκούσιον ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ θάνατο, τὴν ἔνδοξη ἀνάστασί Του καὶ ἀνάληψι στοὺς οὐρανούς καὶ μὲ τὴν ἀποστολὴ καὶ ἔκχυσι ἐπὶ πᾶσα σάρκα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὴν Πεντηκοστή, ἔγινε ἡ ἀποκατάστασις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ὑπέρβασις τῆς πώσεως αὐτοῦ. Διότι μὲ τὸ Χριστὸ ὑπερνικήθηκε ἡ πτώσις, ἀλλὰ καὶ ἀνακαινίσθηκε καὶ πραγματοποιήθηκε ἡ νέα Κοινωνία τοῦ Θεοῦ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἡ Καινὴ Διαθήκη, ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ, ἡ νέα συμφωνία καὶ συνεργασία, ἡ πλήρης ἔνωσις τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοανθρώπου, Χριστοῦ ὡς συναγωγὴ, σύναξι, σύνοδος καὶ κοινωνία τοῦ «*Πρωτόκου ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς*»¹⁷⁷.

Αὕτῃ ἡ ἐκούσια θυσία τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, δὲν ἐπαναλαμβάνεται. Εἶναι ἡ ἴδια ἡ θυσία, ἡ ὁποία τελεῖται μυστικῶς σὲ κάθε Θεία Λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ὅπου ὁ Χριστός, ὁ Εἷς καὶ ὁ Αὐτὸς εἶναι ὁ ἴδιος Λειτουργός «*ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος καὶ προσδεχόμενος καὶ διαδιδόμενος*»¹⁷⁸. Φανερόνεται δὲ ὄχι μόνον ὡς τὸ θεμέλιον καὶ ἡ κε-

175. Ὑμνος ΜΒ', Φιλοκαλία, ὁ.π., τόμ. 19ΣΤ', σελ. 212-214.

176. Ὑμνος ΜΒ', ὁ.π., σελ. 214.

177. Ρωμ. 8, 29. Ἀθαν. Γέβτις, Μητροπ., *Λειτουργία καὶ Πνευματικότης, Κληρονομία*, τόμ. 10, τεύχ. Β', Θεσσαλονίκη, 1978, σελ. 214.

178. Εὐχὴ τοῦ Χερουβικῶ, *Θεία Λειτουργία Ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου*.

φαλή τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Καθολικοῦ Σώματος Αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀκόμη ὡς ὁ Ἄρτος τῆς Ζωῆς ὄλων ἀπὸ κοινοῦ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὡς τῶν Ἐαυτοῦ μελῶν καὶ γίνεται ὁ ἴδιος ἢ μόνιμος καὶ διαρκῆς ζωὴ αὐτῶν¹⁷⁹.

Ἡ Ἐκκλησία στὴν Καινὴ Διαθήκη, ὅπως καὶ προηγουμένως ἐτονίσθη ἄρχισε μὲ τὴν Ἐνσάρκωσι τοῦ Χριστοῦ καὶ συνεστήθη μὲ τὸ σωτήριο πάθος τοῦ Χριστοῦ ἐπάνω στὸ Σταυρό, ὅπως προῆλθεν ἡ Εὐὰ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀδάμ ἔτσι καὶ ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὴ νυγεῖσα πλευρὰ τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν «ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ»¹⁸⁰. Ἀπ' αὐτὸ λοιπὸν τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ «ἡ Ἐκκλησία ἅπασα συνέστηκε»¹⁸¹. Διότι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, λέγει, ὅτι: «ἐὰν μὴ τις γεννηθῆ ἔξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»¹⁸². Πνεῦμα ἐδῶ ἐννοεῖται τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, λέγει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Συνεχίζει δὲ λέγων ὅτι ὅλοι ἐμεῖς γεννιόμαστε μὲν ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, ἀλλὰ τρεφόμαστε μὲ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἔτσι ὅπως «τοῦ Ἀδάμ καθεύδοντος, ἡ γυνὴ κατεσκευάζετο, οὕτω τοῦ Χριστοῦ ἀποθανόντος, ἡ Ἐκκλησία διεπλάττετο ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ»¹⁸³. Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς τονίζει καὶ ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος¹⁸⁴, ὁ ὁποῖος, λέγει ὅτι, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς ἔλαβε τὴ σάρκα ἀπὸ τὴν Παρθένον, ἔπρεπε νὰ τὴν ἀναπληρώσῃ πάλι, ὅπως τότε ἀναπλήρωσε τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀδάμ. Αὐτὴ ὅμως ἡ ἀναπλήρωσις γιὰ τὴν ἀφθαρσίαν ἐγίνε μὲ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ὥστε καὶ τὴ φύσι τοῦ Ἀδάμ νὰ ἀναπλάσῃ, ἀλλὰ καὶ ὅσοι θὰ ἐγίνοντο τέκνα Θεοῦ νὰ ἀναγεννηθοῦν ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Κι ἔτσι ὅλοι, ὅσοι θὰ πιστεύουν στὸ Χριστό, νὰ γίνουν ἐν Πνεύματι συγγενεῖς Αὐτοῦ κι ἓνα Σῶμα.

Ἀπὸ ὅσα εἶδαμε μέχρι τώρα γίνεται σαφές, ὅπως πολλές φορὲς ἐτονίσαμε ὅτι τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, πὸν πιστεύουν στὸ Χριστό καὶ μένουν ἐνωμένοι μαζί Του. Ἀλλὰ ἡ βαθυτέρα κατανόησις τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, ὁ φωτισμὸς καὶ ἡ θέωσις τῶν πιστῶν γίνεται μὲ τὴ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅπως πολὺ χαρακτηριστικά, λέγει, ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ

179. Κολασ. 3, 3-4. Ἀθανασίου Γιεβτιτς, Μητροπ., ὁ.π., σελ. 121.

180. Ἰω. 19, 34.

181. Ἅγιου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Ἐγκώμιον εἰς Μάξιμον*, Migne, ῥ.ἄ., 51, 229.

182. Ἰω. 10,5.

183. Ἅγιου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Ἐγκώμιον εἰς Μάξιμον*, ὁ.π., σ. 229.

184. Ἅγιου Συμεὼν, Ἠθικὸς Λόγος Β', *Φιλοκαλία*, τόμ. 19B', ὁ.π., σελ. 292.

Νέος Θεολόγος· «μηδείς ὑμᾶς πλανάτω κενοῖς καὶ σεσοφισμένοις λόγοις, ὅτι τὰ θεῖα τῆς πίστεως ἡμῶν μυστήρια δύναται τις ὅλως καταλαβεῖν ἄνευ τοῦ μυσταγωγοῦντος καὶ φωτίζοντος Πνεύματος· ἀλλὰ γὰρ οὐδὲ πραότητος καὶ ταπεινοφροσύνης χωρὶς δύναται γενέσθαι δοχεῖον τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος»¹⁸⁵.

Εἶναι ἀκριβῶς αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ Ἰδιος ὁ Χριστὸς στοὺς Ἀποστόλους ὅτι εἶχε πολλὰ νὰ τοὺς πῆ, ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ τὰ «βαστάσουν», δηλαδή δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τὰ ἐννοήσουν, «ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὀδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν»¹⁸⁶. Εἶναι ἡ ὑπόσχεσις, ποὺ ἔδωκεν ὁ Χριστὸς στοὺς μαθητές του ὅτι μετὰ τὴν Ἀνάληψί Του, «ὅταν ἀπέλθῃ»¹⁸⁷, θὰ στείλῃ σ' αὐτοὺς τὸν Παράκλητο, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ἡ ὁποία ὑπόσχεσις ἐξεπληρώθη τὴν Πεντηκοστήν. Ἡ ἔλευσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν Υἱό, ποὺ ἀπέρχεται, διότι «ἐάν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται»¹⁸⁸.

Ἡ Πεντηκοστή ἦτο ὁ μυστικὸς ἐξαγιασμός, τὸ βάπτισμα ὁλόκληρης τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἀναφέρεται στὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, «ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ»¹⁸⁹. Μὲ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα οἱ πιστοὶ συγκροτοῦν ἓνα Σῶμα, τὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, διότι «ἐν ἐνὶ Πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν... καὶ πάντες εἰς ἓν Πνεῦμα ἐποτίσθημεν»¹⁹⁰.

Μὲ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο «διένειμε» ὁ Θεός, «ἐν εἶδει πυρίνων γλωσσῶν», «ἐκάλεσε πάντας εἰς ἐνότητα»¹⁹¹ τὴν Πεντηκοστή, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ Ἐκκλησία ἔγινε Σῶμα Χριστοῦ, διότι ὅλοι ἠνώθησαν μὲ τὸ Χριστό, ποὺ εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας¹⁹². Διότι, ὅπως, λέγει, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, «τότε πληροῦται ἡ κεφαλὴ, τότε τέλειον

185. Ἡθικὸς Λόγος Θ', Φιλοκαλία, τόμ. 19Γ', ὁ.π., σελ. 106.

186. Ἰω. 16, 12-13.

187. Ἰω. 16,7.

188. Ἰω. 16,7.

189. Πράξ. 1,5.

190. Α' Κορ. 12, 13. Πρβλ. Γ. Φλωρόφοσκυ, Ἁγία Γραφή, Ἐκκλησία, Παράδοσις, Θεσσαλονίκη, 1991, σελ. 86.

191. Κοντάκιο, Κυριακὴ Πεντηκοστῆς.

192. Ἐφεσ. 5, 23-24.

σῶμα γίνεται, όταν ὁμοῦ πάντες ᾤμεν συνημμένοι καὶ συγκεκολλημένοι»¹⁹³.

Ἐδῶ θὰ θέλαμε νὰ κάνουμε μία διευκρίνησιν ὅτι τὴν Πεντηκοστὴ μὲ τὴν θεωτικὴν ἐμπειρία τῶν Ἀποστόλων, δηλαδή μὲ τὴν ἐν Θεῷ θεωρία, δὲν ὀδηγεῖται ἡ Ἐκκλησία «εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν» ἢ σὲ βαθύτερη κατανόησιν αὐτῆς, ἀλλὰ οἱ πιστοὶ ὀδηγοῦνται σὲ βαθύτερη κατανόησι τῆς ἀληθείας μὲ τὴν κάθαρσι, τὸ φωτισμὸ καὶ τὴ θέωσι, ἡ ὁποία ὑπερβαίνει τὴ νόησι καὶ τὴ λογικὴ¹⁹⁴.

Στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία εἶχαμε τοὺς προφήτες καὶ τὶς προφήτιδες, οἱ ὁποῖοι ἦσαν οἱ θεόπται, δηλαδή αὐτοί, πού εἶχαν φθάσει στὴ θέωσι καὶ ἀπεκάλυπταν στὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ τί εἶναι τὸ θέλημα Αὐτοῦ.

Στὴν Καινὴ Διαθήκη ἔχομε τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας¹⁹⁵, ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐνωμένα σ' ἓνα Πνεῦμα καὶ ἓνα Σῶμα μὲ τὸ Χριστό¹⁹⁶, ὅπως λέγει ὁ Ἅγιος Συμεών, ὁ ὁποῖος ἐρμηνεύει αὐτὸ τὸ ἀποστολικὸ χωρίο, πού προαναφέραμε. Ἀκόμη, λέγει, συνεχίζων τὴν ἐρμηνεία στὴν ἴδια ἐπιστολή, ὁ Ἅγιος Συμεών τὰ ἐξῆς. Στὸν καθένα δίδεται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος γιὰ τὸ συμφέρον του¹⁹⁷ καὶ ἀπαριθμεῖ τὶς ποικιλίες τῶν χαρισμάτων, τὰ ὁποῖα ἐνεργεῖ τὸ ἓνα Ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὰ διανέμει στὸν καθένα ὅπως θέλει¹⁹⁸.

Τὸ ἴδιο, λέγει καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος¹⁹⁹ ὅτι αὐτὴ ἡ διαίρεσις ἐγίνε σύμφωνα μὲ τὶς δωρεὲς ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ ὅτι ἡ διακόσμησις τῆς Ἐκκλησίας ἐνεργεῖται ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Αὐτὸ γίνεται, λέγει ὁ Ἅγιος Συμεών, γιὰ νὰ φανοῦν οἱ διαφορὲς καὶ τὰ ἰδιαίτερα χαρίσματα τῶν μελῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ γνωρίζουν ὅτι εἶναι ὅλοι μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Διότι ὁ φωτισμὸς καὶ ὁ δοξασμὸς, δηλαδή ἡ θέωσις τῶν μελῶν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι βαθμοὶ αὐθεντίας, πού προέρχονται ἀπὸ ἀνθρωπίνη ὑπόδειξι καὶ ἐκλογὴ. Εἶναι χαρίσματα ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ δωρεὲς ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα σὲ κείνους, οἱ ὁποῖοι συνειργάσθησαν μὲ φωτισμένους καὶ θεουμένους, νὰ τοὺς διαδεχθοῦν, ὡς θε-

193. Ἅγιος Ἰω. Χρυσοστόμου, Ὁμιλ. 3, Migne, P.G., 62, 26B'.

194. Πρωτοπρ. Ἰω. Σ. Ῥωμανίδου, *Δογματικὴ Α'*, ὁ.π., σελ. 118-119.

195. Α' Κορ. 12, 28.

196. Ἠθικὸς Λόγος Α', στ', *Φιλοκαλία*, τόμ. 19B', ὁ.π., σελ. 152 κ.ἐ.

197. Α' Κορ. 12, 7.

198. Α' Κορ. 12, 11.

199. Μεγάλου Βασιλείου, *Περὶ Ἁγίου Πνεύματος*, Migne, P.G. 32.

ραπευμένοι καὶ τελειοποιημένοι, γιὰ νὰ διατηρήσουν κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὴν ἀποστολικὴν αὐτὴν παράδοσιν καὶ διαδοχὴν ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεά²⁰⁰.

Αὐτὸς βεβαίως ὁ δοξασμὸς ἢ ἡ θέωσις, ἔγινε τὴν Πεντηκοστὴν, ἀλλὰ ὁ Θεὸς ἦτο ὁ Ἰδιος, πὺν μίλησε στοὺς προφῆτες, στοὺς ἀποστόλους καὶ μετὰ ἀπ' αὐτούς σ' ὄλους τοὺς πιστούς, ὅπως ψάλλεται τὴν Πεντηκοστὴν: «*ἐν τοῖς προφήταις ἀνήγγειλας ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας, καὶ ἐν ἀποστόλοις ἔλαμψε, Σωτὴρ ἡμῶν, ἡ χάρις τοῦ Πνεύματός σου· σὺ εἶ ὁ Θεὸς πρῶτος, σὺ εἶ καὶ μετὰ ταῦτα· καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας σὺ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν*»²⁰¹.

6) Ἡ Ἱεραρχία καὶ ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας, κυρίως κατὰ τὸν Ἅγιον Συμεῶν τὸν Νέον Θεολόγον.

Ἡ Πεντηκοστὴ εἶναι ἡ πηγὴ τῆς μυστηριακῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα κατήλθεν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὅπου ἔκτοτε παραμένει. Μὲ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ὁ Ἰδιος ὁ Χριστὸς ἐνεργεῖ στὸ Σῶμα Του τὴν ἐνδοξὴ ἐνότητα, ἡ ὁποία τὸ κάμνει μοναδικὴ εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ ἔτσι μ' αὐτὸν τὸν τρόπο συνεχίζει τὴν αἰώνια ἱερωσύνη Του²⁰², ὡς «*ἀρχιερεὺς τῆς ὁμολογίας ἡμῶν*»²⁰³, γιὰ νὰ παρουσιάσῃ στὸν ἑαυτὸ Του ἐνδοξὴ τὴν Ἐκκλησία, χωρὶς νὰ ἔχη κηλῖδα ἢ ρυτίδα ἢ τίποτε ἄλλο, ἀπὸ τὰ τοιαῦτα, «*ἀλλ' ἵνα ᾗ ἅγια καὶ ἁμωμος*»²⁰⁴.

Τὴν ἱεραρχία τῆς λειτουργικῆς καὶ ἀναιμάκτου θυσίας, τὴν παρέδωκεν ὁ Ἰδιος ὁ Χριστὸς στοὺς Ἀποστόλους, στὸ Μυστικὸ Δεῖπνο²⁰⁵, μὲ τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, πὺν εἶναι τὸ τελευταῖο μυστήριον²⁰⁶ πρὸ τοῦ λυτρωτικοῦ Του πάθους, «*ὡς Δεσπότης τῶν ἀπάντων χρηματίσας καὶ Ἀρχιερεὺς*»²⁰⁷, μάλιστα δὲ «*πιστὸς Ἀρχιερεὺς*»²⁰⁸.

200. Πρωτ. Ἰω. Ῥωμανίδου, *Church, Synods and Civilization*, Reprinted from «THEOLOGIA», Athens, 1992, σελ. 431.

201. Τροπάριον, Ἑσπερ. Κυριακῆ Πεντηκοστῆς.

202. Ἐβρ. 7, 17-21. Γεωργ. Φλωρόφσκυ, *Τὸ Σῶμα τοῦ ζῶντος Χριστοῦ*, ὁ.π., σελ. 45.

203. Ἐβρ. 3,1.

204. Ἐφεσ. 5,27.

205. Ματθ. 26, 26-29. Μάρκ. 14, 22-25. Λουκ. 22, 19-21.

206. Γεωργ. Φλωρόφσκυ, *Τὸ Σῶμα τοῦ ζῶντος Χριστοῦ*, ὁ.π. σελ. 58.

207. *Θεία Λειτουργία. Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου*, Εὐχὴ χειροβικτοῦ ὕμνου.

208. Ἐβρ. 2,17.

Πρώτη φορά ο Χριστός αποκαλείται Αρχιερεύς στην προς Έβραίους επιστολήν (2,17). Ο τίτλος Αρχιερεύς σημαίνει τη συγκεκριμένη σχέση, πού είχε ο Χριστός με το Θεό και τους ανθρώπους. Άλλ' Ούτος δέν είναι μόνον Αρχιερεύς. Είναι ο κατ' έξοχήν Αρχιερεύς, ο Μέγας Αρχιερεύς. Αυτό φανερώνει τη μεγάλη άξία του αρχιερατικού λειτουργήματος, της μεγαλειότητός Του. Ο Χριστός είναι ο αιώνιος ιερεύς, είναι «*ιερεύς εις τόν αιώνα κατά την τάξιν Μελχισεδέκ*»²⁰⁹, δηλαδή στο Πρόσωπό Του πραγματοποιείται ή ιδεώδης ιερωσύνη. Είναι ιδανικός ιερεύς, επειδή είναι «*κατά την τάξιν Μελχισεδέκ*» και ή ιερωσύνη του είναι διηνεκής, αιώνιος. Η ιδιότητα του Χριστού ως αιωνίου ιερέως δέν είναι μόνον όμολογία, αλλά και μαρτυρία. Δέν ύπάρχει καμμία ιερωσύνη, ή όποια δέν είναι ύποταγμένη στο χρόνο. Μόνον ο Χριστός είναι αιώνιος ιερεύς, δηλαδή έχει αιώνιαν ιερωσύνην²¹⁰, αλλά δέν θα έπεκταθούμε περισσότερο έπ' αυτού, διότι ξεφεύγει από τα όρια αυτής της εργασίας.

Άπό όσα έλέχθησαν άνωτέρω γίνεται φανερόν ότι ο Χριστός είναι ο λειτουργός των μυστηρίων και ή Έκκλησία συνίσταται με τη δική Του παρουσία, ή όποια είναι παρουσία μυστηριακή και άληθής. Με αυτή Του την παρουσία ειδικώς στο μυστήριο της Θείας Εύχαριστίας διατηρεί αυτή την καθολικήν ένότητα της Έκκλησίας. Όλα, όσα έκαμεν ο Θεός, τα έκαμε με την ένεργεια του Άγίου Πνεύματος²¹¹. Κι αυτή ή ένότητα της Έκκλησίας επιτυγχάνεται με την ένεργεια του Άγίου Πνεύματος, του Παρακλήτου, το όποιον έχυθη έν είδει πυρίνων γλωσσών στους Άποστόλους και «*έκάλεσε πάντας εις ένότητα*»²¹². Με το Άγιο Πνεύμα ήνώθησαν όλοι οι πιστοί στο Χριστό και άπετέλεσαν το Σώμα Του, πού είναι ή Έκκλησία. Χαρακτηριστικά αυτής της ένότητος έκ μέρους των πιστών είναι α) ή συμμετοχή τους στα μυστήρια της Έκκλησίας και ειδικώς στο Μυστήριο της Θείας Εύχαριστίας, β) ή τήρησις των δογμάτων και όλης της άγιοπατερικής παραδόσεως και γ) ή υπεράσπισις της πίστεως, πολλές φορές δέ και μέχρι θανάτου, άν παραστή ανάγκη και

209. Γένεσ. 14,18. Ψαλμ. 109,4. Έβρ. 7,17- 21.

210. Μίχο Τομάσοβιτς, *Ό Μελχισεδέκ και τό Μυστήριο της ιερωσύνης του Ίησού Χριστού*, διδ. διατρ., Άθήναι, 1990, σελ. 121 κ.έ.

211. Άγίου Ίω. Δαμασκηνού, *Έκδοσις Άκριβής της Όρθοδόξου Πίστεως*, ΕΠΕ, Θεσ/νίκη, 1976, σελ. 466.

212. Κοντάκιο, Κυριακή Πεντηκοστής.

εὐρεθῆ σὲ κίνδυνο, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ ὅλη τὴν πορεία τῆς Ἐκκλησίας μας.

Τὸ παράδειγμα τὸ ἔδωσε πρῶτος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μὲ τὴ σαυρικὴ Του θυσία, ὁ Ὅποιος ἐθυσιάσε τὴ ζωὴ Του γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς φίλους Του, ἀπὸ ἄπειρη ἀγάπη πρὸς τὸν ἁμαρτωλὸ καὶ ἐκπεσόντα ἄνθρωπο²¹³. Τὸν Χριστὸν ἐμιμήθη ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ὁποῖος χαϊρόταν, καθὼς ἔλεγε, γιὰ τὰ παθήματά του καὶ γιὰ τὶς θλίψεις, τὶς ὁποῖες ὑπέμενε στὸ σῶμα Του χάριν τοῦ Χριστοῦ, δηλαδή γιὰ τὸ μαρτύριό του, διότι αὐτὰ τὰ ἔπασχε «*ὑπὲρ τοῦ Σώματος*» τοῦ Χριστοῦ, «*ὃ ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία*»²¹⁴. Τὴν ἰδίαν ὁδὸν ἀκολούθησαν καὶ οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι καὶ ὅλοι οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας, καθὼς καὶ ὅλο τὸ νέφος τῶν μαρτύρων, μὲ τὸ αἷμα, τῶν ὁποίων ἐστολίσθη ἡ Ἐκκλησία, ὡς «*πορφύρα καὶ βύσσος*»²¹⁵.

Τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐξασφαλίζουν καὶ σταθεροποιοῦν τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ συντελοῦν στὸ σύνδεσμο τῶν πιστῶν, ὡς μελῶν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἐλπίς καὶ ἡ ἀγάπη²¹⁶, ὅπως λέγει ὁ Ἅγιος Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων στὴν ἐνθρονιστήριον Ἐγκύκλιον Ἐπιστολῆ Του²¹⁷ «*...ἡ πίστις συνδεῖ τοὺς ὁμόφρονους καὶ ἡ ἐλπίς συννεοῖ τοὺς εὐθύφρονους καὶ ἡ ἀγάπη συνδεσμεῖ τοὺς θεόφρονους*»²¹⁸.

Αὐτὸ τόνισε καὶ ὁ Κύριος στοὺς Ἀποστόλους, ὅταν τοὺς μιλοῦσε καὶ τοὺς ἔδιδε τὴ νέα ἐντολὴ τῆς ἀγάπης. Μὲ αὐτό, τοὺς ἔλεγε, θὰ μάθουν ὅλοι ὅτι εἴσθε μαθηταὶ ἰδικοὶ μου, ἐὰν ἔχετε ἀγάπη μεταξύ σας²¹⁹.

Τὸ Κέντρο λοιπὸν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Χριστός, ἡ δὲ δύναμις, ἡ ὁποία πραγματοποιεῖ αὐτὴ τὴν ἐνότητα αὐτῆς, εἶναι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, πὺ ἐμψυχώνει αὐτὴ καὶ πὺ εὐλόγως θεωρεῖται, ὡς ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας²²⁰.

213. Ἰω. 15,13.

214. Κολ. 1,24.

215. Ἀπολυτ., Κυριακὴ τῶν ἁγίων Πάντων.

216. Α΄ Κορ. 13,13.

217. Δεσπ. Δ. Κοντοστεργίου, *Ἡ Στ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ ἡ Θεολογία τῆς Ἐκδόσεως Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ*, Θεσ/νίκη, 1992, σελ. 201 κ.έ.

218. Ἰω. Καρμίρη, *Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, Ἀθήναι, 1960, τόμ. 1, σελ. 204. Πρωτοπρ. Ἰω. Σ. Ῥωμανίδου, *Κείμενα Δογματικῆς*, τόμ. Β΄, Θεσ/νίκη, 1982, σελ. 85.

219. Ἰω. 13,35.

220. Ἰω. Καρμίρη, *Ἡ Ἐκκλησιολογία τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου*, Ἀθήναι, 1960, σελ. 14.

Αυτή την ένότητα της Ἐκκλησίας την περιγράφει πολύ ώραῖα ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος²²¹, ὁ ὁποῖος μεταξύ ἄλλων, λέγει, ὅτι ὁ Ἰδιος ὁ Χριστὸς μᾶς εἶπε ὅτι ὅποια ἔνωσιν ἔχει Ἐκεῖνος μὲ τὸν Ἐπουράνιο Πατέρα Του, τὴν ἴδια ἔχομε κι ἐμεῖς μὲ Αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος μᾶς δίδαξε νὰ ἔχομε τὴν ἔνωσιν πού ἔχει ὁ ἄνδρας πρὸς τὴ γυναῖκα του καὶ ἡ γυναῖκα πρὸς τὸν ἄνδρα. Διὰ τὸ λόγο αὐτὸ λέγει· «οἱ γυναῖκες νὰ ὑποτάσσεσθε τοὺς ἄνδρες σας ὅπως στὸν Κύριο, διότι ὁ ἄνδρας εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς εἶναι κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ Σωτὴρ τοῦ σώματος»²²². Αὐτὸ τὸ μυστήριον τῆς ἐνότητος εἶναι καὶ θὰ εἶναι μεγάλο, διότι ὅποια κοινωνία καὶ ἔνωσιν, οἰκειότητα καὶ συγγένειαν ἔχει ἡ γυναῖκα πρὸς τὸν ἄνδρα καὶ ὁ ἄνδρας πρὸς τὴ γυναῖκα, τέτοια ἔνωσιν ἔχει θεοπρεπῶς καὶ ὁ Δεσπότης καὶ Δημιουργὸς τοῦ παντός μὲ ὅλη τὴν Ἐκκλησία. Κατ' αὐτὸν τὸν ἀμώμητο τρόπον ἐνώθηκεν ἡ Ἐκκλησία καὶ προσκολλήθηκε μὲ τὸν ἀγαπημένο τῆς Θεοῦ, ὡς ὁλόκληρο σῶμα μὲ τὴν ἴδια τὴν κεφαλὴν του. Διότι, ὅπως τὸ σῶμα δὲν μπορεῖ νὰ ζῆ χωρὶς τὴν κεφαλὴν του, ἔτσι οὔτε ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν, δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ὁλοκληρωμένο σῶμα χωρὶς τὴν κεφαλὴν, χωρὶς δηλαδὴ τὸ Χριστὸ καὶ Θεό. Ἀκόμη δὲν μπορεῖ νὰ ζῆ τὴν πραγματικὴ καὶ ἀνώλεθρη ζωὴ, χωρὶς νὰ τρέφεται καθημερινὰ ἀπ' αὐτὸν τὸν ἐπιούσιον ἄρτον²²³, ἀπὸ ὅπου προέρχεται ἡ ζωὴ. Παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πολλά²²⁴, ἐν τούτοις ὅλα τὰ μέλη εἶναι ἐνωμένα μὲ τὴν κεφαλὴν, πού εἶναι ὁ Χριστός, ὅπως τὰ μέλη τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἂν καὶ εἶναι πολλά, ἐν τούτοις εἶναι ἐνωμένα μὲ τὴν κεφαλὴν. Αὐτὴ ἡ ἐνότητα δὲν διασπᾶται οὔτε ἐνεργεῖ τὸ κάθε μέλος ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν κεφαλὴν, ἀλλὰ ὅλα ὑπακούουν σ' αὐτὴ. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο καὶ τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας καθοδηγούμενα ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ὑπακούουν στὴν κεφαλὴν, δηλαδὴ στὸ Χριστό.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει, τονίζει ὁ Ἅγιος Εἰρηναῖος²²⁵ καὶ στίς πολλὰς κατὰ τόπους Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες καθόλου δὲν διασποῦν τὴν ἐνότητα τῆς

221. Ἁγίου Συμεὼν Νέου Θεολόγου, Ἠθικὸς Λόγος Α', 5, 6-8, *Φιλοκαλία* ὁ.π., σελ. 154-158.

222. Ἐφεσ. 5,23.

223. Ματθ. 6,11.

224. Α' Κορ. 12,38. Ἀθ. Γεββίτις, Ἐκκλησία, Ὁρθοδοξία καὶ Εὐχαριστία, ὁ.π., σελ. 221.

225. Κατὰ αἰρέσεων. Ἀθ. Γεββίτις, Μητροπ., Ἐκκλησία, Ὁρθοδοξία καὶ Εὐχαριστία, ὁ.π., σελ. 225 ἔ.

«καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἕως περάτων τῆς γῆς διεσπαρμένης Ἐκκλησίας» τοῦ Θεοῦ, διότι ὑπάρχει μόνον ἓν «μέγα καὶ ἔνδοξον σῶμα τοῦ Χριστοῦ», μία δηλαδή καὶ μόνον «Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ» στὸν κόσμον, «ὡς ἓνα οἶκον οἰκοῦσα... ὡς μίαν ψυχὴν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσα καρδίαν», στὴν ὁποίαν Ἐκκλησίαν «ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή». Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ σ' ὅλον τὸν κόσμον εἶναι μία, διότι ἔχει μία καὶ τὴν αὐτὴ πίστι, μία καὶ τὴν αὐτὴ παράδοσι, μία καὶ τὴν αὐτὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὑπάρχει καὶ μία καὶ ἡ αὐτὴ ὁδὸς τῆς σωτηρίας σ' ὅλο τὸν κόσμο, δηλαδή σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένην. Αὐτὴ ἡ ἐνότητα τῆς «κατὰ παντός τοῦ κόσμου Ἐκκλησίας» ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸν Ἅγιον Εἰρηναῖο πρωτίστως μὲ τὴν ἐνότητα κάθε τοπικῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς Ἀποστόλους μέσῳ τῶν διαδόχων αὐτῶν, δηλαδή τῶν ἐπισκόπων. Ἐπομένως ἐνωμένη μὲ τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴ τῶν ἐπισκόπων τῆς καὶ μὲ τὴν πίστι πρὸς τοὺς Ἀποστόλους καὶ πρὸς τὴν ἴδια, ἡ ἀποστολικὴ καὶ Καθολικὴ καὶ ὀρθοδοξοῦσα Ἐκκλησία κάθε τόπου συγκεντρώνεται καὶ «προσφέρει μετὰ ἀπλότητος» τὴ Θεία Εὐχαριστία. Αὐτὴ τὴν προσφορὰ τῆς Εὐχαριστίας, τὴν προσφέρει καθαρὴ στὸ Δημιουργὸ μόνη ἡ Ἐκκλησία, διότι οὔτε οἱ Ἰουδαῖοι, οὔτε ὅλες οἱ σὺνάξεις τῶν αἰρετικῶν ἔχουν τὴ Θεία Εὐχαριστία. Ἀκόμη δὲ αὐτὲς δὲν ἀποτελοῦν τὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία συνιστᾶται μόνον μὲ τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν, οὔτε ἔχουν τὴν ἀποστολικὴν πίστι καὶ παράδοσι.

Τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ἔκφρασις τῆς πραγματικότητος τῆς Ἐκκλησίας, διότι «ἡ Ἐκκλησία σημαίνεται ἐν τοῖς μυστηρίοις», ὅπως λέγει, ὁ Νικόλαος Καβάσιλας²²⁶.

Κατὰ συνέπειαν, ἡ τοπικὴ Ἐκκλησία ἐνώνεται σὲ κοινωνία καὶ κοινὴν ἔνωσι καὶ ὁμόνοια, μὲ ὅλες τὶς ἄλλες ἀποστολικὰς ἐκκλησίες μὲ τὴν πρὸς τοὺς Ἀποστόλους καὶ πρὸς τὴν ἴδια καθολικὴν ἐνότητα. Διότι αὐτὰ τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα συνιστοῦν τὴν ἐνότητα τῆς κατὰ τόπον Ἐκκλησίας, δηλαδή ἡ ἀποστολικὴ διαδοχὴ, ἡ ἀληθινὴ πίστις καὶ ἡ εὐχαριστιακὴ σύναξι, συνιστοῦν καὶ τὴν ἐνότητα καὶ ἔνωσις τῆς Ἐκκλησίας σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένην, δηλαδή τὴν «κοινὴν ἔνωσι» τῶν Ἐκκλησιῶν²²⁷.

226. Νικολάου Καβάσιλα, *Ἐρμηνεῖα τῆς Θείας Λειτουργίας*, κεφ. λη', Migne, P.G. 150, 452C.

227. Ἄθαν. Γέβτις, Μητροπ., *Ἐκκλησία, Ὁρθοδοξία καὶ Εὐχαριστία*, ὁ.π., σελ. 227.

Ἀπὸ ὅλα, ὅσα μέχρι ἐδῶ ἀναφέραμε, γίνεται φανερόν ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὅποιος ἐμφάνισε τὸν Ἐαυτὸ Του μὲ δόξα ἀσάρκως στοὺς προφῆτες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ἐν σαρκὶ σ' αὐτοὺς καὶ τοὺς Ἀποστόλους, «*Ὅστις τῷ Πνεύματι Αὐτοῦ ἐνεφάνισεν ἐν Ἐαυτῷ τὸν Πατέρα Θεὸν καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐγεννήθη ὡς ἄνθρωπος ἐκ τῆς Θεοτόκου*», Αὐτὸς ὁ Ἴδιος εἶναι ἡ Παρακαταθήκη, τὴν ὁποία παραλαμβάνει ἡ Ἱεραρχία καὶ τὴν παραδίδει ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ κατὰ τὴ Θεία Εὐχαριστία στοὺς πρεσβυτέρους κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς χειροτονίας τους, γιὰ νὰ φυλαχθῆ καὶ νὰ μεταδοθῆ ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς πρεσβυτέρους πρὸς ἁγιασμὸ καὶ θέωσι τῶν πιστῶν. Ἀλλὰ ὁ Ἴδιος ὁ Σαρκωθεὶς Λόγος, ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ κατοικητήριο τῶν πιστῶν, εἶναι Ἐκεῖνος, ὁ Ὅποιος εἰς τὸν ἐπίσκοπον, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ ζῶσα εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ στὰ μυστήρια, δέχεται, φυλάττει καὶ μεταδίδει τὴν Παρακαταθήκη, δηλαδή τὸν Ἐαυτὸ Του μετὰ τῶν ἀγγέλων καὶ φίλων Αὐτοῦ πρὸς τελείωσι τοῦ λαοῦ Αὐτοῦ, δηλαδή τῶν πιστῶν²²⁸.

Μόνο μὲ τὴν ἀποστολικὴ διαδοχὴ καὶ στὸ πρόσωπο τοῦ ἐπισκόπου διατηρεῖται καὶ διασφαλίζεται ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς τοπικῆς καὶ τῆς καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. Αὐτὸ τονίζει ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας, ὁ ὁποῖος λέγει, «*Ἄνευ τοῦ Ἐπισκόπου μηδὲν πράσσειν ὑμᾶς, ἀλλὰ ὑποτάσσεσθε καὶ τῷ Πρεσβυτερίῳ ὡς τοῖς Ἀποστόλοις Ἰησοῦ Χριστοῦ...*»²²⁹. Ὁ Ἐπίσκοπος εἶναι τὸ αἰσθητὸ καὶ πραγματικὸ σημεῖο τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως πάλι τονίζει ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος, «*ὅπου ἂν φανῆ ὁ Ἐπίσκοπος, ἐκεῖ τὸ πλῆθος ἔστω, ὥσπερ, ὅπου ἂν ᾖ ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς, ἐκεῖ ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία*»²³⁰.

Αὐτὴ τὴν ἐνότητα τονίζει καὶ ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος, ὁ ὁποῖος δίδει μεγάλη σημασία στὴν ἀποστολικὴ διαδοχὴ, στὴν ὁποῖαν ἀναφέρεται λεπτομερῶς στὴν 3ῃ Ἐπιστολῇ του λέγων ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ πηγὴ καὶ ὅ,τι λέγει στοὺς Ἀποστόλους καὶ στοὺς διαδόχους αὐτῶν, τὸ λέγει μέσω αὐτῶν καὶ στοὺς πιστοῦς²³¹, «*ἀ δὲ λέγω ὑμῖν, πᾶσι λέγω*»²³².

228. Πρωτοπρ. Ἰω. Σ. Ῥωμανίδου, *Δογματικὴ Α'*, ὁ.π., σελ. 112.

229. Ἁγίου Ἰγνατίου, *Πρὸς Τραλλιανούς*, Β.Ε.Π., τόμ. Β', σελ. 271 κ.έ., Πρακτικὰ ΙΔ' Θεολογικοῦ Συνεδρίου, ὁ.π., σελ. 32.

230. Ἁγίου Ἰγνατίου, *Πρὸς Σμυρναίους*, Τόμ. Β', Β.Ε.Π., 8,2, Πρακτικὰ ΙΔ' Θεολογικοῦ Συνεδρίου, ὁ.π., σελ. 38.

231. Βασ. Κριβοσεΐν, Ἀρχιεπ., *Μέσα στὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ*, ὁ.π., σελ. 425.

232. Ἐπιστ. 3, 114-115.

Στὴν ἐπιστολή, πὺν προαναφέραμε, ὁ Ἅγιος Συμεὼν τονίζει ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ἔλαβαν τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀπὸ τὸν Ἴδιο τὸ Χριστό, τὰ ὁποῖα μεταβιβάστηκαν μὲ τὴν ἀποστολικὴ διαδοχὴ στὴν ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδὴ στοὺς ἐπισκόπους, ἱερεῖς, ἀλλὰ καὶ στοὺς μοναχοὺς, χωρὶς νὰ διευκρινίζη ἂν οἱ μοναχοὶ ἦταν χειροτονημένοι ἢ ὄχι. Βέβαια τονίζει ὅτι τὰ μυστήρια τοῦ Βαπτίσματος καὶ τῆς Θείας Εὐχαριστίας τελοῦνται ἀπὸ κληρικούς, ἀλλὰ περιλαμβάνει στὴν ἀποστολικὴ διαδοχὴ καὶ τοὺς μοναχοὺς, ὅπως ἀνεφέρθη καὶ ἀνωτέρω. Συγκεκριμμένα, λέγει, ὅτι ὅταν οἱ Ἀπόστολοι, ἀφοῦ ἐδίδασκαν τὰ πλήθη, τὰ ὁποῖα ἐπίστευαν στὸ Χριστό καὶ δημιουργοῦσαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὶς κατὰ τόπους Ἐκκλησίες, ἤθελαν νὰ φύγουν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ νὰ μεταβοῦν σὲ ἄλλους «τόπους καὶ χώρας καὶ πόλεις, ἐχειροτόνουν ἀντ' αὐτῶν αὐτοῖς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ κατελίμπανον αὐτοῖς διδασκάλους καὶ πατέρας πνευματικούς καὶ ἡγουμένους»²³³. Σὲ ἄλλο σημεῖο τονίζει ὅτι, «ἐπειδὴ δὲ τὰ ποιμνία τοῦ Χριστοῦ ἐπληθύνθησαν καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ ἐγένετο ὑπὲρ ἀριθμὸν, ὠκονόμησεν ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ ἱερεῦσι προστεθῆναι καὶ μοναχοὺς...»²³⁴. Ἐδῶ κάμνει μίαν διάκρισιν ὅτι αὐτοὶ οἱ μοναχοὶ πρέπει νὰ ἔχουν ἀποδείξει μὲ ἔργα ὅτι ἔχουν τὴν ἀληθινὴ πίστι στὸ Χριστό καὶ Θεὸ κι ὅτι ἔχουν ἀποκτήσει τὴ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δηλαδὴ ὅτι ἔχουν φθάσει στὴ θέωσι καὶ ἔτσι ἡμποροῦν νὰ κατευθύνουν κι ἄλλους στὴ σωτηρία. Εἶναι αὐτὸ πὺν τονίζει σὲ μία ἄλλη τοῦ ἐπιστολή, πὺν ἀναφέρεται στὴν Ἐξομολόγησιν²³⁵, ὅτι τὰ μυστικὰ χαρίσματα «τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν» τὰ ἔχει ἓνας χαρισματοῦχος πνευματικὸς πατέρας. Γιὰ τὸν Ἅγιο Συμεὼν οἱ ἱερεῖς εἶναι ἐκεῖνοι πὺν τελοῦν τὰ μυστήρια καὶ καθοδηγοῦν τοὺς πιστοὺς, αὐτοὶ δὲ πὺν δὲν τοὺς δέχονται εἶναι σὰ νὰ μὴ δέχωνται τὸ Χριστό καὶ τὸν Ἴδιο τὸ Θεὸ²³⁶, «καὶ οἱ μὴ δεχόμενοι μηδὲ ἀκούοντες αὐτῶν, ἀλλὰ ἀθετοῦντες αὐτούς, τὸν Χριστὸ οὐ δέχονται οὐδὲ ἀκούου-

233. Ἐπιστ. 3, 125-132.

234. Ἐπιστ. 3, 139-142. Τοὺς μοναχοὺς ὁμως τοὺς θεωρεῖ ἀξιους μόνο μὲ τὴν ἔννοια τοῦ πνευματικοῦ πατέρα, γιὰ πνευματικὴ καθοδήγησι τῶν πιστῶν. Ὁ ἴδιος, λέγει ὅτι «ἐγὼ ἐμαθητεύθην πατρὶ χειροτονίαν ἐξ ἀνθρώπων μὴ ἔχοντι» Βίος, κεφ. 72. Ἀλλὰ ὁ πνευματικὸς τοῦ πατρός, ὁ Συμεὼν ὁ Εὐλαβῆς εἶχε φθάσει στὴ θέωσι.

235. Ἡ ἐπιστολή 1, Περὶ Ἐξομολογήσεως, ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν Lequien ἀνάμεσα στὰ ἔργα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, ἀλλὰ ὁ K. Holl τῆς ἀποκατέστησε τὴν πατρότητα, *Enthusiasmus und Bussgewalt*, Φιλοκαλία, 19A', ὁ.π., σελ. 341 καὶ 382.

236. Βασ. Κριβοσεΐν, ὁ.π., σελ. 429.

σιν, ἀλλὰ ἀθετοῦσιν αὐτὸν καὶ δι' αὐτοῦ τὸν Πατέρα, στὸν πέμψαντα αὐτόν»²³⁷.

Ἄν καὶ ὁ Ἅγιος Συμεὼν ἦτο προσκολλημένος στὴν παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας ὅτι ἀπὸ τοὺς κανονικὰ χειροτονημένους ἱερεῖς τελοῦνται τὰ μυστήρια καὶ ἀπέδιδε τὸ δικό του ἴδιον στὴν ἐπίθεσι τῶν χειρῶν τοῦ ἀρχιερέως «*τοῦ εἰς τὴν ἱερωσύνην ἡμᾶς τελειώσαντος*», ἐν τούτοις δὲν κρύβει τὴν ἀπαισιοδόξη ἀποψὶ του γιὰ τὴν πνευματικὴ παρακμὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐποχῆς του. Αἰτία αὐτῆς τῆς πνευματικῆς καταπτώσεως εἶναι κυρίως, σύμφωνα μὲ τὸν Ἅγιο Συμεὼν, ἡ κατάπτωσις τοῦ κλήρου, τὸ ὑλιστικὸ φρόνημα καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς ἀγάπης, ὅπως λέγει συγκεκριμένα: «*καὶ ἀπ' ἀλλήλων ὑπὸ τοῦ μίσους καὶ τοῦ ὑπερηφάνου φρονήματος διηρέθημεν καὶ διεσχίσθημεν καὶ τὸ τῆς πίστεως ἡμῶν γνώρισμα ἀπωλέσαμεν, τὴν ἀγάπην λέγω...*»²³⁸. Γιὰ τὴν κατάστασιν αὐτὴν, πού ἐπικρατεῖ στὴν Ἐκκλησία, τὴν εὐθύνη, λέγει ὁ Ἅγιος Συμεὼν, τὴν ἔχει κατὰ κύριον λόγον ἡ ἱεραρχία, δηλαδή ὁ κληρὸς, στὸν ὁποῖον ἀσκει μίαν ἔντονη κριτικὴν, ὅπως φαίνεται στὸν ὕμνο 58²³⁹. Σ' αὐτὸν τὸν ὕμνο ὁ Ἅγιος Συμεὼν, σὲ μία μακρὰ ὁμιλία του ἀπευθύνεται σὰν ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ στοὺς ἐπισκόπους, οἱ ὁποῖοι βαρύνονταν μὲ ὅλα τὰ ἐγκλήματα, κυρίως ὅμως μὲ ἔλλειψιν ἐσωτερικῆς εὐσέβειας, φαρισαισμόν, ἀγάπη πρὸς τὸ χρῆμα, περιφρόνησι στοὺς πτωχοὺς. Ἡ κριτικὴ του δὲν στρέφεται ἐναντίον τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, ἀλλὰ ἐναντίον τῶν καταχρήσεων τοῦ ἀξιώματος ἀπὸ μέρους τῶν ἐπισκόπων, τὴν ἔλλειψις πίστεως καὶ τὴν ἀμέλεια στὴν τέλεσι τῆς Θείας Εὐχαριστίας²⁴⁰. Αὐτὴ τὴν ἔντονη κριτικὴν ὁ Ἅγιος Συμεὼν δὲν τὴν κάνει μόνον ἐναντίον τῶν ἀναξίων ἐπισκόπων, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῶν ἀναξίων ἱερέων καὶ μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι, ὡς λέγει, ὀφείλουν νὰ ἀκολουθοῦν καὶ νὰ μιμοῦνται τὸ Χριστὸ καὶ ὄχι τὸν Ἰούδα²⁴¹. Ἐκεῖνος, πού ἐπιθυμεῖ, λέγει ὁ Ἅγιος Συμεὼν, νὰ λάβῃ τὴν ἱερωσύνη, τὸ θεῖο τοῦτο μυστήριον καὶ χάρισμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πρέπει πρῶτα νὰ ἀπαρνηθῇ τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου ἀπὸ τὴν ψυχὴ του, νὰ ἀγαπήσῃ τὸ Χριστὸ γνησίως, ἀφοῦ δὲ φθάσῃ στὴ

237. Ἐπιστ. 3, 620-623. Λοσκ. 10,16.

238. Ἐπιστ. 3, 729-732.

239. Ὑμνος 58, *Φιλοκαλία*, ὁ.π., σελ. 400-424.

240. Ὑμν. 58, 78-96. *Φιλοκαλία*, τόμ. 19 Στ', ὁ.π., σελ. 406. Βασ. Κριβοσέτιν, Ἀρχιεπ., ὁ.π., σελ. 420-421.

241. Ὑμν. 58, 123. *Φιλοκαλία*, τόμ. 19 Στ', ὁ.π., σελ. 408.

θεωρία τοῦ θεοῦ φωτός, τότε νὰ δεχθῆ τὴν ἱερωσύνην, ἀλλιῶς «*ἱερωσύνην καὶ ψυχῶν προστασίαν καταδέξασθαι ἢ ἄρξαι μὴ τολμήσῃ*»²⁴². Μὲ ἄλλα λόγια ὁ Ἅγιος Συμεὼν θέλει καὶ ἐπιθυμεῖ καὶ προτρέπει καὶ αὐτὴ ἢ προτροπὴ του εἶναι πάντα ἐπίκαιρη, αὐτόν, πού θὰ ἀναλάβῃ τὸ θεῖο καὶ ὑψηλὸ λειτούργημα τῆς ἱερωσύνης, ἀφοῦ περάσῃ ἀπὸ τὴν κάθαρσι καὶ τὸν φωτισμὸ νὰ ἔχη φθάσῃ στὴ θέωσι, δηλαδὴ νὰ εἶναι ἅγιος²⁴³. Παρ' ὅλη ὁμως τὴν ἀναξιότητα τοῦ κλήρου ὁ Ἅγιος Συμεὼν πιστεύει ὅτι ὁ Θεὸς θὰ ἀναδεικνύῃ πάντα μέσα στὴν Ἐκκλησία ἀνθρώπους ἀξιους, μὲ προφητικὸ χάρισμα καὶ ἀγιότητα, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀγωνίζονται ἐναντίον ὄλων τῶν κακῶν, ἀλλὰ θὰ καταδιώκονται γι' αὐτὴ τους τὴ δρᾶσι. Ὁ Θεὸς ὁμως δὲν θὰ τοὺς ἀφήνῃ μόνους, θὰ τοὺς ἐνισχύῃ καὶ θὰ τοὺς προστατεύῃ καὶ ἔτσι θὰ ἀναγγωρίζονται καὶ σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ, γιὰ νὰ ἀποτελοῦν παράδειγμα πρὸς μίμησι²⁴⁴.

Κάνοντας ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος αὐτὴ τὴ δριμεῖα κριτική, γιὰ τὸν ἀνάξιον κλῆρο τῆς ἐποχῆς του, ἢ ὁποῖα εἶναι διατυπωμένη μὲ σκληρὴ γλώσσα, ἴσως εἶχε ὑπ' ὄψιν του τὴ δική του περιπέτεια καὶ τὸ διωγμὸ πού ὑπέστη μετὰ τὴ σύγκρουσί του μὲ τὸ μητροπολίτη Νικομηδείας Στέφανον²⁴⁵. Ὁ καθένας ἀντιπροσώπευε καὶ ἀπὸ μίαν ξεχωριστὴν ὁμάδα. Ὁ μὲν Στέφανος ἦτο ἓνας παραδοσιακὸς κοσμικὸς ἱεράρχης, πολὺ μορφωμένος καὶ λόγιος, ἔφερε δὲ καὶ τὸν τίτλο τοῦ συγκέλλου, ὁ ὁποῖος προσφερόταν τότε ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα καὶ ὁ φορέας του εἶχε ἰσχὺ καὶ στὰ ἀνάκτορα καὶ στὸ Πατριαρχεῖο²⁴⁶. Γι' αὐτὸ κατώρθωσε, μετὰ βέβαια ἀπὸ πολὺ κόπο, νὰ ἐπηρεάσῃ καὶ νὰ διεγείρῃ ἐναντίον τοῦ Ἁγίου Συμεὼν ἀκόμη καὶ τὸν πατριάρχη μαζί μὲ τοὺς συνοδικούς, οἱ

242. Ὑμν. 58, 247-248. Φιλοκαλία, τόμ. 19 Στ', ὁ.π. σελ. 416.

243. Ὑμν. 58, 242. Φιλοκαλία, τόμ. 19 Στ', ὁ.π., σελ. 414. «... καὶ διὰ πολλῶν θλίψεων τε καὶ πόνων/ καταξιοθῆ Πνεῦμα λαβεῖν τὸ Θεῖον,/ ὁ καὶ δέδωκε τοῖς θεοῖς ἀποστόλοις,/ ἵνα δι' αὐτοῦ πᾶν ἐκδιώξῃ πάθος,/ πᾶσαν δ' ἀρετὴν εὐκόλως κατορθώσῃ/ καὶ δακρύων κτήσῃται πηγὰς ἀφθόνους,/ ὅθεν κάθαρσις καὶ ψυχῆς θεωρία,/ ὅθεν τοῦ θεοῦ θελήματος ἢ γνῶσις,/ ὅθεν φωτισμὸς ἐλλάμψεως τῆς θείας/ καὶ θεωρία φωτός τοῦ ἀπροσίτου,/ ἔξ οὗ ἢ ἀπάθεια καὶ ἀγιότης...».

244. Ὑμν. 58, 310-323. Φιλοκαλία, τόμ. 19 Στ', ὁ.π. σελ. 420. «Καὶ εἶπον φανῆ μακρὸς εἷς ἐν ἀνθρώποις,/ Θεῷ δὲ μέγας ὡς αὐτῷ ἐγνωσμένος, μὴ τοῖς πάθεισι ἡμῶν συγκαταβαίνων, εὐθύς ἀπελαύνεται ὡς εἷς κακούργων.../ ἄλλ' ἔστι Θεός, ὃς αὐτόν ἀνυψώσει/ καὶ προσλάβεται ὡς ἐν τῷ βίῳ,/ οὕτως ἐν τῷ μέλλοντι καὶ συνδοξάσει/ πᾶσιν ἀγίοις, οὓς ἐπόθησεν οὕτως...».

245. Φιλοκαλία, 19Α, ὁ.π., σελ. 343 κ.έ. καὶ σελ. 158 κ.έ.

246. Φιλοκαλία, 19Α, ὁ.π., σελ. 344.

όποιοι για δύο χρόνια δεν έδέχοντο τις συκοφαντίες του Στεφάνου, αλλά τελικά υπεχώρησαν και επικράτησεν ἡ ἄποψίς του. Αἰτία τῆς συγκρούσεως ἦτο τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἅγιος Συμεὼν ἀπέδιδε τιμὲς ἀγίου καὶ ἤθελε νὰ ἀγιοποιήσῃ τὸν πνευματικὸ πατέρα, Συμεὼν τὸν Εὐλαβῆ. Ὁ Στέφανος, ὁ ὁποῖος ἐφρόντιζε νὰ διατηρῆ τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ τὸ κῦρος του, δὲν ἦτο διατεθειμένος νὰ ἀνεχθῆ νεωτερισμοὺς σὰν αὐτὸν ποὺ ἤθελε νὰ εἰσαγάγῃ ὁ Συμεὼν. Γι' αὐτὸν ἡ ἐπίτευξις τῆς ἀγιότητος ἦτο ὑπόθεσις τοῦ παρελθόντος καὶ ὄχι τοῦ παρόντος. Κατὰ τὴν ἄποψί του μόνον ἡ Ἐκκλησία μὲ τὰ ἐπίσημα ὄργανά της ἠμπορεῖ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀγιότητα ἐνὸς προσώπου. Αὐτὸ βεβαίως εἶναι σωστό, ἀλλὰ ἡ Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει, ἐπιβεβαιώνει καὶ ἐπικυρώνει ἐπίσημα αὐτὸ, ποὺ ἔχει δεχθῆ καὶ ἔχει ἀποδώσει στὸ πρὸς ἀγιοποίησι πρόσωπο, τὸ πλήρωμα²⁴⁷.

Ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἔδιδε πολὺ μεγάλη σημασία στὸν πνευματικὸ ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος σύμφωνα μὲ αὐτὸν ἔχει νόημα, ὅταν γίνεται ἀπὸ αὐτὸν ποὺ πιστεύει ὅτι ἔχει μέσα του τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο τὸν καθοδηγεῖ. Ἐκεῖνο δὲ ποὺ τόνιζε μὲ ὅλους τοὺς τρόπους ἦτο ἡ ἀνάγκη νὰ φθάσωμε στὴν θεὰ τοῦ θείου φωτὸς καὶ στὴν θέωσιν²⁴⁸, ἐμπειρία ποὺ ὁ ἴδιος ἔζησε καὶ περιγράφει στὰ ἔργα του καὶ κυρίως στοὺς ὕμνους του²⁴⁹. Γιὰ νὰ φθάσῃ ὁμως, τονίζει ὁ Ἅγιος Συμεὼν, κανεὶς στὴν ὁδὸ τῆς τελειότητος πρέπει πρῶτα νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὶς ἀρετές, τὶς ὁποῖες προέβαλαν ὅλοι οἱ μεγάλοι πατέρες τῆς ἐρήμου, δηλαδὴ τὴν ἀποταγὴ τοῦ κόσμου, τὴ μετάνοια, τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν παθῶν, τὴ σωματικὴν ἄσκησιν²⁵⁰. Ἀλλὰ κυρίως σύμφωνα μὲ τὸν Ἅγιον Συμεὼν χρειάζεται ἡ κατάλληλη μέθοδος, ἡ δὲ ἐκμάθησις τῆς μεθόδου ἀπαιτεῖ διδάσκαλο, πνευματικὸ ὁδηγὸ, γέροντα²⁵¹ χαρισματοῦχο, ποὺ ἔχει δηλαδὴ τὸ χάρισμα τῆς διακρίσεως τῶν πνευμάτων. Μὲ ἄλλα λόγια εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει φθάσει στὴν θέωσιν, ὅπως θεωρεῖ τὸ δικό του πνευματικὸ πατέρα, τὸ Συμεὼν τὸν Εὐλαβῆ, γιὰ τὸν ὁποῖον εὐχαριστεῖ τὸ Θεό, ποὺ τὸν ἔστειλε²⁵².

247. *Φιλοκαλία*, τόμ. 19Α', ὁ.π., σελ. 344-345.

248. *Φιλοκαλία*, τόμ. 19Α', ὁ.π., σελ. 345.

249. *Φιλοκαλία*, τόμ. 19Ε', ὁ.π., σελ. 38, 50· 298 κ.ά. τόμ. 19Στ', ὁ.π., σελ. 80· 376 κ.ά.

250. *Φιλοκαλία*, τόμ. 19Α', ὁ.π., σελ. 348.

251. *Φιλοκαλία*, τόμ. 19Α', ὁ.π., σελ. 349.

252. Ἁγίου Συμεὼν Νέου Θεολόγου, *Εὐχαριστία πρὸς Θεὸν Α'*, *Φιλοκαλία*, τόμ.

Τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης καὶ τῆς ἡγουμενίας εἶναι, σύμφωνα μὲ τὸν Ἅγιον Συμεών, φορικτὸ καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς ἀγγέλους²⁵³. Ὁ ἴδιος δὲ τρέμει, μήπως τὸ ἄπειρον ἔλεος καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, πού ἐνῶ ἦτο ἄσημος καὶ ταπεινὸς ἀξιώθηκε νὰ γίνῃ «*ἡγούμενος τῶν ἀδελφῶν, τῶν θείων μυστηρίων ἱερουργὸς καὶ λειτουργὸς τῆς ἀχράντου Τριάδος*»²⁵⁴, μήπως μετατραπῆ σὲ θυμὸ, ἂν τυχὸν φανῆ ἀνάξιος αὐτῆς τῆς ἐπουρανίου κλήσεως. Γι' αὐτὸ τονίζει ὅτι ἐκεῖνοι, πού θὰ θελήσουν νὰ ὑπηρετήσουν στὸ ἱερὸ θυσιαστήριον, ὡς λειτουργοὶ τῆς ἀγαθῆς καὶ ἀχράντου Τριάδος, πρέπει νὰ προσέρχονται μὲ καθαρὰ καρδιά καὶ συνείδησι²⁵⁵. Δὲν ἐννοεῖ μόνο τὴν ἀναμαρτησία τοῦ σώματος, ἀλλὰ αὐτὰ ὅλα πού διδάξε ὁ Θεὸς στοὺς Ἀποστόλους καὶ μέσῳ αὐτῶν τὰ διδάξαν οἱ ἅγιοι Πατέρες, Μέγας Βασίλειος, Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ὅτι, ὅποιος δὲν ἔχει φθάσει στὸ ὕψος τῆς ἀγιότητος, δηλαδὴ δὲν ἔχει φωτισθῆ ἀπὸ τῆ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νὰ μὴ πλανηθῆ καὶ τολμήσῃ νὰ πλησιάσῃ καὶ νὰ ἀγγίξῃ τὴν «*ἀπρόσιτη φύσις*»²⁵⁶. Γιὰ νὰ τελέσῃ κάποιος, λέγει ὁ Ἅγιος Συμεών, τὴ μυστικὴ καὶ ἀναίμακτη θυσία στὸ Θεό, πρέπει νὰ εἶναι καθαρὸς ἀπὸ κάθε ἁμαρτία καὶ ἐμπαθῆ λογισμό, δηλαδὴ πρέπει νὰ ἔχη ἀποτάξῃ ὅλα τὰ τοῦ κόσμου²⁵⁷. Ἀλλὰ καί, ἂν ἀκόμη εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίας ἐκ κοιλίας μητρὸς του, πάλι δὲν πρέπει νὰ πλησιάσῃ καὶ νὰ ἱερουργήσῃ τὰ θεῖα, ἂν δὲν τὸν καλέσῃ καὶ δὲν τὸν ἐκλέξῃ ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ἀφοῦ πλημμυρίσῃ τὴν ψυχὴ του μὲ θείαν ἔλλαμψι²⁵⁸.

Συγκρίνοντας τὸ Στέφανο, Μητροπολίτη Νικομηδείας καὶ τὸν Ἅγιον Συμεών τὸ Νέο Θεολόγο, βλέπομε αἰσθητὴ τὴ διαφορὰ τῶν δύο, διαφορὰ, ἡ ὁποία θὰ λέγαμε ὅτι διαχρονικὰ ἐπαναλαμβάνεται. Ὁ μὲν πρῶτος

19Α', ὁ.π., σελ. 548: «*Εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἕνα τῶν ἁγίων σου ἐπιποθήσαντά με ἰδεῖν καὶ δι' αὐτοῦ πιστεύσαντα εὐρεῖν ἔλεος παρὰ σοί, αὐτὸς οὐ μόνον τοῦτο πεποίηκας, ἀγαθὲ, καὶ δοῦλον σου γνήσιον, τὸν μακάριον λέγω καὶ ἅγιον Συμεών, καθυπέδειξας καὶ παρ' ἐκείνου μὲ ἀγαπηθῆναι ὑπόδοκας, ἀλλὰ καὶ μωρία ἃ οὐκ ἠλπίζον, ἐδωρήσω μοι ἀγαθὰ*».

253. *Φιλοκαλία*, τόμ. 19Ε', ὁ.π., σελ. 138.

254. Ὑμν. 14, 22' 53-54, *Φιλοκαλία*, τόμ. 19Ε', ὁ.π., σελ. 140.

255. Ὑμν. 19, 74-75, *Φιλοκαλία*, τόμ. 19Ε', ὁ.π., σελ. 242.

256. Ὑμν. 19, 87, *Φιλοκαλία*, τόμ. 19Ε', ὁ.π., σελ. 244.

257. Ὑμν. 19, 88-103, *Φιλοκαλία*, τόμ. 19Ε', ὁ.π., σελ. 244.

258. Ὑμν. 19, 158-165, *Φιλοκαλία*, τόμ. 19Ε', ὁ.π., σελ. 248.

εἶναι, μορφωμένος μὲ κῦρος, μὲ ὀφίκια, μὲ ἐξουσία πολιτική καὶ ἐκκλησιαστική, ἀλλὰ ὄχι ἀπαλλαγμένος ἀπὸ ἐμπαθεῖς λογισμούς, τοὺς ὁποίους ὑπερέτησε μὲ τὸ νὰ ἐξοντώσῃ θὰ λέγαμε τὸν Ἅγιο Συμεών. Ὁ Νικήτας Σπηθαῖος παραδέχεται τὴ μεγάλη μὀρφωσι τοῦ Στεφάνου, ἀλλὰ μειώνει πολὺ τὸ ἦθος του καὶ ἀποδίδει τὶς ἐνέργειές του ἐναντίον τοῦ Συμεών στὴν ζηλοφθονίαν²⁵⁹. Αὐτὴ προῆλθε ὄχι τόσον ἀπὸ τὴν ἀπόδοσι τιμῶν ἁγίου στὸ γέροντά του Συμεών τὸν Εὐλαβῆ, ὅπως καὶ σὲ ἄλλο σημεῖον ἀναφέραμε, ὅσον ἀπὸ τὴν ἔμμετρη πραγματεία, πού τοῦ ἔστειλε ὁ Ἅγιος Συμεών, ἡ ὁποία ἦτο ἀπάντησις στὸ ἐρώτημά του «*πῶς χωρίζεις τὸν Υἱὸν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς ἐπινοία ἢ πράγματι;*»²⁶⁰. Σ' αὐτὴ ὁ Ἅγιος Συμεών τονίζει ὅτι δὲν χωρίζεται ὁ Υἱὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα οὔτε λογικὰ οὔτε πραγματικά, «*ἐπινοία ἢ πράγματι*».

*«Εἴτε γὰρ ἐπινοία χωρίσουσι τὸν Λόγον,
εἴτε πράγματι σφάλλουσι κακοφρόνωνς
πίπτοντες εἰς αἴρεσιν ἀμφοτέρωθεν»²⁶¹.*

Ὁ Στέφανος, ὁ ὁποῖος δὲν περιέμενε τέτοιαν ἀπάντησιν ἀπὸ τὸν Ἅγιο Συμεών καὶ μάλιστα γραπτὴ, διότι τὸν θεωροῦσε κατώτερον, ἤθελε νὰ μειώσῃ τὸ κῦρος του καὶ ἀφοῦ δὲν τοῦ εὔρισκε τίποτε ἄλλο, σοφίστηκε μὲ τὸ ὅτι ἀπέδιδε τιμὲς ἁγίου στὸ δάσκαλό του, ἐνῶ ἐκεῖνος, ὅταν ζοῦσε ἔλεγε ὅτι ἦτο ἁμαρτωλός²⁶². Βέβαια αὐτὸ τὸ ἔλεγε ἀπὸ ταπεινώσιν. Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ συμπεραίνουμε πόσον ἀπεῖχαν οἱ δύο καὶ πόσο μακριὰ ἦτο ἡ σκέψις τοῦ Στεφάνου ἀπὸ τοῦ Συμεών. Ὁ ἕνας δὲν εἶχε πάθει οὔτε τὴν κάθαρσι καὶ ὁ ἄλλος εἶχε φθάσει στὴν θέωσιν. Αὐτὸ κάνει τὸν Ἅγιο Συμεών νὰ γράφῃ ὅτι ὁ λειτουργὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος πρέπει νὰ γίνῃ νεκρὸς κατὰ κόσμον, δηλαδὴ νὰ ἀποτάξῃ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς.

Βέβαια εἶναι παράδοξον ὅτι σὲ ἓνα χειρόγραφο τοῦ 11ου αἰῶνα ὁ Στέφανος φέρεται ὡς ὁσῖος «*τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Στεφάνου συγκέλλου καὶ μητροπολίτου Νικομηδείας*»²⁶³. Αὐτὸ ἔρχεται σὲ ἀντίθεσι μὲ αὐτὸ πού λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ Σπηθαῖος ὅτι, ὅταν ἐκεῖνοι πού ἐγνώριζαν τὸν Ἅγιο Συμεών, ἐμεγάλωσαν τὴ φήμη του σὲ ὅλη τὴν πόλιν ὅτι «*οὐκ ἔστι παρόμοιος τῷ Συμεώνῃ ἐν γνώσει καὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ κατὰ ταύτην*

259. Φιλοκαλία, τόμ. 19Α', ὀ.π., σελ. 344.

260. Ὑμν. 21, ὀ.π., στ. 307-309.

261. Ὑμν. 21, ὀ.π., στ. 307-309.

262. Φιλοκαλία, τόμ. 19Α', ὀ.π., σελ. 345.

263. Κῶδ. Paris Gr. 1162, Φιλοκαλία, τόμ. 19Α', ὀ.π., σελ. 344.

ἐβόων τὴν γενεάν, βασκανίας κέντροις ἐβάλλετο ἀκούων ταῦτα ὁ σύγκελλος»²⁶⁴. Γι' αὐτὸ ἴσως ὁ Ἅγιος Συμεὼν κρίνει μὲ τόση δριμύτητα τοὺς ἐπισκόπους, ὅπως ἀναφέραμε καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο, λέγων συγκεκριμένα ὅτι στολίζουσαν καλὰ τὸ σῶμα τοὺς ἀπ' ἔξω μὰ ἔχουσαν ψυχὴν ἀπὸ βόρβορο καὶ λάσπη, χειρότερη ἀπὸ κάθε δηλητήριο²⁶⁵.

Ὁ Ἅγιος Συμεὼν τοποθετεῖ τὰ λόγια τῆς κριτικῆς του, γιὰ τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς ἱερεῖς, στὸ στόμα τοῦ Ἰδιοῦ τοῦ Θεοῦ, γράφοντας ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀλήθεια, διότι, «ὡς Θεὸς αὐτὸς δι' ἐμοῦ ταῦτα εἶπεν»²⁶⁶, ὅπως φαίνεται σ' ἓνα ἄλλο σημεῖο τοῦ 58ου ὕμνου του, ποὺ λέγει χαρακτηριστικά: «αὐτοὶ κυβερνᾶνε ἀπὸ θρόνους ὑψηλοὺς τοὺς ἄλλους, μπαίνουν στὸ Ἅγιο Βῆμα καὶ εἶναι ἱερωμένοι, ἂν καὶ ἔχουν ἀπὸ πρῶτα ἔνοχη συνείδησιν, ἢ ὅποια ἔπειτα ἔχει τὸν κολασμὸ τῆς, καὶ ὅμως περπατοῦνε στὴ θεία αὐλὴ μου καὶ ἀναίσχυντα μέσ' στ' ἄδυτά μου μπαίνουν, καὶ ἔχουν τὸ θάρρος νὰ σταθοῦν μπροστά μου, χωρὶς νὰ βλέπουν καθόλου τὴ θεία δόξα μου, τὴν ὁποίαν, ἂν ἔβλεπαν, δὲν θὰ ἔκαναν αὐτό, δηλαδή δὲν θὰ ἔμπαιναν οὔτε στὰ πρόπυλα τοῦ θείου μου ναοῦ καὶ οὔτε θὰ τολμοῦσαν μὲ τόσην αὐθάδεια νὰ εἰσέλθουν»²⁶⁷. Καὶ ἐδῶ γίνεται φανερὸν αὐτὸ ποὺ καὶ σὲ ἄλλα σημεῖα ἐτονίσθη ὅτι γιὰ τὸν Ἅγιο Συμεὼν μόνον οἱ θεόπται, δηλαδή ὅσοι ἔχουν φθάσει στὴν θέωσιν ἢμποροῦν νὰ δεχθοῦν τὴ θεία ἱερωσύνη καὶ ὄχι οἱ «μηδαμῶς τὴν θείαν δόξαν ὀρῶντες»²⁶⁸. Ὁ Ἅγιος Συμεὼν προὐκάλεσεν ἐπανάστασιν κατὰ τῆς καταστάσεως ποὺ περιέγραψε, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας ἢ θε-

264. Βίος, 30-34, Φιλοκαλία, τόμ. 19Α', ὁ.π., σελ. 160. «Τὸν γὰρ φθόνον ἔχων τρεφόμενόν τε καὶ ὑποτυφόμενον ἐν ἑαυτῷ οὐ φορητὴν ἠγγέτο ζημίαν εἰς Συμεὼν ἐν τῷ τότε καιρῷ πλείονα ἔξει Στεφάνου τὴν φήμην τῆς γνώσεως παρὰ τὴν Κωνσταντίνου καὶ τὰ πρεσβεῖα τῆς τοῦ λόγου σοφίας, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ λογογραφεῖν αὐτὸν ἤκουε περὶ θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ θεολογίας ἄπτεσθαι, αὐτὸς ἐν λόγοις μόνους καὶ φωνῇ διακένω περιβομβῶν τὸν ἀέρα καὶ μόνην τέρπην τὴν ἀκοήν», στ. 35-42, σελ. 160-162.

265. Ὑμνος 58, 118-122.

266. Ὑμν. 58, 146-150. Φιλοκαλία, τόμ. 19 Στ', ὁ.π., σελ. 408.

267. Ὑμν. 58, 134-145. Φιλοκαλία, τόμ. 19 Στ', ὁ.π., σελ. 408. «... οἱ προσύχοντες μάλιστα τῶν ἄλλων θρόνοις, οἱ τοῦ βήματος, οἱ τῆς ἱερωσύνης, οἱ τὸ συνειδὸς καὶ πρὸ τοῦ βεβλαμμένον καὶ μετὰ τοῦτο πάντως κατεγνωσμένον ἔχοντες καὶ βαίνοντες αὐλῇ μου θείᾳ, καὶ ἀναίσχύντως ἴστανται τοῖς ἀδύτοις παρρησιαζόμενοι ἐνώπιόν μου, μηδαμῶς τὴν θείαν μου δόξαν ὀρῶντες, ἦν εἰ ἔβλεπον, οὐκ ἂν τοῦτο ἐποίουν, οὐδὲ πρόπυλα τοῦ ναοῦ μου τοῦ θείου οὔτως ἀθθαδῶς εἰσβῆναι κατετόλμων».

268. Ὑμν. 58, 141. Φιλοκαλία, τόμ. 19 Στ', ὁ.π., σελ. 408.

ραπευτική αποστολή της Ἐκκλησίας καὶ νὰ καταλάβῃ πάλι τὴν Ἱεραρχίαν ὁ πατερικὸς ἡσυχασμὸς, ὅπως προβλέπει ὁ ἅγιος Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης²⁶⁹.

7) Ἐπίλογος

Ἐξετάζοντας τὸ θέμα αὐτό, δηλαδή τὴν Ἐκκλησιολογία τοῦ Ἁγίου Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, μέσα στὰ πλαίσια τῆς Ὁρθοδόξου ἀγιογραφικῆς καὶ πατερικῆς παραδόσεως καὶ διδασκαλίας, εἶδαμε ὅτι ὁ Ἅγιος Συμεὼν δίδει μεγάλη σημασία στὴν ἀποστολικὴ διαδοχή, μὲ τὴν ὁποία συνεχίζεται ὅ,τι δίδαξε ὁ Θεὸς στοὺς Ἀποστόλους, ὅταν τοὺς ἔδωσε τὴν ἐντολὴ νὰ γίνουν κήρυκες τοῦ εὐαγγελίου σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη, λέγοντας σ' αὐτούς: *«πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν»*²⁷⁰. Μένοντας καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος Συμεὼν πιστὸς σ' αὐτὴ τὴν παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας τόνιζε ὅτι καὶ οἱ ἱερεῖς, ἂν καὶ εἶναι εὐτελεῖς καὶ ἀνάξιοι καὶ πολλὰ φορὲς βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ κάθε ἀγιωσύνη καὶ ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἀνθρώπους, ἐν τούτοις δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀρνηθοῦν τὴ δωρεά, ποὺ τοὺς ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλά, ὡς *«ὑπόχρεοι τῆς αὐτοῦ χάριτος»* διακονοῦν στὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ, στοὺς πιστοὺς, τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνακαλύπτουν σ' αὐτούς τὸ τάλαντο, ποὺ δόθηκε στοὺς ἱερεῖς διὰ τῆς προφητείας μὲ τὴ χειροτονία, *«διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἀρχιερέως»*²⁷¹, ὁ ὁποῖος τοὺς ὠδήγησε στὴν ἱερωσύνη²⁷², ὅπως λέγει ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων²⁷³.

Γιὰ τὸν Ἅγιο Συμεὼν τὸ κέντρο τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς εἶναι ἡ μυστηριακὴ ζωὴ, τὰ Ἅγια Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας καὶ κυρίως τὸ Μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ὅπου ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς μεταδίδει τὸ Ἅγιο Σῶμα Του, τὴν ἄχραντη Σάρκα Του καὶ τὸ Τίμιο Αἷμα Του. Διότι στὰ Τίμια Δῶρα, Ἄρτο καὶ Οἶνο, τὰ ὁποῖα μεταβάλλονται μὲ τὴν *«ἐπέλευ-*

269. Ἰω. Σ. Ῥωμανίδου - Δέσπ. Δ. Κοντοστεργίου, *Ῥωμαῖοι Πατέρες*, ὁ.π., σελ. 29.

270. Ματθ. 18, 19-20.

271. Α' Τιμ. 4,14. Πράξ. 8,18.

272. Ἁγίου Συμεὼν, Κατηχ. 34,7, *Φιλοκαλία*, τόμ. 19Α', ὁ.π., σελ. 350.

273. Α' Πέτρ. 4, 10-11.

σι», τοῦ Ἁγίου Πνεύματος σὲ Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ²⁷⁴ «*ὑπάρχεις Σὺ*», λέγει, ὁ Ἅγιος Συμεών, «*ὁ Θεὸς μου καὶ Λόγος*»²⁷⁵. Εἶναι ἀκριβῶς αὐτὸ πού διδάσκουν καὶ τονίζουν ὅλοι οἱ Ἅγιοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ὅτι ἡ Θεία Λειτουργία τὰ τῆς Εὐχαριστίας δῶρα προσφερόμενα καὶ τελούμενα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ μετεχόμενα ὑπὸ τῶν πιστῶν κατὰ τὴ Θεία Λειτουργία, δὲν εἶναι μόνον ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος, πού μεταβάλλονται στὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ εἶναι ταυτόχρονα καὶ ἡ Θεότητα τοῦ Χριστοῦ²⁷⁶. Αὐτὸ ἀκριβῶς τονίζει καὶ ὁ Ἅγιος Συμεών καὶ λέγει ὅτι, ἂν ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος καὶ ἡ Ἁγία Του Σάρκα, δὲν εἶναι μόνο Σάρκα, ἀλλὰ Σάρκα καὶ Θεὸς ἀχωρίστως, ἀλλὰ καὶ ἀσυγχύτως «*ὄρατός μὲν τῇ σαρκὶ εἶτ' οὖν τῷ ἄρτῳ τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς ὑπάρχων, ἀόρατος δὲ τῇ Θεότητι τοῖς αἰσθητοῖς, τοῖς δέ γε τῆς ψυχῆς ὄμμασι καθορώμενος*»²⁷⁷.

Αὐτὴ ὁμως ἡ συμμετοχὴ καὶ ἡ μέθεξις στὰ Ἅγια Μυστήρια συντελεῖται μέσα στὴν Ἐκκλησία, στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖο συναρμολογεῖται ἀπὸ τοὺς ἅγιους αὐτοῦ διὰ μέσου τῶν αἰῶνων καὶ εὐρίσκεται ἄρτιο καὶ ὁλόκληρον «*εἰς ἔνωσιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ τῶν πρωτοτόκων τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς*»²⁷⁸.

Ἔτσι βλέπει τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Ἅγιος Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος, ὡς νύμφη καὶ Σῶμα Χριστοῦ, τὸν ἄνω κόσμον καὶ ναὸ τοῦ Θεοῦ. Μέλη δὲ αὐτῆς εἶναι ὅλοι οἱ ἅγιοι, ὅσοι ἔχουν γίνεϊ κι αὐτοὶ πού θὰ γίνουν καὶ θὰ προσέλθουν σ' αὐτή, διότι ὑπάρχουν ἀκόμη πολλοὶ στὸν κόσμον ἄσωτοι καὶ ἀμετανόητοι, οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ μετανοήσουν θὰ ἀποτελέσουν τὸ πλῆρωμα τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ²⁷⁹. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ σκοπὸς τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδὴ ὁ ἁγιασμὸς τῶν πιστῶν, νὰ γίνουν ὅλοι ἅγιοι, ἥτοι νὰ φθάσουν στὴν θέωσιν, ὅπως ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος, ἡ ὁποία ἔγινε ναὸς καὶ κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ. Βέβαια ὁ καθένας θὰ τελειοποιεῖται ἀνάλογα

274. Ματθ. 16, 26-28.

275. Ὑμν. 14, 55-59, *Φιλοκαλία*, τόμ. 19Ε', ὁ.π., σελ. 142. τόμ. 19Α. ὁ.π., σελ. 351. Ἡθικὸς Λόγ. 10.

276. Ἄθαν. Γιέβτιτς. Μητροπ., *Λειτουργία καὶ πνευματικότης*, ὁ.π., σελ. 216.

277. Ἁγίου Συμεών Νέου Θεολόγου Ἡθικ. Λόγ. 10,30. *Φιλοκαλία*, τόμ. 19Γ, ὁ.π., σελ. 162. Ἄθαν. Γιέβτιτς, ὁ.π. ἡ ὑπ. 223.

278. Ἐβρ. 12,23. Ἡθικ. Λόγ., 1,6,2. *Φιλοκαλία*, τόμ. 19Β, ὁ.π., σελ. 150. τόμ. 19Α, ὁ.π., σελ. 351.

279. Ἡθικὸς Λόγος 1,8,1. *Φιλοκαλία*, τόμ. 19Β', ὁ.π., σελ. 162.

μέ το χάρισμα, πού τοῦ ἐδόθη ἀπό τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ὅπως, λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος²⁸⁰.

Τότε, λέγει ὁ Ἅγιος Συμεών, ὅταν ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἅγιοι συναχθοῦν καὶ γίνουν ἓνα Σῶμα Χριστοῦ, τότε καί «ὁ ἄνω κόσμος αὐτῆ ἢ ἐπουράνιος Ἱερουσαλήμ, ἣτις καὶ Ἐκκλησία τῶν πρωτοτόκων ἐστὶ²⁸¹, πληρωθήσεται, ἡγουν ὁλόκληρον τὸ σῶμα τῆς βασιλείσης τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ὃ ἐστὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, γενήσεται»²⁸².

---

280. Κορινθ. 12,28.

281. Ἐβρ. 12,23.

282. Ἠθικὸς Λόγος, 1,8,2. Φιλοκαλία, τόμ. 19B, ὁ.π., σελ. 166.

**ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ,
ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ**

1. Μ. Βασιλείου, *Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*, Migne, P.G. 32, σσ. 140D-141A.
2. Beck, H. - G., Symeon der Theologe, im *Byzantinische Zeitschrift* 46 (1953), σσ. 57-62.
3. Τοῦ αὐτοῦ, Kirche und Theologische Literatur im *Byzantinischen Reich*, München, 1959, σσ. 360-362 und 585-586.
4. G.C. Berthold, The Church as Mysterion; Diversity and Unity according to Maximus Confessor, *Patristic Byz. Rev.* 6 (1987) 20-20.
5. Biederman, H.M., *Das Menschenbild bei Symeon dem Jüngeren Theologen*, Würzburg, 1949.
6. Chrysostomus, Joannes, St. Patriarch of Constantinople, *The Homilies on the first Epistle of St. Paul to the Corinthians*, Oxford, 1839.
7. Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλία ΛΒ', εἰς τὴν Α' πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, Migne, P.G. 61, σσ. 263α' -276η'.
8. Ἁγίου Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἐπιστολὴ περὶ Ἐξομολογήσεως καὶ περὶ ἔξουσίας τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν, Migne, P.G. 95, σσ. 30AB, ἢ ὅποια ἀνήκει στὸν Ἅγιο Συμεών, K. Holl, *Enthusiasmus und Bussgewalt...* ἀρ. 120, Leipzig, 1898.
9. Τοῦ αὐτοῦ, *Εἰς ἐπιστολὴν Α' πρὸς Κορινθίους*, Migne, P.G. 95, σσ. 673C-676A. (Ὅλη ἡ ἐπιστολὴ εἶναι εἰς τὰς σσ 569C-705C).
10. Τοῦ αὐτοῦ, *Πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς Ἁγίας εἰκόνας*, 2, P.G. 94, 1296CD-1304ABC.
11. Darrouzès, J., Symeon le Nouveau Théologien, Chapitres theologiques, gnostiques et pratiques, *Sources Chrétiennes*, No 51, Paris, 1957.
12. G.D. Dragas, The Church in St. Maximus' Mystagogy, *Θεολογία* 56 (1985), σσ. 385-405.
13. *Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπιτικῶν*, Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος, τ. 19Α' -19Στ', Πατερικαὶ ἐκδόσεις «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ», Θεσσαλονίκη, 1983.
14. Florovsky G., *Bible, Church, Tradition, an Eastern Orthodox View*, The collected Works, vol. I, U.S.A., 1987. Μετάφρασι εἰς τὰ ἑλληνικὰ ὑπὸ Δ.Γ. ΤΣΑΜΗ, Ἁγία Γραφή, Ἐκκλησία, Ἱερά Παράδοσις, Θεσσαλονίκη, 1991.
15. Τοῦ αὐτοῦ, *Christianity and Culture*, The Collected Works, vol. II, U.S.A., 1974. Μετάφρασι εἰς τὰ ἑλληνικὰ ὑπὸ Ν. ΠΟΥΡΝΑΡΑ, *Χριστιανισμὸς καὶ Πολιτισμὸς*, Θεσσαλονίκη, 1982.
16. Τοῦ αὐτοῦ, *Aspects of Church History*, The Collected Works, vol. IV, U.S.A., 1987. Μετάφρασι εἰς τὰ ἑλληνικὰ ὑπὸ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Κ. ΠΑΛΛΗ, *Θέματα Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας*, Θεσσαλονίκη, 1979. (Ὅλα τὰ

- ἔργα τοῦ π. Γ. ΦΛΟΡΟΒΣΚΥ εἰς τὰ ἑλληνικά εἶναι ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ).
17. Fraigneau Julien, *Les Sens Spirituel et la vision de Dieu selon Symeon le Nouveau Theologien*, Beauchesne, Paris, 1985.
  18. Friend, W.H.C., *The Early Church*, Philadelphia, 1982, Fortress Press, (A' ed. 1965).
  19. Τοῦ αὐτοῦ, *The Rise of Christianity*, Philadelphia, 1984, Fortress Press.
  20. Guilford, J., Symeon le Jeune on le Nouveau Theologien, in: *Dictionnaire de Theologie Catholique* 14,2 (1941). Sp. 2941--2959.
  21. Habra, George, Symeon the New Theologian: «Chapitres theologiques, gnostiques et pratiques», in: *The Eastern Churches Quarterly* 3/4 (1959), ss. 113-128.
  22. Hauscherr, I, and G. Horn, Un grand mystique byzantin. La Vie de S. Syméon le Nouveau Théologien (949-1022) par Nicéas Stéthatos. *Orientalia Christiana*, Roma, 12 (1928), Nr. 45.
  23. Holl, Karl, *Enthusiasmus und Bussgewalt beim griechischen Mönchtum. Eine Studie zu Symeon dem Neuen Theologen*, Leipzig, 1898, ss. 1-137.
  24. Τοῦ αὐτοῦ, Symeon, in: *Realenzyklopädie für Protestantische Theologie und Kirche*, XIX (215-219).
  25. Ἁγίου Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, Ἐπιστολή Πρὸς Σμυρναίους 8-9, P.G. 5, 713BC. (Μηδεὶς χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου τι πρᾶσσέτω τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Nihil sine episcopo peragatur).
  26. Jaoudi Maria, *Co - Consciousness in Symeon the New Theologian*, New York, 1992.
  27. Jevtić, Athanasios, Μητροπ., Λειτουργία καὶ Πνευματικότητα, *Κληρονομία*, ΠΠΜ, τόμ. 10, τεῦχ. Β', Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος, 1978.
  28. Τοῦ αὐτοῦ, Ἐκκλησία, Ὁρθοδοξία καὶ Εὐχαριστία παρὰ τῷ Ἁγίῳ Εἰρηναίῳ, *Κληρονομία*, τόμ. 3, τεῦχ. Β', Θεσσαλονίκη, Ἰούλιος, 1971.
  29. L. Rosenthal Kamarinea, «Symeon der Neue Theologe und Symeon Studites», *Oekum. Einheit* 3 (1952).
  30. Νικολάου Καβάσιλα, Ἐρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας, P.G. 150, Κεφ. ΛΒ' 452CD.
  31. Τοῦ αὐτοῦ, *Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς*, P.G. 150, 504 κ.έ.
  32. Kambylis Athanasios, *Symeon Neos Theologos, Hymnen*, Walter de Gruyter & Co. Berlin-New York, 1976.
  33. Καρμίρη Ἰωάννου, Ἡ Ἐκκλησιολογία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, Ἀθήναι, 1958.
  34. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Ἐκκλησιολογία τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἀθήναι, 1960.
  35. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Ἐκκλησιολογία τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, Ἀθήναι, 1961.

36. Τοῦ αὐτοῦ, *Τὰ Δογματικά καὶ Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. 1, Ἀθῆναι, 1960, Graz, 1968.
37. Τοῦ αὐτοῦ, *Ἡ περὶ Ἐκκλησίας Ὁρθόδοξος Δογματικὴ διδασκαλία*, Ἀθῆναι, 1964.
38. Kirchoff, Kilian: *Licht vom Licht, HYMNEN, Symeon der Theologe*, München, 1951.
39. Koder J., Paramelle καὶ Neyrand. I., *Ῥυμοὶ 1-15*, SChr. 156, Paris, 1969. II *Ῥυμοὶ 16-40*, SChr. 174, Paris 1971. III *Ῥυμοὶ 41-58*, SChr. 196, Paris, 1973. (Ἀπὸ τὴν ἔκδοσι Μέσα στὸ Φῶς τοῦ Χριστοῦ, Ἀρχ. Β: Krivochein, Τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας).
- 39α. Κοντοστεργίου Δέσποινα Δ., *Ἡ Στ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ ἡ Θεολογία τῆς*, ἐκδ. Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ, Θεσσαλονίκη, 1997. Τῆς ἰδίας, *Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι*, ἐκδ. Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ, Θεσσαλονίκη 1997².
40. Krivochein, Basil, Archbishop, *The brother-Loving poor man* (πρωχὸς φιλάδελφος), Oxford, 1953.
41. Τοῦ αὐτοῦ, *The Writings of St. Symeon the New Theologian*, in: *Orientalia Christiana Periodica*, Roma, 20 (1954).
42. Τοῦ αὐτοῦ, «Ζηλωτῆς Μανικώτατος». Ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος, ὡς ἡγούμενος καὶ πνευματικὸς ἀναμορφωτῆς, Γρηγόριος Παλαμᾶς, 39 (1955-56). Engl. in *Ostrichliche Studien* 4 (1955).
43. Τοῦ αὐτοῦ, «Ὁ ἀνυπερήφανος Θεός». St. Symeon The New Theologian and the early Christian popular piety, in *Studia Patristica* Part II, Berlin, 1957.
44. Τοῦ αὐτοῦ, *The original form and the later redaction of the sermons of St. Symeon the New Theologian*, in *Πεπραγμένα τοῦ Θ' Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου*, Athens, 1958.
45. Τοῦ αὐτοῦ, *Le thème de l' ivresse spirituelle dans la mystique de St. Symeon le Nouveau Théologien* (Communication lue au Congress de Patristique d' Oxford 1959), Paris, 1960.
46. Τοῦ αὐτοῦ, Symèon le Nouveau Théologien «Catéchèses»: 1-3, (traduction par Joseph Paramelle, s.j.), *Sources Chrétiennes*, Paris, Cat.: 1-5, No 96, 1963. Cat.: 6-22. No, 104, 1964 καὶ Ca.: 23-34, No 113, 1965.
47. Τοῦ αὐτοῦ, *In the Light of Christ, Saint Symeon the New Theologian (949-1022), Life - Spirituality - Doctrine*, transl. from the French by Anthony P. Gythiel, St. Vladimir's Seminary Press, N.Y., 1986. (FRENCH: DANS LA LUMIERE DU CHRIST. ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ: ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΦΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ), ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ», Θεσσαλονίκη, 1983.
48. Τοῦ αὐτοῦ, *Prepodobni Symeon Novi Bogoslov, (949-1022)*, Beograd, 1988.
49. Migne, *Patrologia Graeca*, τόμ. 120, 287A - 710B.

50. Maloney George A., *The mystic of Fire and Light, St. Symeon the New Theologian*, Dimension Books, Denville, New Jersey, 1975.
51. Τοῦ Ἁγίου Μαξίμου, *Μυσταγωγία, περὶ τῶν τινῶν σύμβολα τὰ κατὰ τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν ἐπὶ τῆς συνάξεως καθέστηκε*, Migne, P.G. 91, κεφ. Α-Ε, 664D - 684A.
52. Τοῦ αὐτοῦ, *Ἐξήγησις τῆς κινήσεως γενομένης μεταξὺ τοῦ κυροῦ ἀββᾶ Μαξίμου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ τῶν ἀρχόντων ἐπὶ σεκρέτου - Relatio Motionis*, Migne P.G., 90, 117AB κ.έ.
53. Ματσούκα Ν., *Γένεσις καὶ οὐσία τοῦ Ὁρθοδόξου Δόγματος*, ΠΙΠΜ, Ἐνάλεκτα Βλατάδων, Θεσσαλονίκη, 1969.
54. Γρηγορίου Νύσσης, *Ἐξήγησις ἀκριβῆς εἰς τὰ ἄσματα τῶν ἀσμάτων*, Migne P.G., 44, 1048A - 1052B.
55. *Πρακτικὰ ἸΔ' Θεολογικοῦ Συνεδρίου μὲ θέμα «Ἡ ΜΗΤΗΡ ΗΜΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ»*, 10-13 Νοεμβρίου 1993, Θεσσαλονίκη, 1994.
56. Ράμφου Στ., *Ἡ Πολιτεία τοῦ Νέου Θεολόγου*, Ἀθήναι, 1981.
57. Ρωμανίδου Ἰωάννου, *Πρωτοπρ. Δογματικὴ καὶ Συμβολικὴ Θεολογία τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. Α', ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ, Θεσσαλονίκη, 1999⁴.
58. Τοῦ αὐτοῦ, *Κείμενα Δογματικῆς*, τόμ. Β', ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ, Θεσσαλονίκη, 2000⁴.
- 58α. Ρωμανίδου Ἰω. - Κοντοστεργίου Δέσποινα Δ., *Ρωμαῖοι ἢ Ῥωμηοὶ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας*, ἐκδ. Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ, Θεσσαλονίκη, 1991.
59. Τοῦ αὐτοῦ, *The Ecclesiology of St. Ignatius of Antioch*, International Printing Company, Atlanta, 1956.
60. Τοῦ αὐτοῦ, *Church Synods and Civilization*, Reprinted from «Theologia», Athens, 1992.
61. J. Van Rossum, *The Ecclesiological Problem in St. Symeon the New Theologian*, New York, 1976.
62. Σκουτέρη Β. Κωνσταντίνου, *Ἡ Ἐκκλησιολογία τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης*, Ἀθήναι, 1969.
63. Νικήτα Σπηθάτου, *Βίος καὶ Πολιτεία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου*, ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ 19Α, Πατερικαὶ Ἐκδόσεις «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ», Θεσσαλονίκη, 1983.
64. Στανιλοάε Δημητρίου, *Θεολογία καὶ Ἐκκλησία*, Μετ. ΝΙΚΟΣ ΤΣΙΡΩΝΗΣ, Ἐκδόσεις Τήνος, Ἀθήνα, 1989.
65. Syméon Le Nouveau Théologien, *Sources Chrétiennes: No 122*, Paris, 1966. *Sources Chrétiennes: No 129*, Paris, 1967. *Sources Chrétiennes: No 156*, Paris, 1969. *Sources Chrétiennes: No 174*, Paris, 1971. *Sources Chrétiennes: No 196*, Paris, 1973.

66. Τομάσοβιτς Μίγκο, *Ὁ Μελχισεδέκ καὶ τὸ Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ*, διδ. διατριβή, Ἀθῆναι, 1990.
67. Turner H.J.M., *St. Symeon the New Theologian and Spiritual Fatherhood*, E.J. Brill, Leiden - New York - Kobenhavn - Köln, 1990.
68. Völker Walter, *Praxis und Theoria bei Symeon Dem Neuen Theologian*, Franz Steiner Verlag - Wiesbaden, 1974.
69. Χριστοφορίδου Βενιζέλου Χ., *Ἡ πνευματικὴ πατρότης κατὰ Συμεῶν τὸν Νέον Θεολόγον*, Ἐκδόσεις Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη, 1977.
70. Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Υπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους δευτέραν ἐπιστολήν*, Ὁμιλία 18, Migne P.G., 61, 526-527.
71. Τοῦ αὐτοῦ, *Υπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν*, Ὁμιλία 3, Migne P.G., 62, 26.
72. Ζαγοραίου Διονυσίου, *Τοῦ ὁσίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου τὰ ἅπαντα* - Βενετία, 1890¹. *Σύρος (Σμύρνη)*, 1886². - *Τὰ εὕρισκόμενα*, ἔκδ. Σπανοῦ - Νίκα, Ἀθῆναι, 1958· καὶ ἔκδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη, 1969· 1977.
73. Ζηζιούλα Ἰω., Μητροπ., *Ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Θεῷ Εὐχαριστίᾳ καὶ τῷ Ἐπισκόπῳ κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας*, Ἀθῆναι, 1965.